



การพัฒนาชุมชน



Caravan in Northern part of Siam.

การจัดการสหกรณ์กองทุนสวนยางกับคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชนทุ่งตำเสา

อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

Management of Rubber Fund Cooperatives and Quality of Life for People

in Thung Tam Sao Community, Hat Yai District, Songkhla Province

ข้อผูก วิทยุ¹อุทัย ปริญญาสุทธินันท์²เกษตรชัย และหิม³

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการสหกรณ์กองทุนสวนยางกับคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชนทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ในประเด็นคุณภาพชีวิตและแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกสหกรณ์กองทุนสวนยางในชุมชนทุ่งตำเสา ซึ่งใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก แนวทางการสนทนากลุ่ม และแบบการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เป็นวิธีดำเนินการวิจัยในการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบไปด้วย ประธานและคณะกรรมการสหกรณ์ เจ้าหน้าที่สหกรณ์ และสมาชิกสหกรณ์ จำนวน 31 คน และผู้ให้ข้อมูลรอง ประกอบไปด้วย เจ้าหน้าที่สำนักงานสหกรณ์จังหวัดสงขลา กลุ่มนัวยางสดในชุมชน ผู้นำชุมชน และผู้บริหารท้องถิ่นในชุมชนทุ่งตำเสา จำนวน 9 คน ร่วมกับการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาโดยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า และเขียนรายงานผลการวิจัยด้วยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย พบว่า สมาชิกสหกรณ์กองทุนสวนยางในชุมชนทุ่งตำเสาอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา อันได้แก่ สหกรณ์กองทุนสวนยางบ้านหุแร่ จำกัด สหกรณ์กองทุนสวนยางบ้านพรุขาพัฒนา จำกัด และสหกรณ์กองทุนสวนยางบ้านวังพา จำกัด มีคุณภาพชีวิตตามองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งแต่ละสหกรณ์นั้นมีคุณภาพชีวิตที่แตกต่างกันอันเกิดปัจจัยด้านการจัดการ ได้แก่ ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ การมีส่วนร่วมของสมาชิก และสมรรถนะองค์การ อย่างไรก็ตาม เห็นได้ว่าการจัดการสหกรณ์กองทุนสวนยางนั้น มีความเกี่ยวข้องอย่างมากกับคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชน เห็นได้จากการที่สมาชิกมีความผูกพัน จริงใจ และซื่อสัตย์ต่อสหกรณ์ ทำให้องค์กรมีความเข้มแข็ง และประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน นำไปสู่การเกิดคุณภาพชีวิตของสมาชิกสหกรณ์ อันเป็นส่วนหนึ่งของสมาชิกในชุมชน ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่แนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชนทุ่งตำเสา ให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ : การจัดการ สหกรณ์กองทุนสวนยาง คุณภาพชีวิต

Abstract

The purpose of this study was to investigate management of rubber fund cooperatives and quality of life among people in Thung Tam Sao Community, Hat Yai, Songkhla Province concerning quality of life and guidelines for enhancement of quality of life among members of cooperatives in Thung Tam Sao Community using qualitative research method. Data were collected through in-depth interviews, focus

¹ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

³ รองศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

group discussions, and non-participant observations with 31 key informants consisting of chairmen and committee members, employees, and members of three cooperatives. Secondary informants were 9 people consisting of officials from Songkhla Provincial Cooperative Office, members of fresh latex groups in the communities, community leaders, and local administrators. Data were also collected from related documents and research reports. Content and data validation was performed using triangulation, and a report was written with analytical description.

The study found that members of rubber fund cooperatives in Thung Tam Sao Community, Hat Yai District, Songkhla Province comprising Ban Hurae Rubber Fund Cooperative Limited, Phru Chaba Phatthana Rubber Fund Cooperative Limited, and Ban Wang Pha Rubber Fund Cooperative Limited had quality of life according to the four components of quality of life consisting of physical, mental, social, and environmental components. However, quality of life among members of each cooperative was different depending on management factors which were visionary leadership, member participation, and organization competency. Nevertheless, management of rubber fund cooperatives is, to a large extent, related to quality of life among community members. This can be seen from members' commitment, sincerity and honesty for the cooperative which strengthen the organization and make its operations successful, and lead to members' quality of life. As cooperative members are also members of the community, their quality of life can lead to development of quality of life for the community and make it strong and sustainable.

Keywords: Rubber fund cooperative, Management, Quality of life

บทนำ

ในปัจจุบันภาคเกษตรกรรมของไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก เนื่องจากสถานการณ์ในระดับโลกและระดับประเทศที่ส่งผลต่อวิถีการผลิตและความเป็นอยู่ของเกษตรกรไทยและชุมชนชนบท ซึ่งในปี 2558 นั้น ภาคเกษตรกรรมไทยมีจำนวนเพียงร้อยละ 33.5 ซึ่งลดลงอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่เดียวกันโลกก็เผชิญกับวิกฤตต่าง ๆ ทำให้ภาคเกษตรกรรมของไทยประสบปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตที่ดี เนื่องจากจำนวนเกษตรกรรายย่อยลดลง อีกทั้งคนจนจากภาคเกษตรกรรมหันเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมและบริการ รวมทั้งเป็นแรงงานในภาคเกษตร ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการพัฒนาประเทศ และการถดถอยของวิถีเกษตรกรรม (ชลิต ศานติวรารัตนา และดิเรก ธรรมารักษ์, 2558, น. 56-58) ซึ่งเกษตรกรชาวสวนยางเองยังต้องเผชิญกับปัญหาคุณภาพชีวิตในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านรายได้ เพราะกับราคาผลผลิตที่มีความผันผวนตามภาวะเศรษฐกิจทั้งภายในและภายนอกประเทศ ดังนั้น ภาครัฐควรให้ความสำคัญต่อปัญหาซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตเกษตรกรชาวสวนยาง โดยมุ่งเน้นการเพิ่มปริมาณการผลิตและพื้นที่ปลูกยาง เนื่องจาก ยางพาราเป็นพืชมีความสำคัญทางเศรษฐกิจและเป็นพืชยุทธศาสตร์ของประเทศไทย ที่ก่อให้เกิดมูลค่ารวมกว่า 2 แสนล้านบาท และมีบทบาทสำคัญต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของเกษตรกรชาวสวนยาง ไม่ต่ำกว่า 6 ล้านคน ในช่วงที่ผ่านมา (สมาคมยางพาราไทย, 2552)

การรวมกลุ่มในรูปแบบสหกรณ์การเกษตรนั้น สามารถแก้ปัญหาได้ทั้งในกลุ่มเกษตรกร และรวมถึงความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของประเทศอีกด้วย เห็นได้จากการที่ประเทศเกาหลีได้นำร่องพ้นจากวิกฤตเศรษฐกิจโลกในปี พ.ศ. 2540 จากการเอื้ออำนวยประโยชน์แก่ประชาชนโดยสหกรณ์การเกษตรนั่นเอง (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2551, น. 632) โดยการส่งเสริมระบบสหกรณ์ให้มีการพัฒนานั้น นับว่าเป็นการพึ่งพาตนเองอย่างเข้มแข็งของเกษตรกรชาวสวนยาง ซึ่งเป็นนโยบายสำคัญที่รัฐต้องเข้าไปส่งเสริม เพื่อให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้ และนำไปสู่การพึ่งพากันหรือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังนั้น สิ่งสำคัญที่สุดคือต้องเริ่มจากการพัฒนาสมาชิก ให้มีส่วนร่วมไปในทิศทางเดียวกัน อีกทั้งผู้นำการก็ควรพัฒนา

ตนเองและรู้เท่าทันเหตุการณ์ต่าง ๆ อยู่เสมอ จึงเห็นได้ว่าสหกรณ์จะดีได้นั้น ต้องมีการพัฒนาการจัดการ ส่งเสริมอบรมความรู้ สร้างจิตสำนึก เพื่อสามารถเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น และนำไปสู่การพัฒนาสหกรณ์ได้ (ปรีดี ลิลา เศรษฐวงศ์, 2555, น. 259) ในส่วนของกรมส่งเสริมสหกรณ์ กระทรวงเกษตร และสหกรณ์นั้น มีบทบาทในการส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรและระบบสหกรณ์ ได้แก่ การส่งเสริมความรู้หรืออุดมการณ์ หลักการ และวิธีการ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของบุคคลากร อันนำไปสู่บริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและคุณภาพชีวิตที่ดีของสมาชิกสหกรณ์อีกด้วย (กรมส่งเสริมสหกรณ์, 2554) แม้ประเทศต่าง ๆ ในโลกจะมีรูปแบบการปกครองและการกำหนดระบบเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน แต่เชื่อว่าเป้าหมายสูงสุดของภาครัฐในทุกประเทศไม่แตกต่างกันแต่อย่างใด นั่นคือการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในประเทศนั่นเอง ในอดีตที่ผ่านมา ประเทศส่วนใหญ่มักเลือกใช้การเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศต่อบุคคลเป็นเป้าหมายในการพัฒนา แต่ความจริงแล้วการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศต่อบุคคลนั้น ไม่สามารถสะท้อนคุณภาพชีวิตของคนในสังคมได้อย่างครอบคลุม ทำให้นักวิชาการและหน่วยงานต่าง ๆ ทั่วโลกเป็นจำนวนมากให้ความสนใจศึกษา และพัฒนาดัชนีชี้วัดระดับคุณภาพชีวิตในประเทศของตนและในระดับนานาชาติ (ศุภเจตน์ จันทร์สาสน์, 2554, น. 46-47)

อีกทั้ง การวิเคราะห์เกี่ยวกับทุนในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 นั้น เป็นการพัฒนาค้นโดยสร้างความสมดุลระหว่างทุน 3 ทุน คือ ทุนเศรษฐกิจ ทุนสังคม และทุนทรัพยากรธรรมชาติ/สิ่งแวดล้อม เพื่อมุ่งสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน และการวิเคราะห์ทุนในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 มีการมุ่งเน้นความเชื่อมโยงระหว่างทุน 6 ทุน ได้แก่ ทุนธรรมชาติ ทุนกายภาพ ทุนสังคม ทุนมนุษย์ ทุนการเงิน และทุนวัฒนธรรม ซึ่งเป็นโอกาสของเศรษฐกิจไทยที่ต้องปรับตัวให้เข้ากับบริบทใหม่ของโลก โดยต้องสอดคล้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความสุขของคนในสังคมมากที่สุด ดังนั้น เป้าหมายสำคัญคือการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตและความสุขของคนทำงาน เพื่อให้เป็นแรงงานคุณภาพและมีสุขภาวะดีทั้งร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ (ศิรินันท์ กิตติสุขสถิตย์ และคณะ, 2557, น. 3-5) อีกทั้ง การพัฒนาค้นให้มีคุณภาพ คุณธรรม นำความรอบรู้อย่างเท่าทัน มี สุขภาวะที่ดี อยู่ในครอบครัวที่อบอุ่น ชุมชนที่เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ มีความมั่นคงในการดำรงชีวิต โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพคน คือให้คนไทยทุกคนได้รับการพัฒนาทั้งทาง ร่างกาย จิตใจ ความรู้ ความสามารถ ทักษะ การประกอบอาชีพ และมีความมั่นคงในการดำรงชีวิต ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างศักยภาพให้กับตนเองที่จะนำไปสู่ความเข้มแข็งของ ครอบครัว ชุมชน และสังคมไทยได้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2551) เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมที่มีประชากรเป็นจำนวนมาก ความต้องการความเจริญก้าวหน้า ต้องการชื่อเสียง เกียรติยศ เงินทอง ความสำเร็จในการประกอบอาชีพและการทำงาน ซึ่งในแต่ละวันนั้น มนุษย์ต้องดิ้นรนขวนขวาย ไขว่คว้าหาสิ่งที่ตนเองปรารถนา เพื่อให้ได้มาซึ่งความสุข และการมีชีวิตที่ดี มีครอบครัวที่อบอุ่น นั้นหมายความว่า มนุษย์ต้องการมีคุณภาพชีวิตที่ดีนั่นเอง (ฉัตรปารี อยู่เย็น และไพบุลย์ ไสยวงศ์, 2556, น. 46-55)

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาพื้นที่ในบริบทของชุมชนทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นที่ตั้งของสหกรณ์กองทุนสวนยางในชุมชนทั้ง 3 แห่ง ได้แก่ สหกรณ์กองทุนสวนยางบ้านหูแร่ จำกัด สหกรณ์กองทุนสวนยางบ้านพรุขบาพัฒนา จำกัด และสหกรณ์กองทุนสวนยางบ้านวังพา จำกัด เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตของสมาชิกสหกรณ์กองทุนสวนยางในชุมชนทุ่งตำเสา ในมิติต่าง ๆ ตามกรอบแนวคิดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลก (WHO) และเพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกสหกรณ์กองทุนสวนยางในชุมชนทุ่งตำเสา ทั้งนี้ เพื่อรวบรวมข้อมูลที่เป็นประโยชน์ อันจักนำไปสู่แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนของสมาชิกในชุมชนทุ่งตำเสาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการสหกรณ์กับคุณภาพชีวิตของสมาชิกสหกรณ์กองทุนสวนยางในชุมชนทุ่งตำเสา
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกสหกรณ์กองทุนสวนยางในชุมชนทุ่งตำเสา

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาการจัดการสหกรณ์กองทุนสวนยางกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชนทุ่งตำเสา อำเภอลำดวน จังหวัดสงขลา โดยมีขอบเขตของการวิจัยได้แก่ 1) ขอบเขตด้านเนื้อหา ในประเด็นการจัดการและคุณภาพชีวิตของสมาชิกสหกรณ์กองทุนสวนยางในชุมชนทุ่งตำเสา และประเด็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกสหกรณ์กองทุนสวนยางในชุมชนทุ่งตำเสา 2) ขอบเขตด้านระยะเวลา เดือนกันยายน 2560 – มีนาคม 2561 และ 3) ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยใช้พื้นที่ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอลำดวน จังหวัดสงขลา เป็นสถานที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เนื่องจากเป็นที่ตั้งของสหกรณ์กองทุนสวนยางทั้ง 3 แห่ง ได้แก่ สหกรณ์กองทุนสวนยางบ้านหุแร่ จำกัด สหกรณ์กองทุนสวนยางบ้านพรุขบาพัฒนา จำกัด สหกรณ์กองทุนสวนยางบ้านวังพา จำกัด

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม เป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูลภาคสนาม มีผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบไปด้วย ประธานและคณะกรรมการสหกรณ์ เจ้าหน้าที่สหกรณ์ และสมาชิกสหกรณ์ จำนวน 31 คน และผู้ให้ข้อมูลรอง ประกอบไปด้วย เจ้าหน้าที่สำนักงานสหกรณ์จังหวัดสงขลา กลุ่มนั้ยางสดในชุมชน ผู้นำชุมชน และผู้บริหารท้องถิ่นในชุมชนทุ่งตำเสา จำนวน 9 คน ซึ่งมีการกำหนดกฎเกณฑ์ของผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยต้องเป็นผู้ที่มีความผูกพันกับสหกรณ์อย่างน้อย 1 ปี และต้องเป็นผู้ที่สามารถให้ข้อมูลได้เป็นอย่างดี ในขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล มีการบันทึกข้อมูลเป็นลายลักษณ์อักษร การถอดบทสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูล ร่วมกับการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในส่วนของขั้นตอนการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้ใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า เพื่อเปรียบเทียบความสอดคล้องของข้อมูลที่ได้รับ เมื่อมีการใช้เครื่องมือ วิธีการ และช่วงเวลาที่แตกต่างกัน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและเขียนรายงานผลการวิจัยด้วยการพรรณนาวิเคราะห์

ทบทวนแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

มิติของคำว่า “คุณภาพชีวิต”

วัลลภา เขยบัวแก้ว (2560) อธิบายว่า คุณภาพชีวิตจะกล่าวถึงความสุข และความอยู่ดีมีสุขของบุคคลและสังคมที่มีบริบทของสังคม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ การศึกษาการเมือง ศาสนา สุขภาพ การศึกษา สวัสดิการ รายได้ การมีงานทำ ความเสมอภาค เทคโนโลยี และความผูกพันในสังคมมาเกี่ยวข้อง แม้ว่ามิติหรือองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตส่วนใหญ่เหมือนกัน และมีองค์ประกอบบางอย่างที่มีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับบริบทอื่น ๆ เช่น พื้นที่/สิ่งแวดล้อมนั่นเอง ซึ่งคุณภาพชีวิตเป็นผลที่เกิดจากสวัสดิการทางสังคม นโยบาย การเมืองการปกครอง การศึกษา ศาสนา ฯลฯ เป็นความสุข และความอยู่ดีมีสุขด้านต่าง ๆ เช่น ด้านร่างกาย ด้านสังคม และส่งผลให้คนมีความพอใจในชีวิต ชีวิตมั่นคง พอเพียง และยังยืน ซึ่งองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตในแต่ละกลุ่มจะแตกต่างกันออกไป การประเมินคุณภาพชีวิตจำเป็นต้องมีมิติ/องค์ประกอบเฉพาะ และวัดด้วยดัชนีชี้วัด คุณภาพชีวิต อีกทั้ง กัลยาณี เสนาสู (2559, น. 6) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ความอยู่ดีมีสุขเริ่มต้นมาจากคำว่าความสุข โดยคำว่า “ความสุข” จะมีความหมายคล้ายกับคำว่า “การเป็นอยู่ที่ดี” หรือ “คุณภาพชีวิต” และมีความหมายถึงทั้งระดับบุคคลและสวัสดิการทางสังคม โดยคำว่า ความสุขสามารถใช้ในการแสดงถึงความชื่นชมเชิงอัตวิสัยในชีวิตได้ ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่าคำว่า “คุณภาพชีวิต” มีความหมายที่หลากหลายและสามารถมองได้ในหลายมิติ แต่ถึงอย่างไรก็ตาม แน่ใจว่าเป็นสิ่งที่เป่าหมายในชีวิตของมนุษย์และคนในสังคม โดยมีองค์ประกอบที่แตกต่างกันออกไปตามบริบทของสังคม

คุณภาพชีวิตทางสังคมเชิงอัตวิสัย

คุณภาพชีวิตมีบทบาทสำคัญในแง่ความผาสุกของมนุษย์ ซึ่งคุณภาพชีวิตเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการมนุษย์และความสุข ดังนั้นจึงไม่สามารถวัดได้โดยง่าย (Oliver et al อ้างถึงใน The Pursuit of Happiness, 2009) เช่นเดียวกับ ศิริพันธ์ กิตติสุขสถิตย์ และคณะ (2557, น. 16-17) ที่กล่าวว่า การนิยามคุณภาพชีวิตว่าไม่ได้ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ของแต่ละบุคคล แต่ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ทาง

ความจำเป็น ความต้องการ และความปรารถนาของคนในแต่ละท้องถิ่นและสังคม ซึ่งจากการเชื่อมโยงคุณภาพชีวิตกับการวัดเข้าด้วยกัน พบว่าการวัดคุณภาพชีวิตควรมีองค์ประกอบของดัชนีคุณภาพชีวิต ซึ่งเป็นตัวชี้วัดทางสังคมที่สำคัญการวัดคุณภาพชีวิตสามารถจำแนกเป็นสองประเภทหลัก ได้แก่ ตัวชี้วัดทางสังคมเชิงภาวะวิสัย (Objective Well-being) ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจ มุ่งไปที่วัตถุ รายได้ของชาติหรือครัวเรือน และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ และตัวชี้วัดทางสังคมเชิงอัตวิสัย (Subjective Well-being) เกี่ยวข้องกับการวัดความพึงพอใจ ความรู้สึก ทัศนคติ และความเข้าใจในระดับบุคคล โดยเครื่องมือที่ใช้วัดคุณภาพชีวิตทางสังคมเชิงอัตวิสัยขององค์การอนามัยโลก (WHO) ประกอบด้วยองค์ประกอบของคุณภาพชีวิต 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านร่างกาย 2) ด้านจิตใจ 3) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และ 4) ด้านสิ่งแวดล้อม (กรมสุขภาพจิต, 2560) ซึ่งนับว่าครอบคลุมความเป็นอยู่จะสามารถวัดคุณภาพชีวิตของสมาชิกได้อย่างดี ทั้งนี้ เพื่อนำไปสู่แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตต่อไป

Quality of Life/Life Quality

สำราญ จุช่วย (2554, น. 20-27) สำหรับคำว่า คุณภาพชีวิต หรือ Quality of life หมายถึง ชีวิตที่ต้องมีการพัฒนาให้มีคุณภาพ เพราะมนุษย์อยู่ในสังคมที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน โดยเมื่อเกิดความสุขทางใจขึ้น จึงส่งผลให้ความสุขทางกายเกิดในชีวิตประจำวัน โดยคำว่าคุณภาพชีวิตมีการใช้อย่างแพร่หลายและมุ่งเน้นคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน แต่โดยรวมนั้นสิ่งที่เหมือนกันคือเพื่อให้คนในสังคมได้รับมีชีวิตที่มีคุณภาพและมีการกินดีอยู่ดี ในปัจจุบัน “คุณภาพชีวิต” ได้รับการกำหนดให้ป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาประเทศ ดังนั้น เป้าหมายของการพัฒนาทุกด้านล้วนมุ่งไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีของมนุษย์ในสังคมนั้นเอง ส่วนคำว่า “ชีวิตที่มีคุณภาพ” หรือ Life Quality หมายถึง ชีวิตที่มีความสุขทั้งทางร่างกายและจิตใจ จากการได้รับการตอบสนองความต้องการในด้านต่าง ๆ อย่างเพียงพอ และมีความเหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นการมีอาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย หรือการได้รับความรัก ความอบอุ่น การยอมรับจากสังคม และความมั่นคงทางจิตใจ สิ่งเหล่านี้หมายถึงชีวิตที่ได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตแล้ว โดยชีวิตที่มีคุณภาพเป็นชีวิตที่ต้องฝึกฝนให้สามารถพัฒนาตนทั้งการคิดและการปฏิบัติตนให้อยู่สังคมตามวัฒนธรรมประเพณีของสังคมในชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ นอกจากนี้ ยังรวมถึงการฝึกตนเองให้มีความรู้ความสามารถเพื่อประกอบอาชีพ โดยทำตนเองให้มีคุณค่าในสังคม เพื่อชี้ให้เห็นศักยภาพหรือคุณภาพชีวิตของประชากรในชาติได้ สรุปได้ว่า หากสามารถพัฒนามนุษย์และสังคมตามแนวคิดของคุณภาพชีวิต จะสามารถนำไปสู่การมีชีวิตที่มีคุณภาพของคนในสังคมได้นั่นเอง

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การจัดการสหกรณ์กองทุนสวนยางกับคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชนทุ่งตำเสา นั้น อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลานั้น ผู้วิจัยมีข้อค้นพบที่น่าสนใจ ดังนี้

บริบทสหกรณ์กองทุนสวนยางในชุมชนทุ่งตำเสา

ชุมชนทุ่งตำเสาเป็นที่ตั้งของสหกรณ์กองทุนสวนยางบ้านหูแร่ จำกัด สหกรณ์กองทุนสวนยางบ้านพรุชบาพัฒนา จำกัด และสหกรณ์กองทุนสวนยางบ้านวังพา จำกัด ซึ่งแต่ละสหกรณ์มีความโดดเด่นและความเข้มแข็งของสหกรณ์ที่แตกต่างกัน เห็นได้จากแบบรายงานผลการจัดมาตรฐานสหกรณ์ในช่วงที่ผ่านมา ซึ่งจัดประเมินโดยสำนักงานสหกรณ์จังหวัดสงขลา (สำนักงานส่งเสริมสหกรณ์จังหวัดสงขลา, 2559) สำหรับสหกรณ์กองทุนสวนยางบ้านหูแร่ จำกัด ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 3 บ้านหูแร่ เป็นสหกรณ์กองทุนสวนยางแห่งแรกในชุมชนทุ่งตำเสา เกิดจากการรวมกลุ่มของชาวบ้านเกษตรกรชาวสวนยางเดิมซึ่งเคยรวมกลุ่มกันเพื่อรวบรวมน้ำยางสดไปจำหน่าย เมื่อมีนโยบายการจัดตั้งสหกรณ์กองทุนสวนยางเข้ามา จึงเข้าร่วมเป็นสมาชิกสหกรณ์กองทุนสวนยาง ทำให้สหกรณ์บ้านหูแร่มีความเข้มแข็งกว่าสหกรณ์อื่น และปัจจุบันได้ยกระดับเป็นสหกรณ์กองทุนสวนยางตามมาตรฐาน GMP แล้ว โดยผลการประเมินพบว่า ในปี 2557-2559 สหกรณ์กองทุนสวนยางบ้านหูแร่นั้นผลการประเมินอยู่ในระดับดีมากมาโดยตลอด ส่วนสหกรณ์กองทุนสวนยางบ้านพรุชบาพัฒนา จำกัด ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 7 บ้านพรุชบา จัดว่าเป็นสหกรณ์กองทุนสวนยางที่มีขนาดเล็กที่สุดในชุมชน เนื่องจากมีพื้นที่และสมาชิกสหกรณ์น้อยกว่าสหกรณ์อื่น แต่เนื่องจากมีระบบการบริหารจัดการสมาชิกและแรงงานที่ดี ทำให้สหกรณ์เป็นที่ยอมรับในเรื่องของคุณภาพยาง

ผ่านจากสหกรณ์ใกล้เคียง โดยผลการประเมินพบว่า ในปี 2557-2559 สหกรณ์กองทุนสวนยางบ้านพรุชบาพัฒนา จำกัด นั้น ผลการประเมินอยู่ในระดับดีมากมาโดยตลอดเช่นเดียวกัน และสหกรณ์กองทุนสวนยางบ้านวังพา จำกัด ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 9 บ้านวังพา เป็นสหกรณ์กองทุนสวนยางที่มีขนาดใหญ่และตั้งอยู่ใจกลางชุมชนใกล้เคียงกับบ้าน วัด และโรงเรียน จึงมีส่วนรับผิดชอบต่อชุมชนโดยการสร้างบ่อแก๊สบำบัดน้ำเสียแห่งแรกในชุมชน และให้โรงรมใกล้เคียงใช้บ่อแก๊สบำบัดน้ำเสียร่วมกับสหกรณ์ได้ โดยผลการประเมินพบว่า สหกรณ์กองทุนสวนยางบ้านวังพานั้น ผลการประเมินอยู่ในระดับดีมาก และเคยได้รับผลการประเมินในระดับดีเลิศ ซึ่งสำหรับสหกรณ์กองทุนสวนยางบ้านพรุชบาพัฒนา จำกัด และบ้านวังพา จำกัด นั้น มีการตอบรับเข้าร่วมโครงการยกระดับสหกรณ์กองทุนสวนยางสู่มาตรฐาน GMP (Good Manufacturing Practice) เรียบร้อยแล้ว ซึ่งขณะนี้อยู่ในช่วงปรับปรุงสหกรณ์ของตนเองให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด

การจัดการสหกรณ์กองทุนสวนยางกับคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชนทุ่งตำเสา

ผู้วิจัยใช้แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการ เพื่อนำมาศึกษาคุณภาพชีวิตของสมาชิกสหกรณ์กองทุนสวนยาง ได้แก่ ปัจจัยด้านภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ ในการวิเคราะห์บทบาทของประธานสหกรณ์ ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก ในการวิเคราะห์บทบาทของสมาชิกสหกรณ์ และปัจจัยด้านสมรรถนะองค์กร ในการวิเคราะห์บทบาทของสหกรณ์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) การจัดการสหกรณ์กองทุนสวนยางกับคุณภาพชีวิตทางด้านร่างกาย

จากการศึกษาการจัดการที่เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตทางด้านร่างกาย พบว่า ภาพรวมของสหกรณ์กองทุนสวนยางในชุมชนทุ่งตำเสา ในด้านภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ ประธานสหกรณ์มองเห็นความสำคัญของโครงการ GMP ว่าจะมีผลต่อสมาชิกสหกรณ์ในอนาคต ซึ่งเป็นนโยบายของการยางแห่งประเทศไทยที่มองความสำคัญของการยกระดับสหกรณ์กองทุนสวนยางเพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานของ GMP นอกจากจะช่วยให้ผลผลิตมีความเป็นมาตรฐานสากล ยังเป็นผลดีต่อสุขภาพด้านร่างกายของสมาชิก เจ้าหน้าที่ และแรงงานของสหกรณ์โดยตรง เพราะเป็นการปรับปรุงด้านความสะอาดและความปลอดภัย ตั้งแต่ในส่วนของบริษัทที่ตั้งสหกรณ์ โรงเรือน โรงรมควั่น การแต่งกายของแรงงาน ไปจนถึงความบริสุทธิ์ของน้ำยางสด

ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก สมาชิกให้ความสนใจกับการเข้าร่วมโครงการ GMP แม้ว่าสมาชิกส่วนใหญ่จะรับรู้ว่ามีสุขภาพร่างกายที่ดีและแข็งแรง เนื่องจากกิจกรรมในชีวิตประจำวัน ที่ต้องอยู่กับการกรีดยางและยกถังน้ำยางสดที่ได้จำนวนไม่แน่นอนแต่ละวัน เพื่อนำไปขายที่สหกรณ์ที่ตนเองเป็นสมาชิคนั้น การทำงานแต่ละวันสามารถใช้แรงแทนการไปออกกำลังกาย แต่เมื่อออกแรงมากขึ้นก็ทำให้ปวดเมื่อยบ้างโดยเป็นปกติ เนื่องจากเป็นสิ่งที่ทำประจำจนมีความคุ้นชิน โดยรวมแล้วสมาชิกแทบจะไม่มีโรคภัยไข้เจ็บที่ร้ายแรง นอกเหนือจากโรคประจำตัวของสมาชิกบางคนเท่านั้น แต่อาจมีในส่วนของยุงชุมเมื่อต้องไปตัดยางเวลากลางคืน แต่ก็มีอาการแพ้ปัญหาโดยการแต่งตัวให้รัดกุม แต่ด้วยชุมชนทุ่งตำเสนานั้นเป็นพื้นที่สำหรับทำเกษตรกรรม โดยเฉพาะการปลูกยางพารานั้นเอง อีกทั้ง ไม่ได้มีโรงงานอุตสาหกรรม จึงทำให้สมาชิกในชุมชนได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการดำรงชีวิต แต่ยังคงต้องการความมั่นคงของราคายาง อันจะหมายถึงการนำไปสู่การมีปัจจัยสี่ในการเลี้ยงดูสุขภาพร่างกายตนเองหากเจ็บป่วย ทั้งของตนเองและของคนในครอบครัวนั่นเอง และด้านสมรรถนะองค์กร

สำนักงานสหกรณ์จังหวัดสงขลา มีการให้ความรู้ที่ถูกต้องกับสมาชิกสหกรณ์กองทุนสวนยางอยู่เสมอ เกี่ยวกับหลักการสหกรณ์ที่เป็นประโยชน์ต่อสมาชิก โดยเฉพาะในด้านที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพร่างกาย โดยให้คำแนะนำในการหลีกเลี่ยงการใช้ยาฆ่าหญ้าหรือปุ๋ยเคมี ที่อาจจะสะสมและส่งผลกระทบต่อร่างกายได้ ทั้งเสนอให้สมาชิกสหกรณ์หันมาใช้ปุ๋ยอินทรีย์มากขึ้น ทั้งนี้ เพื่อไม่ให้เป็นการอันตรายต่อผลผลิตและสุขภาพของเกษตรกรชาวสวนยางในชุมชน (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 คุณภาพชีวิตด้านร่างกายของสมาชิกสหกรณ์กองทุนสวนยางในชุมชนทุ่งตำเสา

บ้านหุแร่ จำกัด	บ้านพรุขาพัฒนา จำกัด	บ้านวังพา จำกัด
สถานที่ตั้งของสหกรณ์หุแร่นั้น เป็นการ บริจาคพื้นที่ที่เป็นสวนยางเก่าของ ชาวบ้าน สถานที่ตั้งจึงอยู่ห่างไกลจาก ชุมชน จึงทำให้ไม่พบปัญหาน้ำเสียที่ ส่งผลต่อสุขภาพร่างกายของสมาชิก ชุมชน อีกทั้ง เมื่อปี 2560 ที่ผ่านมามี การปรับปรุงสหกรณ์กองทุนสวนยางให้ เป็นไปตามมาตรฐาน GMP นั่นคือเน้น ความสะอาดของโรงเรือน ทำให้สมาชิก หันมาให้ความสำคัญกับการรักษาความ สะอาดมากยิ่งขึ้นไปด้วย เนื่องจาก ปัจจุบันผ่านมาตรฐานเรียบร้อยแล้ว และต้องมีการเข้ามาตรวจสอบมาตรฐาน อยู่เสมอ	เข้าร่วมโครงการยกระดับสหกรณ์ เข้า สู่มาตรฐาน GMP แม้ว่าในตอนนี สหกรณ์เองจะมีเงินทุนยังไม่เพียงพอ แต่มองเห็นถึงความสำคัญของการเข้า ร่วมโครงการอย่างมาก เพราะมองเห็น ว่าจะเป็นโครงการที่จะช่วยให้สุขภาพ ร่างกายของแรงงาน อันเป็นส่วนหนึ่ง ของสหกรณ์ดีขึ้น เนื่องจากจะต้องใช้ น้ำที่สะอาด และหลีกเลี่ยงการใช้ สารเคมีที่ใช้ในการผลิตยางแผ่นรมควัน อีกทั้ง สมาชิกสหกรณ์เองต้องตระหนัก ถึงความสะอาดมากที่สุด เพราะมีการ ตรวจสอบตั้งแต่วัตถุดิบ นั่นก็คือน้ำยาง สดนั่นเอง	สหกรณ์อยู่ในช่วงการปรับปรุงสภาพ โรงเรือน เพื่อให้สะอาดและเป็นไปตาม มาตรฐาน GMP สมาชิกทุกคนต้องร่วมมือ กันรักษาความสะอาดของโรงเรือน แรงงาน ไปจนถึงวัสดุที่ใช้ในการผลิตยาง แผ่นรมควัน นอกจากนี้ สหกรณ์ยังมี สวัสดิการค่ารักษาพยาบาลและค่า สาธารณะประโยชน์กรณีคนในครอบครัว เสียชีวิตสำหรับสมาชิกสหกรณ์ และมี ความรับผิดชอบต่อสุขภาพของคนใน ชุมชน เนื่องจากสถานที่ตั้งโรงรมอยู่ใกล้ กับบ้าน วัด และโรงเรียน โดยการก่อตั้ง บ่อแก๊สบำบัดน้ำเสียของสหกรณ์ เพื่อลด มลพิษทางน้ำและอากาศ

2) การจัดการสหกรณ์กองทุนสวนยางกับคุณภาพชีวิตทางด้านจิตใจ

จากการศึกษาการจัดการที่เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตทางด้านจิตใจพบว่า ภาพรวมของสหกรณ์กองทุนสวนยางในชุมชนทุ่งตำเสา ในด้านภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ พบว่าสมาชิกสหกรณ์กองทุนสวนยางส่วนใหญ่มีความกังวลเกี่ยวกับราคายางที่ผันผวนมาโดยตลอด แต่ก็เชื่อมั่นในการเป็นสมาชิกกับสหกรณ์ เพราะมีพื้นที่รองรับน้ำยางสดที่มั่นคง และมีหน่วยงานรัฐเข้ามาให้คำปรึกษาเมื่อมีปัญหาอยู่เสมอ เนื่องจากในชุมชนทุ่งตำเสนานั้นเป็นพื้นที่เกษตรกรรม อาชีพส่วนใหญ่ของชาวบ้านก็คือทำสวนยาง ซึ่งจากเดิมที่เกษตรกรชาวสวนยางไม่ได้มีพื้นที่สำหรับการขายน้ำยางสดในราคาที่ เป็นธรรมนั้น ซึ่งเดิมทีก็มีปัญหาความเครียดจากการให้ราคาที่ไม่เป็นธรรมจากพ่อค้าคนกลาง และไม่มีที่ปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาเรื่องยาง ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก แต่เมื่อมีสหกรณ์กองทุนสวนยางเกิดขึ้นในชุมชนทุ่งตำเสา เมื่อปี พ.ศ. 2537 ชาวเกษตรกรสวนยางส่วนใหญ่รู้สึก ว่าตนเองมีที่ยึดเหนี่ยวสำหรับการประกอบอาชีพมากขึ้น เนื่องจากมีความเชื่อมั่นในนโยบายของรัฐ อีกทั้งเมื่อมีสหกรณ์กองทุนสวนยางเกิดขึ้นในชุมชน จึงทำให้พ่อค้าคนกลางต้องรับซื้อน้ำยางในราคาที่ใกล้เคียงกับสหกรณ์ เพราะชาวบ้านในชุมชนจะเข้าใจตรงกันว่าราคารับซื้อน้ำยางในแต่ละวันของสหกรณ์นั้น อ้างอิงมาจากราคารับซื้อของตลาดกลางเท่านั้น และด้านสมรรถนะองค์กร อีกทั้งในปัจจุบัน การยางแห่งประเทศไทยซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐ ได้เข้ามาช่วยพัฒนาในส่วนของการยกระดับมาตรฐานสหกรณ์กองทุนสวนยางเข้าสู่มาตรฐาน GMP ซึ่งนับว่าเป็นการเปิดโอกาสที่สมาชิกและสหกรณ์ในชุมชนเองจะสามารถมีตลาดสากลเข้ามารองรับผลผลิต และมีแนวโน้มที่จะได้ขายยางแผ่นรมควันในราคาที่สูงขึ้น ซึ่งเป็นการลดค่าใช้จ่ายในการขนส่งของสหกรณ์ได้ ทำให้สมาชิกได้รับเงินปันผลจากสหกรณ์มากขึ้น ทั้งนี้ เป็นส่วนที่ทำให้สมาชิกสหกรณ์รู้สึกมีความมั่นคงในอาชีพและรายได้มากขึ้นอีกด้วย (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 คุณภาพชีวิตด้านจิตใจของสมาชิกสหกรณ์กองทุนสวนยางในชุมชนทุ่งตำเสา

บ้านหุแระ จำกัด	บ้านพรุชบาพัฒนา จำกัด	บ้านวังพา จำกัด
สมาชิกมีความเชื่อมั่นในระบบสหกรณ์ และกลุ่มคณะกรรมการ ที่เป็นผู้ริเริ่ม การรวมกลุ่มตั้งแต่ยังไม่เป็นสหกรณ์ อย่างเป็นทางการ ทำให้สมาชิกเห็น ความสำคัญกับคุณค่าของสหกรณ์มา ตลอด แสดงออกถึงความซื่อสัตย์และ จริใจต่อสหกรณ์ โดยสมาชิกจะไม่นำน้ำ ยางไปขายให้พ่อค้าคนกลางที่ให้ราคาสูง กว่า เนื่องจากเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม เป็นที่ตั้ง มากกว่าประโยชน์ส่วนตน อีก ทั้งสหกรณ์เองมีการปรับปรุงตัวเองอยู่ เสมอ เช่น การเพิ่มไมโครเวฟในการคิด เปอร์เซ็นต์ยางนอกเหนือจากใช้เตา ไฟฟ้าอย่างเดียว เพื่อตอบสนองความ ต้องการด้านรายได้ของสมาชิกตามความ จำเป็น	สมาชิกมีความเคารพ และเชื่อมั่นใน ตัวผู้นำสหกรณ์ที่ตนเลือก และเห็นว่า เป็นผู้มีความเสียสละต่อสหกรณ์ สมาชิกและพนักงานสหกรณ์จึงปฏิบัติ ตามกฎเกณฑ์เคร่งครัด และเป็นสิ่งที่ สมาชิกทุกคนทราบกันดีว่า การนำน้ำ ยางสดมาขายให้กับสหกรณ์เป็น ประจํา สุดท้ายประโยชน์ที่แท้จริงของ สหกรณ์ คือทำเพื่อสมาชิกสหกรณ์ ซึ่ง สมาชิกโดยส่วนใหญ่ยอมรับได้กับการ คิดเปอร์เซ็นต์น้ำยางด้วยไมโครเวฟ เนื่องจากเห็นว่าสหกรณ์ทำเพื่อความ จำเป็นในการจ่ายเงินกับสมาชิกแบบ วันต่อวัน ซึ่งทำให้สมาชิกสบายใจที่ ได้รับผลตอบแทนที่รวดเร็ว	สมาชิกในชุมชนมองเห็นถึงความ รับผิดชอบของสหกรณ์ที่มีต่อชุมชน ในการก่อตั้งบ่อแก๊สบำบัดน้ำเสียเพื่อ ลดมลพิษต่าง ๆ ในชุมชน และอนุญาต ให้โรงรมเอกชนใกล้เคียงสามารถใช้อบ แก๊สร่วมกันได้ โดยประธานปัจจุบัน เดิมเป็นผู้จัดการที่มีความเข้มงวดและ รักสหกรณ์มาก สมาชิกจึงเห็นการ ทำงานมาโดยตลอด ซึ่งพบว่าสมาชิก ส่วนน้อยที่ไม่จริงจังบ้าง แต่สหกรณ์ เปิดใจยอมรับ เนื่องจากสหกรณ์เอง ไม่สามารถจ่ายผลตอบแทนแก่สมาชิก แบบวันต่อวันได้ แต่สมาชิกเองก็เข้าใจ ถึงวิธีการคิดเปอร์เซ็นต์น้ำยางที่เป็น ธรรมและเป็นไปตามมาตรฐาน

3) การจัดการสหกรณ์กองทุนสวนยางกับคุณภาพชีวิตทางด้านความสัมพันธ์ทางสังคม

จากการศึกษาการจัดการที่เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตทางด้านความสัมพันธ์ทางสังคม พบว่า ภาพรวมของสหกรณ์กองทุนสวนยางในชุมชนทุ่งตำเสา ในด้านภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ เนื่องจากการรวมตัวเป็นกลุ่มนั้น จะสามารถสำเร็จขึ้นได้ก็ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ตั้งแต่ในส่วนของหน่วยงานภาครัฐที่เข้ามาสร้างนโยบายที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน สำนักงานส่งเสริมสหกรณ์และกรมตรวจสอบบัญชีที่เข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการสหกรณ์ ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถตรวจสอบได้ ผู้นำหรือประธานสหกรณ์ต้องมองถึงความเป็นไปได้ในอนาคต และคณะกรรมการสหกรณ์ที่ต้องเป็นโครงสร้างที่น่าเชื่อถือต่อสมาชิก ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก สมาชิกสหกรณ์มองเห็นตรงกันว่า สหกรณ์มีความจำเป็นที่จะต้องพึ่งพาอาศัยสมาชิก โดยสมาชิกสหกรณ์มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้ขับเคลื่อนสหกรณ์ ซึ่งเมื่อสมาชิกรับรู้ว่าการกระทำของตนเองมีผลต่อสมาชิกคนอื่น ก็จะมีจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองมากขึ้น เช่น การนำน้ำยางสดมาขายสม่ำเสมอ การเข้าร่วมประชุมประจำเดือนของสหกรณ์ และการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมของสหกรณ์ อีกทั้ง และด้านสมรรถนะองค์การ นอกจากบทบาทของสหกรณ์ในการช่วยเหลือสมาชิกที่เป็นเจ้าของสวนยางแล้ว ยังมีผลต่อการส่งเสริมการสร้างอาชีพของชาวบ้านอีกด้วย จากเดิมที่เจ้าของสวนต้องการกรีดยางเองเพราะไม่เชื่อใจลูกจ้าง แต่เมื่อมีสหกรณ์กองทุนสวนยางอยู่ในพื้นที่ สมาชิกสหกรณ์สามารถมอบหมายให้ลูกจ้างทำหน้าที่ตนเองแทนได้ เนื่องจากสหกรณ์เฝ้าต่อการตรวจสอบปริมาณน้ำยางสดที่นำมาขาย และผลตอบแทนที่ได้รับย้อนหลังอย่างโปร่งใส นอกจากนี้ สหกรณ์เองยังรับผิดชอบต่อสมาชิกในชุมชนในลักษณะของการรับผิดชอบต่อหนี้จากการผลิตยางแผ่นรมควัน และการบริการสาธารณประโยชน์ต่อชุมชนในลักษณะต่าง ๆ (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 คุณภาพชีวิตด้านสังคมของสมาชิกสหกรณ์กองทุนสวนยางในชุมชนทุ่งตำเสา

บ้านหุแร่ จำกัด	บ้านพรุขาพัฒนา จำกัด	บ้านวังพา จำกัด
สหกรณ์กองทุนสวนยางเป็นพื้นที่ ตอบสนองวัตถุประสงค์เดิมของกลุ่ม สมาชิกที่มีการรวมตัวกัน เพื่อแก้ไข ปัญหาเกี่ยวกับราคาน้ำยาง เมื่อมีการ จัดตั้งสหกรณ์ขึ้นในชุมชน ชาวบ้าน เต็มใจบริจาคที่ดินส่วนตัว เพื่อจัดตั้ง สหกรณ์ขึ้นในชุมชน ให้เป็นแหล่ง รวมตัวของสมาชิกในการแก้ไขปัญหา เรื่องยางพารา อีกทั้ง การแปรรูปน้ำ ยางสดเป็นยางแผ่นรมควันนับว่าเป็น การแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับราคายางใน ระยะยาวได้ รวมถึงมีหน่วยงานเข้ามา ดูแล ทั้งกรมตรวจสอบบัญชีจังหวัด สงขลา และสำนักงานสหกรณ์จังหวัด สงขลา ทำให้สหกรณ์เกิดความสัมพันธ์ กับหน่วยงานของรัฐ และความสัมพันธ์ กับเกษตรกรในชุมชนด้วยกัน ทำให้ เกิดอำนาจต่อรองเพิ่มขึ้น	มีการตอบสนองนโยบายการสร้าง สหกรณ์กองทุนสวนยาง ในการแปรรูป น้ำยางสดเป็นยางแผ่นรมควัน ทำให้มี รายได้เพิ่มขึ้นจากการขายน้ำยางสด เพียงอย่างเดียว เห็นเจตนารมณ์ที่ดีของ หน่วยงานรัฐ ที่จะเข้ามาช่วยเกษตรกร สวนยางในชุมชน ให้มีรายได้เพิ่มขึ้นจาก เดิม อีกทั้งยังมองเห็นว่า หากอยู่รวมกัน เป็นกลุ่ม ย่อมเข้มแข็งกว่าการอยู่ลำพัง ไม่ว่าจะเป็นการแก้ปัญหาต่าง ๆ หรือ การมีพื้นที่ทางสังคม ที่ช่วยตอบสนอง อาชีพของตนเองได้อย่างดี ดังนั้น สมาชิกเมื่อมองเห็นความสำคัญของ ความสัมพันธ์ทางสังคม ที่เห็นว่า “หลาย หัวดีกว่าหัวเดียว” จึงเต็มใจเข้าร่วมเป็น สมาชิกสหกรณ์ และให้ความร่วมมือ สำนักงานสหกรณ์จังหวัดสงขลาอย่างดี มาโดยตลอด	ชาวบ้านเห็นด้วยกับนโยบายการจัดตั้ง สหกรณ์กองทุนสวนยาง แต่ในช่วงแรกที่ สมาชิกมีปัญหาเรื่องการบริหารจัดการ จึงทำให้สหกรณ์จำเป็นต้องปิดตัวไป แต่ ก็สามารถกลับมาดำเนินงานใหม่อีกครั้ง หนึ่ง โดยปฏิบัติตามคำแนะนำของ สำนักงานสหกรณ์จังหวัดสงขลาที่เข้ามา ให้ความรู้ อีกทั้งสิ่งสำคัญคือประธาน และคณะกรรมการสหกรณ์ ที่ต้องมี ความเสียสละและเข้าใจสมาชิกอย่าง แท้จริง เมื่อสหกรณ์มองเห็นถึงความ สำคัญของการร่วมมือกันระหว่าง สหกรณ์กับหน่วยงานอื่น ๆ จึงมีการ ศึกษาดูงานสหกรณ์ใกล้เคียง และมีการ ประสานงานกับศูนย์วิจัยมหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ ในการจัดตั้งบ่อแก๊ส บำบัดน้ำเสียแห่งแรกในชุมชนทุ่งตำเสา

4) การจัดการสหกรณ์กองทุนสวนยางกับคุณภาพชีวิตทางด้านสิ่งแวดล้อม

จากการศึกษาการจัดการที่เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตทางด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า ภาพรวมของสหกรณ์กองทุนสวนยางในชุมชนทุ่งตำเสา ใน**ด้านภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์** จากการอบรมและเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่หน่วยงานมีการส่งเสริมให้สมาชิกเข้าร่วมอยู่เป็นประจำ ทั้งนี้ เพื่อให้สมาชิกมีความรู้ที่แท้จริงเกี่ยวกับคุณค่าของสหกรณ์ นอกเหนือจากการเป็นพื้นที่ซื้อขาย แต่ยังให้เข้าใจถึงกระบวนการที่เป็นธรรม และประโยชน์ที่เกิดขึ้นต่อสมาชิกในระยะยาว รวมถึงการที่สมาชิกจะรู้วิธีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่ตนเองมีอยู่อย่างคุ้มค่ามากที่สุด ตั้งแต่การเรียนรู้ที่จะเลือกยางพันธุ์ดี การใส่ปุ๋ยอินทรีย์ หรือการกรีดยางที่ถูกวิธีและถูกช่วงเวลา เพื่อสามารถรักษาหน้ายางและเพิ่มปริมาณน้ำยางมากขึ้น รวมไปถึงการแปรรูปที่ช่วยเพิ่มมูลค่าน้ำยางสด ในการทำเป็นยางแผ่นรมควันนั่นเอง **ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก** สมาชิกสหกรณ์มีความเห็นว่าทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนเป็นสิ่งที่สำคัญมาก โดยเฉพาะการปลูกยางพาราที่เหมาะสมกับสภาพบริบทของชุมชน เพราะเป็นจุดเริ่มต้นของอาชีพเกษตรกรชาวสวนยางของคนชุมชน ซึ่งนับว่าอาชีพนี้อยู่คู่ชุมชนมานานแล้ว และก็เป็นอาชีพที่สามารถส่งลูกหลานเรียนให้มีการศึกษาที่สูงได้ ดังนั้น การมีสหกรณ์กองทุนสวนยาง จึงเป็นสิ่งที่ช่วยให้สมาชิกสหกรณ์มีความรู้เกี่ยวกับยางพารา ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจที่อยู่คู่กับบริบทชุมชนมากขึ้น และ**ด้านสมรรถนะองค์กร** ซึ่งกระบวนการแปรรูปยางแผ่นรมควันส่งผลกระทบต่อสุขภาพของคนในชุมชน ได้แก่ กลิ่นเหม็น และน้ำเน่าเสีย ซึ่งมีผลมากหรือน้อยแตกต่างกันออกไป แต่ถึงอย่างไรก็ตาม สหกรณ์ต้องมีความรับผิดชอบต่อชุมชน โดยการจัดการกับปัญหาที่กระทบต่อสิ่งแวดล้อมของชุมชน อีกทั้งสหกรณ์ยังมีบทบาทที่ช่วยส่งเสริมให้สมาชิกสหกรณ์มีส่วนร่วมและเข้าใจถึงรูปแบบการใช้ยางพารา ซึ่งเป็นฐานทรัพยากรที่สำคัญในชุมชน นอกจากนี้ ประโยชน์ต่อสมาชิกที่นอกเหนือจากการได้รับเงินปันผลต่อปีแล้ว สิ่งสำคัญที่สุดคือสมาชิกสหกรณ์จะรู้จักการพึ่งตนเองมากขึ้น และรู้วิธีแก้ไขปัญหาในชุมชนมากยิ่งขึ้น (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมของสมาชิกสหกรณ์กองทุนสวนยางในชุมชนทุ่งตำเสา

บ้านหุแร่ จำกัด	บ้านพฤษภาคมพัฒนา จำกัด	บ้านวังพา จำกัด
บริเวณที่ตั้งของสหกรณ์รายล้อมด้วยต้นยางพารา และอยู่ห่างไกลจากชุมชนมาก เนื่องจากทางเข้าอยู่ติดถนนสายหลัก จึงไม่มีผลกระทบต่อชาวบ้านในชุมชน มีการจัดการปัญหาน้ำเสีย โดยเมื่อเข้าร่วมโครงการ GMP แล้ว ทำให้มีกระบวนการใหม่ ๆ ที่สามารถช่วยให้เศษยางจับตัวเป็นก้อน และนำมาสร้างรายได้ต่อสหกรณ์อีกทางหนึ่งได้ นับว่าเป็นการใช้ทรัพยากรได้อย่างเต็มที่ และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อสมาชิกและสหกรณ์	สถานที่ตั้งของสหกรณ์ มีความเหมาะสมกับการจัดตั้งโรงเรือนและโรงรมควันยาง เนื่องจากอยู่ห่างไกลจากที่อยู่อาศัยของชาวบ้าน ทำให้ไม่มีปัญหาเรื่องผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นต่อชาวบ้านโดยตรง แต่ก็ยังมีปัญหาน้ำเสียที่เกิดจากการรมควันยางแผ่น มีการทิ้งน้ำเสียลงในบ่อน้ำข้างสหกรณ์ โดยมีเทศบาลเข้ามาตรวจสอบและช่วยเหลือตามความจำเป็น ซึ่งสมาชิก ทราบถึงความตระหนักที่จะต้องดูแลสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นทรัพยากรของส่วนรวม	สร้างความร่วมมือกับภาครัฐ และสถาบันวิจัยระบบพลังงาน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ในการจัดสร้างบ่อแก๊สบำบัดน้ำเสียของสหกรณ์ ทั้งนี้เพื่อเป็นการรับผิดชอบต่อสมาชิกในชุมชน เนื่องจากสถานที่ตั้งสหกรณ์อยู่ใจกลางชุมชน และอนุญาตให้โรงรมควันเอกชนที่อยู่ใกล้เคียง สามารถทิ้งน้ำเสียลงบ่อแก๊สของสหกรณ์ได้ นอกจากช่วยลดมลพิษในชุมชนแล้ว ยังช่วยลดการใช้ไม้ฟืนซึ่งเป็นต้นทุนการผลิตมากถึงร้อยละ 40

แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกสหกรณ์กองทุนสวนยางในชุมชนทุ่งตำเสา

สำหรับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกสหกรณ์กองทุนสวนยางในชุมชนทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จำเป็นต้องพัฒนาในสิ่งเหล่านี้ อันได้แก่ **ด้านร่างกาย** ราคายางนับว่ามีผลอย่างมากต่อความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน เพราะรายได้จากการขายน้ำยางสดหมายถึงเงินที่นำไปเลี้ยงดูครอบครัว ดังนั้น การมีรายได้ที่มั่นคงเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด เพราะทุกครอบครัวมีความจำเป็นที่จะต้องมียาได้เพียงพอสำหรับ ค่ารักษาพยาบาล ค่าเทอมบุตรหลาน หรือค่าอุปโภคและบริโภค ซึ่งโครงการ GMP นับว่าเป็นโอกาสที่ดีที่จะช่วยให้สมาชิกสหกรณ์มีรายได้มั่นคงและเพิ่มมากขึ้น **ด้านจิตใจ** สมาชิกสหกรณ์เข้าใจและยึดมั่นอุดมการณ์สหกรณ์ โดยมีความเต็มใจและจริงใจต่อสหกรณ์ โดยการนำน้ำยางมาขายอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้สหกรณ์สามารถเป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจในชุมชนได้ ดังนั้น สิ่งที่สำคัญที่สุดของการเป็นสมาชิกสหกรณ์ คือความซื่อสัตย์และความเสียสละนั่นเอง สมาชิกต้องเข้าใจถึงคุณค่าที่แท้จริงของสหกรณ์ เข้าใจวัตถุประสงค์และวิสัยทัศน์ขององค์กรที่ทำเพื่อประโยชน์สูงสุดของสมาชิก **ด้านสังคม** การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐ เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งที่ตอบสนองความสัมพันธ์ทางสังคมได้มาก ทั้งสำนักงานตรวจสอบบัญชีที่จะช่วยให้สหกรณ์มีความโปร่งใส สำนักงานสหกรณ์จังหวัดสงขลาที่อบรมความรู้เกี่ยวกับหลักการสหกรณ์ และความรู้ด้านการบริหารจัดการ ทั้งนี้ เพื่อให้สมาชิกเห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้องค์กรประสบความสำเร็จ ส่วนสมาชิกเองก็ต้องมีความเสมอต้นเสมอปลายในการรับฟังข้อเสนอแนะเพื่อนำไปปรับปรุงให้ดีขึ้น และ**ด้านสิ่งแวดล้อม** เมื่อมีสหกรณ์กองทุนสวนยางในชุมชนทุ่งตำเสา อันเป็นที่ตั้งโรงรมควันที่ใช้ในกระบวนการแปรรูปน้ำยางสดให้เป็นยางแผ่นรมควัน สิ่งที่ต้องคำนึงถึงคือการรับผิดชอบต่อสหกรณ์ที่มีต่อชุมชน ในส่วนของมลภาวะทางอากาศและน้ำเสียที่เกิดจากการรมควันยางของสหกรณ์ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพจิตและกายของคนในชุมชนได้ โดยสมาชิกในชุมชนควรมีความตระหนักถึงความสำคัญของยางพารา เพราะนับว่าเป็นทรัพยากรสำคัญที่เป็นปัจจัยในการสร้างรายได้หลักของเกษตรกรชาวสวนยางนั่นเอง



ภาพที่ 1 : สังเคราะห์แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชนทุ่งตำเสา ที่มา : วิเคราะห์ข้อมูลโดยผู้วิจัย (2561)

สรุปและอภิปรายผล

ข้อค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้ มีประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสหกรณ์กองทุนสวนยาง และแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกสหกรณ์กองทุนสวนยางในพื้นที่ชุมชนทุ่งตำเสา ซึ่งควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

คุณภาพชีวิต/ความสุข/ความอยู่ดีมีสุข

จากประเด็นคุณภาพชีวิตที่ผู้วิจัยเลือกศึกษาในบริบทพื้นที่ชุมชนทุ่งตำเสนานั้น ผู้วิจัยมองเห็นว่า คำว่าคุณภาพชีวิต ความสุข และความอยู่ดีมีสุข มีความหมายที่ทับซ้อนกันอยู่ และสามารถนำมาอภิปรายได้ว่า กัลยาณี เสนาสู (2559, น. 6) เสนอไว้ว่า ความอยู่ดีมีสุข เริ่มต้นมาจากคำว่า ความสุข โดยคำว่า “ความสุข” จะมีความหมายคล้ายกับคำว่า “การเป็นอยู่ที่ดี” หรือ “คุณภาพชีวิต” และมีความหมายถึงทั้งระดับบุคคลและสวัสดิการทางสังคม โดยคำว่า ความสุขสามารถใช้ในการแสดงถึงความชื่นชมเชิงอัตวิสัยในชีวิตได้ โดยแนวคิดความอยู่ดีมีสุข หรือ Well being ที่ผู้วิจัยศึกษานั้นเป็นแนวคิดความอยู่ดีมีสุขเชิงอัตวิสัย คือการวัดความพึงพอใจในชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับ (รศรินทร์ เกรย์, 2553, น.114) ที่อธิบายถึงความอยู่ดีเชิงอัตวิสัย (Subjective) โดยให้ความหมายว่าเป็นความสุขที่เป็นเรื่องของอารมณ์และความรู้สึก คำตอบจึงขึ้นอยู่กับความรู้สึกของแต่ละบุคคลในขณะนั้น ซึ่งจะแตกต่างจากความสุขเชิงภาวะวิสัย (Objective) ที่เป็นการวัดความเป็นอยู่ของปัจเจกบุคคล โดยความสุขของแต่ละคนอาจไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของแต่ละบุคคล อีกทั้ง บัณฑิต พรหมพักพิง (2555, น. 26-30) เสนอว่าสังคมมนุษย์จะเป็นสังคมที่ดีได้ก็ต่อเมื่อประชากรในสังคมนั้น ๆ มีความสุข หากเป็นกฎหมายก็ต้องสามารถเพิ่มความสุขและลดความทุกข์ของประชากรได้ และความสุขเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่งและขึ้นอยู่กับจิตใจของแต่ละคน “ความสุข” จึงถูกแทนที่ด้วยเงื่อนไข เช่น คำว่าความจำเป็นพื้นฐาน คุณภาพชีวิต หรือการพัฒนามนุษย์ เป็นต้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่า มีหลายคำที่สามารถใช้แทนกันได้ แต่สุดท้ายแล้วนัยยะของความหมายล้วนเป็นสิ่งเดียวกัน นั่นคือความพึงพอใจในชีวิตของคนในสังคม

การจัดการสหกรณ์กองทุนสวนยางกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

คุณภาพชีวิตของสมาชิกสหกรณ์กองทุนสวนยางในชุมชนทุ่งตำเสนานั้น จะเกิดขึ้นไม่ได้หากสมาชิกในชุมชนรู้สึกไม่มีความสุข หรือความพึงพอใจในชีวิตไม่ว่าจะเป็นในการดำรงชีวิตในมิติใดก็ตาม ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ดังนั้น โดยเมื่อสหกรณ์มีการจัดการที่มีประสิทธิภาพ ย่อมนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีของสมาชิกสหกรณ์และสมาชิกในชุมชนได้ ซึ่งสอดคล้องกับ วัลลภา ช่างเจรจา และสมจิต แตนสีแก้ว (2554, น. 168) ที่ศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวิเคราะห์วิถีพัฒนาคุณภาพชีวิต ชาวสวนยางพาราแถบลุ่มน้ำโขง จังหวัดบึงกาฬ พบว่า ชาวสวนยางพาราได้ให้ความหมายของคุณภาพชีวิตไว้ว่าเป็นความรู้สึกมั่นคง ปลอดภัย อบอุ่น ความพึงพอใจ สมหวัง สมที่ตั้งใจไว้ ความสามารถ ควบคุมชีวิต วางแผนชีวิต มีอำนาจในการควบคุมชีวิต และความสุขที่ได้ช่วยตัวเองและสังคมซึ่งมีองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการเงิน 2) ด้านสุขภาพ 3) ด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว 4) ด้านความสัมพันธ์ในชุมชน ทศนีย์ สุขาวรี (2552) ที่ได้ศึกษาเรื่อง คุณภาพชีวิตด้านชีวิต ครอบครัวและชุมชนของชาวไทยมุสลิมในชุมชนชนบท : ศึกษากรณีตำบลลิตร อำเภอมือง

จังหวัดยะลา ซึ่งผลการศึกษาพบว่า เป็นชุมชนชนบทที่ยึดหลักศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการดำรงชีวิตประจำวัน ความสัมพันธ์ในหมู่ญาติพี่น้องแบบครอบครัวขยาย มีบ้านและที่ดินเป็นของตนเอง เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพหาเลี้ยงครอบครัว ทำให้ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวมีความมั่นคง อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาคุณภาพชีวิตตามเกณฑ์ชีวิตพบว่า คุณภาพชีวิตทั้งด้านชีวิตครอบครัวและชีวิตชุมชนอยู่ในระดับค่อนข้างสูง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ วิลาวรรณ มณีบุตร และ พิพัฒน์ ไทยอารี (2559, น. 508) ที่ศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของเกษตรกรชาวสวนยางต่อนโยบายแก้ปัญหาความเดือดร้อนเนื่องจากราคายางพาราตกต่ำ กรณีศึกษา: ตำบลเขาต่อ อำเภอปลายพระยา จังหวัดกระบี่ พบว่า เกษตรกรชาวสวนยางล้วนจำเป็นต้องใช้แรงงานในการทำสวนยาง และการมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกันทำให้มีความคิดเห็นแตกต่างกัน เนื่องจากรายได้เป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อครอบครัวและคุณภาพชีวิตที่ดี เมื่อราคายางพาราตกต่ำทำให้มีรายได้น้อยและได้รับความเดือดร้อน ดังนั้น สามารถสรุปได้ว่า คุณภาพชีวิต และความอยู่ดีมีสุข ถือเป็นเรื่องเดียวกัน เนื่องจากมีจุดเริ่มต้นมาจากสิ่งเดียวกันนั่นคือความสุข แต่มีเครื่องมือในการวัดและวิธีการที่แตกต่างกันไป ตามความครอบคลุมของมิติต่าง ๆ และบริบทของพื้นที่นั้น ๆ นั่นเอง

คุณภาพชีวิต (Quality of Life) อันนำไปสู่ชีวิตที่มีคุณภาพ (Life Quality)

คุณภาพชีวิตของสมาชิกสหกรณ์กองทุนสวนยางในชุมชนทุ่งตำเสา จัดอยู่ในรูปแบบของคุณภาพชีวิตเชิงอัตวิสัยที่เป็น การแสดงออกทางความรู้สึกนึกคิดต่อสิ่งที่เผชิญอยู่ในขณะนั้น ๆ หากต้องการให้สมาชิกในชุมชนมีชีวิตที่มีคุณภาพได้ สมาชิกต้องเข้าใจคุณภาพชีวิตของตนเองให้มากที่สุด เพื่อนำไปสู่แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เหมาะสมต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับ ชลิต ศานติวรจกณา และ ดร.ดิเรก ธรรมารักษ์ (2558) ที่ศึกษาคุณภาพชีวิตของเกษตรกร: กรณีศึกษาในเขตพื้นที่ภาคกลาง กลุ่มตัวอย่างมีคุณภาพชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อนำมาพิจารณารายด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคุณภาพชีวิตด้าน ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวอยู่ในระดับมากที่สุด และพิจารณารายประเด็น ด้านเศรษฐกิจพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่มีเงินออมแต่มีภาระหนี้สิน ซึ่งก้ำกึ่งเพื่อใช้จ่ายในชีวิตประจำวันมากที่สุด ด้านสุขภาพพบว่ารับประทานอาหารครบ 5 หมู่ มากที่สุด ด้านความสามารถในการประกอบอาชีพพบว่า เคยได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการเกษตรจากภาครัฐมากที่สุด ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวพบว่า เมื่อมีปัญหาสมาชิกในครอบครัวจะปรึกษาหารือกันมากที่สุด และด้าน ความสัมพันธ์ในชุมชนพบว่า มีความพอใจกับการผูกมิตรหรือเข้ากับคนอื่นมากที่สุด เช่นเดียวกับ ประสพชัย พสุนนท์ (2558, น. 86) ที่ศึกษาปัญหาการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตรในประเทศไทย : ทัศนฐานรากจากข้าราชการของกรมส่งเสริมสหกรณ์ และกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ พบว่า การพัฒนาสหกรณ์ให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน ส่งผลต่อเศรษฐกิจของประเทศในภาพรวม อีกทั้งการพัฒนาสหกรณ์การเกษตรจะเป็นกลไกหนึ่งในการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม และเป็นเครื่องมือในการ ดูแลความเป็นอยู่ของเกษตรกรให้มีความมั่นคงในชีวิต อีกทั้งวิธีการสหกรณ์ยังช่วยให้ความเป็นอยู่ของสมาชิกสหกรณ์มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น นอกจากนี้ กุสุมา โกศล (2555) ที่ศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางในยุคเศรษฐกิจถดถอย : ศึกษากรณีจังหวัดสุราษฎร์ธานี และนครศรีธรรมราช พบว่า การมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นนั้น เกษตรกรชาวสวนยางได้เสนอในเรื่อง ราคาผลผลิตมากที่สุด โดยต้องการให้มีราคาสูงอย่างสม่ำเสมอ เพราะผลผลิตที่ขายได้หมายถึงรายได้ที่จะนำมาเลี้ยงครอบครัว ส่วนด้านชีวิตการทำงานต้องการให้หน่วยงานภาครัฐเข้ามาดูแลเรื่องกองทุนการทำสวนยาง รวมถึงให้คำแนะนำความรู้ทาง วิชาการแก่เกษตรกรสม่ำเสมอ ซึ่งสรุปได้ว่า เกษตรกรจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อมส่วนบุคคลของแต่ละคนมากกว่า เนื่องจากแต่ละคนมีพื้นฐาน และความพึงพอใจในชีวิตที่แตกต่างกัน สิ่งที่สำคัญคือการมีรายได้ที่เพียงพอ ไม่เป็น หนี้ และการรู้จักพอประมาณตามอัตภาพของตนเองคือสิ่งสำคัญที่สุด

สิทธิสิ่งแวดล้อมของชุมชนกับคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน

บทบาทการรับผิดชอบต่อชุมชนของสหกรณ์กองทุนสวนยางในชุมชนทุ่งตำเสาที่เห็นชัด คือดูแลด้านสิ่งแวดล้อมโดยการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น บทบาทของสหกรณ์อันเป็นองค์กรชุมชนโดยตรง คือการช่วยเหลือเกษตรกรชาวสวนยางให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว นอกเหนือจากการพึ่งพิงรัฐเพียงอย่างเดียว อีกทั้ง ยังมีบทบาททางอ้อมโดยการรักษาสีทิวทัศน์สิ่งแวดล้อมของสมาชิกสหกรณ์ อันเป็นส่วนหนึ่งของสมาชิกในชุมชนให้ยังคงอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับ (Rihoy&Maguranyang อ้างถึงใน นิตยา โพธิ์นอก, 2557) ที่พูดถึงการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

โดยชุมชน ว่าเป็นการยอมรับและรับรองสิทธิชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ถือว่ามีความสอดคล้องกันกับหลักการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติฐานชุมชน ซึ่งจะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและ สามารถบริหารจัดการ ทรัพยากรของตนเองได้ เพราะชุมชนจะใช้ทรัพยากร ที่มีอยู่เพื่อสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจของตนและชุมชน ในขณะเดียวกัน ชุมชนก็ดูแลทรัพยากรไปด้วย ซึ่งหากไม่มีการส่งเสริมสิทธิชุมชน ก็จะทำให้มีการใช้อำนาจเข้าครอบครองบริหารจัดการ ทรัพยากร และชุมชนนั้นก็จะมีหมดยุทธศาสตร์และไร้อำนาจ ซึ่งส่งผลต่อความยั่งยืนและมั่นคงของประเทศในอนาคต อย่างไรก็ตาม นภาพร เวชกามา และวี ชาญชัย (2556, น. 175) ที่ศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวิเคราะห์ศักยภาพเชิง พื้นที่ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรชาวสวนยางพารา จังหวัดบึงกาฬ พบว่า การเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตจากทำนาเป็น ทำสวนยางพารา ทำให้เกษตรกรพบอุปสรรคในการทำงาน ซึ่งนำไปสู่แนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิต คือควรสนับสนุนให้มีการจัดตั้งสหกรณ์เพื่อรับซื้อยางพารา และแหล่งบริการความรู้ในพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาการทำงานของเกษตรกร ซึ่งแตกต่าง จากคุณภาพชีวิตของสมาชิกสหกรณ์กองทุนสวนยางในชุมชนทุ่งตำเสา ที่รู้วิธีการปรับตัวและแก้ไขปัญหา อีกทั้งยังมีสหกรณ์ กองทุนสวนยางอยู่ในชุมชนถึง 3 แห่ง ดังนั้น คุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนจึงไม่ใช่คุณภาพชีวิตที่เกิดจากจำนวนรายได้หรือเงินปันผลที่ จะได้รับเท่านั้น แต่เป็นคุณภาพชีวิตที่สมาชิกจะได้รับความเป็นธรรม ดำรงชีวิตอย่างไม่มีหนี้สินและไม่ถูกเอาเปรียบ และได้รับ โอกาสจากรัฐที่เอื้อต่ออาชีพเพื่อเลี้ยงดูครอบครัว อันเกิดจากการเป็นสมาชิกสหกรณ์กองทุนสวนยางนั่นเอง

สรุป ประเด็นสหกรณ์กองทุนสวนยางกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต มองการวัดความสุข ความอยู่ดีมีสุข และคุณภาพ ชีวิตมีเครื่องมือและวิธีการแตกต่างกันตามมิติและบริบทพื้นที่ ขณะที่ประเด็นคุณภาพชีวิตอันนำไปสู่ชีวิตที่มีคุณภาพ เกษตรกรจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอยู่กับการปัจจัยแวดล้อมส่วนบุคคล โดยการมีรายได้ที่เพียงพอและรู้จักพอประมาณ เป็นสิ่ง สำคัญที่ทำให้ดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ส่วนประเด็นสิทธิสิ่งแวดล้อมของชุมชนกับคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน เมื่อเกิดผลกระทบต่อ ชุมชน สหกรณ์มีบทบาทในการรักษาสีเขียวด้านสิ่งแวดล้อมของสมาชิกสหกรณ์ อันเป็นส่วนหนึ่งของสมาชิกในชุมชนให้คงอยู่

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้ ควรสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้แบบเครือข่ายในการแก้ปัญหาระหว่าง องค์กร อาจทำให้สหกรณ์กองทุนสวนยางในชุมชนมีอำนาจต่อรองเพิ่มขึ้น อีกทั้งยังก่อให้เกิดการช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกัน ซึ่งเป็นพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาสหกรณ์ที่ยั่งยืน อันจักนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาชุมชนได้ในที่สุด
2. ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา ควรพัฒนาความรู้ควบคู่กับคุณธรรมในการปฏิบัติงาน การส่งเสริมศักยภาพผู้นำ การ ดำเนินงานโดยอยู่ภายใต้นโยบาย กฎหมายและกฎเกณฑ์ของสหกรณ์ พัฒนาการจัดการสหกรณ์ให้มีประสิทธิภาพในการ ดำเนินงาน มีการบริหารงานโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่สหกรณ์และสมาชิกในชุมชน

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการได้รับทุนผลการเรียนดีเด่นเข้าศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา (Scholarship for Outstanding GPA) ขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ที่สนับสนุนทุนดังกล่าวและ ให้โอกาสในการทำวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมสหกรณ์. (2554). *การสหกรณ์ในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: ส่วนเผยแพร่และประชาสัมพันธ์กรมส่งเสริมสหกรณ์.
- กรมสุขภาพจิต. (2560). *เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกชุดย่อฉบับภาษาไทย (WHOQOL-BREF-THAI)*. ค้นเมื่อ 24 สิงหาคม 2560, จาก: <https://www.dmh.go.th/test/whoqol/>
- กัลยาณี เสนาสุ. (2559). *ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสุขของคนไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

เอกสารอ้างอิง

- กุสุมา โกศล. (2555). **คุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางในยุคเศรษฐกิจถดถอย : ศึกษากรณีจังหวัดสุราษฎร์ธานี และนครศรีธรรมราช**. วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตรสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ฉัตรปารี อยู่เย็น1 และไพบุลย์ ไสยวงศ์. (2556). **การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ประกอบอาชีพมอเตอร์ไซด์รับจ้างในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล**. วารสารวิชาการและวิจัย มทร.พระนคร ฉบับพิเศษ การประชุมวิชาการมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ครั้งที่ 5. (46-55)
- ชลิต ศานติวรางคณา และดิเรก ธรรมารักษ์. (2558). **คุณภาพชีวิตของเกษตรกร: กรณีศึกษาในเขตพื้นที่ภาคกลาง**. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี. 7 (2), 55-62.
- ทัศนีย์ สุขวารี. (2552). **คุณภาพชีวิตด้านชีวิตครอบครัวและชุมชนของชาวไทยมุสลิมในชุมชนชนบท: ศึกษากรณีตำบล ตล อำเภอเมือง จังหวัดยะลา**. วิทยานิพนธ์คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- นภาพร เวชกามา และวี หาญเผชิญ. (2556). **การมีส่วนร่วมของชุมชนในการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรชาวสวนยางพารา จังหวัดบึงกาฬ**. วารสารเกษตรพระวรุณ. 10 (2), 175-182.
- นิตยา โพธิ์นอก. (2557). **ชุมชนกับสิทธิในทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.
- ประสพชัย พสุนนท์. (2558). **ปัญหาการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตรในประเทศไทย: ทฤษฎีฐานรากจากข้าราชการของกรมส่งเสริมสหกรณ์และกรมตรวจบัญชีสหกรณ์**. วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา สาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 7 (13), 85-101.
- ปรีดี ลีลาเศรษฐวงศ์. (2555). **นโยบายการพัฒนาสหกรณ์กองทุนสวนยาง: กรณีศึกษาสหกรณ์กองทุนสวนยาง จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หนองบัวลำภู และตราด**. วารสารวิชาการศิลปศาสตร์ประยุกต์. 5 (2), 29-39.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2551). สหกรณ์. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เริงชัย ต้นสุชาติ และธรรณชนก คำแก้ว. (2551). **ดัชนีวัดความสุขและความอยู่ดีมีสุขของสมาชิกชุมชนในมูลนิธิโครงการหลวง**. วารสารเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 13 (2), 1-27.
- วัลลภา ช่างเจรจา และสมจิต แดนสีแก้ว. (2554). **การมีส่วนร่วมของชุมชนในการวิเคราะห์กลวิธีพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวสวนยางพาราแถบลุ่มน้ำโขง จังหวัดบึงกาฬ**. วารสารสมาคมพยาบาลสาขาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. 30 (2), 166-174.
- วัลลภา เขียวบัวแก้ว. (2560). **กรอบแนวคิดคุณภาพชีวิต**. ค้นเมื่อ 2 ธันวาคม 2560, จาก: www2.tsu.ac.th/org/lic/uploads/images/life.docx.
- วิลาวรรณ มณีบุตร และพิพัฒน์ ไทยอารี. (2559). **ความคิดเห็นของเกษตรกรชาวสวนยางต่อนโยบายแก้ปัญหาความเดือดร้อนเนื่องจากราคายางพาราตกต่ำ กรณีศึกษา: ตำบลเขาต่อ อำเภอปลายพระยา จังหวัดกระบี่**. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย. 3 (3), 508-517.
- ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต เฉลิมพล แจ่มจันทร์ กาญจนา ตั้งชลทิพย์ และจรัมพร ให้อย่าง. (2557). **คุณภาพชีวิตการทำงานและความสุข**. พิมพ์ครั้งที่ 2. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคมมหาวิทยาลัยมหิดล
- ศุภเจตน์ จันทร์สาสน์. (2554). **คุณภาพชีวิตของคนไทย: นัยจากดัชนีการพัฒนามนุษย์**. วารสารนักบริหาร. 31 (4), 46-54.
- สมาคมยางพาราไทย. (2552). **การส่งเสริมคุณภาพชีวิตเกษตรกรชาวสวนยาง**. ค้นเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2561, จาก: http://www.thainr.com/th/message_detail.php?MID=27.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2551). **สรุปแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ**. ค้นเมื่อ 27 สิงหาคม 2560, จาก: <http://www.nesdb.go.th>
- สำนักงานส่งเสริมสหกรณ์จังหวัดสงขลา. (2559). **หลักเกณฑ์ชี้วัดมาตรฐานสหกรณ์ และผลการจัดมาตรฐานสหกรณ์**. ค้นเมื่อ 5 มิถุนายน 2560, จาก: <http://web.cpd.go.th/songkhla/index.php/master-data/standard-all>
- สำราญ จุ๋ช่วย. (2554). **การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม**. นนทบุรี: วิทยาลัยราชพฤกษ์.
- The Pursuit of Happiness. (2561). *Aristotle*. ค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2561, จาก: <http://www.pursuit-of-happiness/Aristotle>.

การจัดการ มูลนิธิเพื่อนหญิง เพื่อเสริมสร้างความเท่าเทียมทางเพศในจังหวัดสงขลา

Managing Friends of Woman Foundation for Improving Gender Equality in Songkhla Province

ปรารภนา ไกรปราบ¹อุทัย ปริญญาสุทธินันท์²เกษตรชัย และหิม³

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการมูลนิธิเพื่อนหญิงเพื่อเสริมสร้างความเท่าเทียมทางเพศในจังหวัดสงขลา ซึ่งใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เป็นวิธีการดำเนินการวิจัยในการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบด้วยประธานและสมาชิกมูลนิธิเพื่อนหญิง และผู้ให้ข้อมูลรอง ประกอบไปด้วย เจ้าหน้าที่บ้านพักเด็กจังหวัดสงขลา นักจิตวิทยาจากโรงพยาบาลสงขลา นักสังคมสงเคราะห์จากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา และแกนนำชุมชน ร่วมกับการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและเขียนรายงานผลโดยการเขียนพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า การจัดการมูลนิธิเพื่อนหญิงในจังหวัดสงขลาประกอบไปด้วย ภาวะผู้นำเชิงการแลกเปลี่ยน การมีส่วนร่วมและสมรรถนะองค์กร และมูลนิธิเพื่อนหญิงเป็นหน่วยงานที่มีการเสริมสร้างความเท่าเทียมทางเพศให้กับผู้หญิง ทั้งนี้มีการเสริมสร้างในด้านของอาชีพ ด้านทัศนคติ และด้านกฎหมาย ที่มีการสร้างกิจกรรมโครงการต่าง ๆ แก่ผู้หญิงที่เป็นสมาชิกในมูลนิธิเพื่อเสริมสร้างถึงเรื่องสิทธิและความตระหนักและการเห็นคุณค่าในตัวเองและมีจิตใจที่เข้มแข็งของผู้หญิงในการคิดตัดสินใจในการใช้ชีวิตอยู่ในสังคม

คำสำคัญ: มูลนิธิเพื่อนหญิง ความเท่าเทียมทางเพศ ความเป็นธรรมทางสังคม

Abstract

The objective of this study was to explore the management of Friends of Women Foundation for improving gender equality in Songkhla Province using qualitative research methods. In-depth interviews, participant and non-participant observations were employed to gather field data from key informants consisting of chairperson and members of the Friends of Women Foundation and secondary informants consisting of officers of Songkhla Shelter for Children and Families, psychologists from Songkhla Hospitals, social workers from Songkhla Provincial Office of Social Development and Human Security, and community core leaders. Data were also collected from related documents and research reports. Content analysis was performed with the data before a report was written with analytical description.

The study found that the management of Friends of Women Foundation in Songkhla Province consisted of transactional leadership, participation, and organization competency. It was also found that Friends of Women Foundation promotes gender equality among women in terms of occupation, attitude,

¹ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

* Corresponding author: G-mail: nokprat21@gmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

³ รองศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

and law. The foundation also organized activities through projects for woman members to know their rights and realize their self-esteem, and to mentally strengthen them to be competent in decision making and living in society.

Keywords: Friends of Women Foundation, gender equality, social justice

บทนำ

สถานภาพของผู้หญิงในอดีตจนถึงปัจจุบันที่ได้กำหนดโดยความเชื่อ ศาสนาและวัฒนธรรม ที่ผู้หญิงไม่มีความสามารถที่จะปกป้องตัวเองและรวมไปถึงการเข้าถึงสิทธิในการศึกษาและประสบการณ์ความรู้ที่ผู้หญิงต้องรับรู้และคล้อยตามในสิ่งที่สังคมได้กำหนดไว้ (ปิยะนาถ อังควาณิกุล, 2558, น. 16-17) ในสังคมปัจจุบันนั้นอัตราส่วนระหว่างเพศหญิงและเพศชายนั้นมีความใกล้เคียงกัน แต่ทางกฎหมายหรือหน่วยงานต่าง ๆ มีการส่งเสริมในการปฏิรูปในระบบการทำงานในราชการในการให้สิทธิผู้หญิงได้รับความเท่าเทียมในการมีตำแหน่งและการปฏิบัติเทียบเท่ากับผู้ชายให้มีปริมาณมากขึ้นจากที่มีอยู่ เพราะที่ผ่านมาผู้หญิงไม่มีโอกาสในการทำงานที่มีตำแหน่งทางการบริหารนอกจากว่า ผู้ชายเข้ามามีบทบาทและออกคำสั่งผู้หญิงเป็นหลัก (กมลพร กัลยาณมิตร, 2554, น. 8) ซึ่งในปัจจุบันนั้นมีการให้โอกาสแก่ผู้หญิงในด้านของการทำงานทางบริหารหรือในการเป็นผู้นำได้มีบทบาทมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและสังคมเพื่อเป็นการเสริมสร้างความเท่าเทียมระหว่างเพศหญิงและชาย (รอมือลี ลอมา และวันพิชิต ศรีสุข, 2558, น. 21-22)

ทั้งนี้ องค์กรที่ทำงานเกี่ยวกับเรื่องของผู้หญิงได้เข้ามามีบทบาทในการจัดการในเรื่องสิทธิ ความเท่าเทียมและความเป็นธรรมให้ผู้หญิงในสังคมมีความสามารถในการใช้ชีวิตที่เทียบเท่ากับผู้ชาย และแก้ไขปัญหา ช่วยเหลือผู้หญิงในปัญหาต่าง ๆ โดยการสร้างความตระหนัก และยึดหลักธรรมในการปกป้องตัวเองออกจากความทุกข์ที่เกิดจากการถูกทำร้ายจากเพศตรงข้าม และมีโอกาสในการทำงานนอกบ้านและมีสิทธิในการได้รับความช่วยเหลือจากสังคม (รตสิริ นาทอง พระครูภาวนาโพธิคุณ พระมหาสำราญ กมฺมสุโธ อุดม บัวสิริ, 2559, น. 140-143) ซึ่งการทำงานของผู้หญิงจากในอดีตเป็นการให้ทำแต่งงานในบ้านพอเวลาเปลี่ยนทางสังคมก็มีการเปิดโอกาสให้ผู้หญิงมีสิทธิในการเลือกตำแหน่งงานเพิ่มมากขึ้นเพื่อเป็นการเสริมสร้างความเท่าเทียมทางเพศในการทำงานร่วมกันและสร้างโอกาสให้ผู้หญิงแสดงศักยภาพในการทำงาน (ปาริฉัตร ตู่ดำ และชาลี ไตรจันทร์, 2556, น. 10-12)

อนึ่ง ในการทำงานขององค์กรต่าง ๆ มีการบริหารจัดการที่เป็นเครือข่ายทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเพื่อการบูรณาการด้านการงานที่รวดเร็วในการประสานงานและสร้างร่วมมือ ติดต่อสื่อสารแบบ one stop service เพื่อสร้างความชัดเจนและแก้ไขปัญหาได้ทันเวลาและทันต่อสถานการณ์ (สุกิจ อยู่ในธรรม และประณต นันทิยะกุล, 2559, น. 4-5) และองค์กรที่ทำงานในการช่วยเหลือผู้หญิงนั้นมีหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน โดยเฉพาะองค์กรเอกชนหรือเรียกว่า NGO ที่สร้างขึ้นเพื่อเข้ามามีบทบาทในการทำงานร่วมกับหน่วยงานทางภาครัฐ เช่น โรงพยาบาล นักจิตวิทยา และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและทำงานประสานกันอย่างเป็นระบบในการช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาทั้งด้านสังคม กฎหมาย และด้านอาชีพ (ศรีสุวรรณ จรรยา, 2550, น. 22-25)

มูลนิธิเพื่อนหญิง เป็นองค์กรเอกชนหนึ่งทำงานในการพิทักษ์สิทธิของผู้หญิงและมีการบริหารจัดการในเรื่องของความเท่าเทียมทางเพศที่ในสังคมปัจจุบันเกิดปัญหามากซึ่งในจังหวัดสงขลา มีผู้หญิงที่ได้เผชิญปัญหาและอยู่ในความช่วยเหลือของมูลนิธิเพื่อนหญิง ประมาณ 300 กว่าคนที่มีปัญหาในความไม่เท่าเทียม ทั้งด้านครอบครัว ทางกฎหมายและอาชีพและผู้หญิงรับแบ่งแยกในความสามารถและการได้รับโอกาส หรือสิทธิในการใช้ชีวิต ในการทำงานของมูลนิธิเพื่อนหญิงได้ทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ เช่น โรงพยาบาล ตำรวจ และสำนักงานพัฒนามนุษย์และสังคมจังหวัดสงขลา เพราะสถานการณ์หรือสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นบางกรณีกระทบต่อสภาพจิตใจของผู้หญิง ที่ทางกฎหมายไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ตรงจุด ซึ่งทางมูลนิธิเพื่อนหญิงจัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ในการช่วยผู้หญิงให้มีความเข้มแข็งทั้งสภาพความเป็นอยู่ เพิ่มความมั่นใจและความสุขใน

การใช้ชีวิตของผู้หญิงในการดำรงชีวิตการทำงานของมูลนิธิเพื่อนหญิงเป็นสิ่งสำคัญ โดยในการขับเคลื่อนสังคมให้เกิดความเท่าเทียมและการดำเนินโครงการต่าง ๆ ที่มีผู้นำที่มีความรู้ความสามารถและความเข้มแข็งทางความคิดในการแก้ไขปัญหา ทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มีการดำเนินงานที่มีหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามามีบทบาทในการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบไปในทิศทางเดียวกัน และสร้างความไว้วางใจให้ผู้หญิงหรือประชาชนที่เข้ามาขอความช่วยเหลือ ซึ่งการมีเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นชุมชน ก็สามารถช่วยเหลือและสร้างความตระหนักให้ผู้หญิงในการเรียกร้องสิทธิทางสังคมเพื่อให้เกิดความเท่าเทียม

ด้วยเหตุที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการจัดการของมูลนิธิเพื่อนหญิงเพื่อเสริมสร้างความเท่าเทียมทางเพศเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาและกระตุ้นให้เกิดแรงผลักดันในการให้ผู้หญิงเข้ามามีบทบาททางสังคมเทียบเท่ากับเพศชายและอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขไม่มีขอบเขตหรือข้อจำกัดในการใช้ชีวิต

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อศึกษาการจัดการมูลนิธิเพื่อนหญิงเพื่อเสริมสร้างความเท่าเทียมทางเพศในจังหวัดสงขลา

วิธีการศึกษา

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบไปด้วยประธานและเจ้าหน้าที่มูลนิธิเพื่อนหญิง จำนวน 30 คนและผู้ให้ข้อมูลรอง ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่สังคมสงเคราะห์ เจ้าหน้าที่บ้านพักเด็กจังหวัดสงขลา เจ้าหน้าที่ในสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา และแกนนำชุมชนจำนวน 20 คน ในขั้นตอนการรวบรวมข้อมูลมีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ร่วมกับการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและเขียนรายงานผลโดยการพรรณานาวิเคราะห์

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษามูลนิธิเพื่อนหญิงเพื่อเสริมสร้างความเท่าเทียมทางเพศในจังหวัดสงขลา โดยมีขอบเขตของการวิจัยได้แก่ 1) ขอบเขตด้านเนื้อหา ในประเด็นการจัดการของมูลนิธิเพื่อนหญิงในจังหวัดสงขลาและประเด็นการเสริมสร้างความเท่าเทียมทางเพศของผู้หญิงในจังหวัดสงขลา 2) ขอบเขตด้านระยะเวลา เดือนมกราคม – เมษายน 2561 และ 3) ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยใช้พื้นที่จังหวัดสงขลาเป็นสถานที่เก็บรวบรวมข้อมูล

ผลการศึกษา

ในการศึกษา มูลนิธิเพื่อนหญิงกับแนวทางการเสริมสร้างความเท่าเทียมทางเพศในจังหวัดสงขลา ผู้วิจัยขอเสนอผลการศึกษา ประกอบด้วย บทบาทการทำงานของมูลนิธิเพื่อนหญิง การจัดการของมูลนิธิเพื่อนหญิง การเสริมสร้างความเท่าเทียมทางเพศ และความเป็นธรรมทางสังคม

บทบาทการทำงานของมูลนิธิเพื่อนหญิง

มูลนิธิเพื่อนหญิงมูลนิธิเพื่อนหญิงจัดตั้งเมื่อ ปีพ.ศ. 2534 โดยได้มีฐานะเป็นนิติบุคคลจากกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ 5 กันยายน 2534 ซึ่งในประเทศไทยการจัดตั้งมูลนิธิเพื่อนหญิง อยู่ 4 ภาค ทั่วประเทศ โดยภาคกลางตั้งอยู่ที่กรุงเทพมหานคร ภาคเหนือตั้งอยู่จังหวัดเชียงใหม่ ภาคอีสานตั้งอยู่ที่ จังหวัดมุกดาหาร และภาคใต้ตั้งอยู่ที่จังหวัดสงขลาและจังหวัดปัตตานี ซึ่งเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่สร้างขึ้นโดยการรวมตัวกับของกลุ่มปัจเจกที่มีเป้าประสงค์เดียวกันเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน จัดทำโครงการ ลงพื้นที่ที่เกิดปัญหา ทั้งด้านความรุนแรง การไม่เท่าเทียมที่เกิดกับผู้หญิงทั้งนี้มูลนิธิเพื่อนหญิงนั้นจะมีเครือข่ายแกนนำที่เกิดจากการเจอสภาพปัญหาด้วยตัวเองแล้วอยากจะทำงานในการช่วยเหลือผู้หญิงที่เจอสภาพปัญหาเหมือนกันให้มีจิตใจที่เข้มแข็งและทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ บ้านพักเด็กและสตรี ตำรวจ และผู้นำชุมชนซึ่งมูลนิธิเพื่อนหญิงเป็นองค์กรเอกชนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาทางสังคม

ที่เกิดขึ้นและเสริมสร้างผู้หญิงในการพิทักษ์และคุ้มครองทางด้านสิทธิและความเท่าเทียมของผู้หญิงที่ได้รับความไม่เท่าเทียมทางเพศตรงข้ามที่สร้างความรุนแรงทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งบทบาทการทำงานของมูลนิธิเพื่อนหญิงนั้นเป็นการทำงานเพื่อช่วยเหลือผู้หญิงที่ตกอยู่ในสภาวะความรุนแรง การถูกทำร้ายทั้งด้านจิตใจ ร่างกาย และในเรื่องของสิทธิและเสรีภาพในการใช้ชีวิต และมีหน้าที่ส่งเสริมสร้างเครือข่ายในการ ร่วมสร้างจิตสำนึก สร้างความตระหนัก และทำให้สังคมมีความเป็นธรรม

สรุปได้ว่า มูลนิธิเพื่อนหญิงเป็นองค์กรเอกชนที่ทำงานเกี่ยวกับการพิทักษ์สิทธิและความเท่าเทียมให้กับผู้หญิงผ่านการสร้างเครือข่ายที่มีอยู่ทั่วประเทศในการช่วยเหลือและสร้างการมีส่วนร่วมของผู้หญิงที่มีเป้าประสงค์เดียวกันในการร่วมคิด ร่วมวางแผน จัดทำกิจกรรม เพื่อนำมาซึ่งวิธีการที่เอื้อยวจิตใจ หรือลดปัญหาความรุนแรงและการถูกจำกัดสิทธิ หรือความไม่เท่าเทียมจากเพศตรงข้ามหรือจากทางสังคม ซึ่งมูลนิธิเพื่อนหญิงในจังหวัดสงขลา เป็นองค์กรหนึ่งที่มีการรวมตัวกันในการช่วยเหลือผู้หญิงที่ประสบกับปัญหา และเสริมสร้างให้ผู้หญิงมีทัศนคติที่ดี และมีความตระหนักถึงสิทธิของตนเองเพื่อความเท่าเทียมแก่ผู้หญิงเอง

การจัดการของมูลนิธิเพื่อนหญิงจังหวัดสงขลา

การดำเนินงานของมูลนิธิเพื่อนหญิงมีการบริหารจัดการที่สร้างความร่วมมือระหว่างผู้หญิงในชุมชนและสร้างการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐที่มีความเกี่ยวข้องในการช่วยเหลือและเยียวยาและสร้างกรอบป้องกันให้ผู้หญิงมีความตระหนักถึงความสุขของตนเองและสามารถมีความมั่นใจในตัวเอง กล้าคิด และกล้าตัดสินใจ ซึ่งมีประเด็นของการจัดการมูลนิธิเพื่อนหญิงที่สามารถแบ่งออกเป็น 3 ส่วนจะประกอบไปด้วย ผู้นำ (ภาวะผู้นำการแลกเปลี่ยน) ผู้ตาม (การมีส่วนร่วม) และองค์กร (สมรรถนะองค์กร) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ภาวะผู้นำการแลกเปลี่ยน ผู้นำของมูลนิธิเพื่อนหญิงเป็นบุคคลที่คิดบวก เป็นบุคคลที่มีทัศนคติในมุมมองที่เปิดกว้าง และยอมรับความคิดเห็นของสมาชิกในองค์กร ซึ่งมีลักษณะของพฤติกรรมผู้นำในมูลนิธิเพื่อนหญิงประกอบด้วย **1 การให้รางวัลสมาชิกตามสถานการณ์** ผู้นำของมูลนิธิในจังหวัดสงขลา มีการสร้างแรงบันดาลใจให้กับสมาชิกในการทำงาน เป็นผู้นำที่มีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกับสมาชิกอย่างเป็นกันเอง เมื่อสมาชิกทำงานดี สร้างผลงานให้กับมูลนิธิก็ชื่นชม ให้รางวัลตอบแทนเพื่อสร้างกำลังใจและแสดงความยกย่องแก่สมาชิกที่มีความสามารถ **2 การบริหารงานแบบวางเฉย** เป็นผู้ที่บริหารแบบวางอันหมายถึงผู้นำแบบเชิงรับที่เพิกเฉยต่อพฤติกรรมการทำงานของสมาชิกจะรับในสิ่งที่สมาชิกเป็นได้อย่างไม่มีอคติเพื่อสร้างความเป็นตัวของตัวเองของสมาชิกตามศักยภาพที่มี โดยผู้คอยให้คำปรึกษาทาง ๆ แต่หากมีโครงการ หรือกิจกรรมระหว่างผู้นำและสมาชิกก็จะร่วมกันวางแผนและดำเนินงานร่วมกัน เน้นสร้างความรู้ใหม่แก่สมาชิกอยู่เสมอจากการลงพื้นที่หรือการเจอปัญหาในการทำงานเน้นให้สมาชิกนั้นรู้แก้ไขปัญหาเองก่อนหากปัญหานั้นยากมากจริง ๆ ผู้นำก็เข้าไปช่วยเหลือ **3 ภาวะผู้นำแบบเชิงรับ** เป็นผู้นำที่มีความทันต่อสถานการณ์ ที่มีความสามารถต่อการดำเนินงานสามารถหาวิธีการแก้ไขปัญหได้อย่างตรงจุด

“...ฉันทำงานเป็นหัวหน้าของมูลนิธิเพื่อนหญิงและร่วมก่อตั้งกับสมาชิกมาหลายปี ฉันเป็นคนชอบแบบแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์กับสมาชิกเสมอและฉันคิดว่าการที่ได้แลกเปลี่ยนระหว่างกันนั้นสามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับมูลนิธิเพื่อนหญิงได้...”

(อ้อม นามสมมติ, สัมภาษณ์วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2561)

การมีส่วนร่วม สามารถแบ่งออกเป็น 7 ระดับที่มีขั้นตอน โดยมีประเด็นดังนี้ **1 การให้ข้อมูล** ในการทำงานของมูลนิธิเพื่อนหญิงนั้นมีการสร้างเครือข่ายในการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โรงพยาบาลสงขลา บ้านพักเด็กและสตรีในจังหวัดสงขลา และตำรวจ ที่มีการประสานงานกันอย่างมีระบบ โดยมีการให้ข้อมูลและกระจายข้อมูลแก่หน่วยงานที่ทำงานร่วมกันเพื่อการแก้ไขปัญหาอย่างตรงจุด **2 การเปิดรับความคิดเห็นของประชาชน** มูลนิธิเพื่อนหญิงเป็นองค์กรเอกชนที่มีการทำงาน โดยช่วยเหลือผู้หญิงให้พ้นจากสภาพปัญหาจากความไม่เท่าเทียมทางเพศ หรือการถูกจำกัดสิทธิทางสังคมรวมถึงการรับฟังปัญหาของผู้หญิงที่ต้องการความช่วยเหลือและในการประชุมวางแผนร่วมกันของสมาชิกนั้นได้นำคนในชุมชนหรือแกนนำชุมชนเข้ามามีบทบาทหรือแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ **3 การ**

ปรึกษาหารือ ภายในมูลนิธิเพื่อนหญิงมีการทำงานร่วมกับผู้นำหรือแกนนำที่เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน ซึ่งเป็นรูปแบบการทำงานแบบเป็นกันเองเมื่อมีโครงการหรือ กิจกรรมก็จะเข้ามาปรึกษาหาแนวทางแก้ไขด้วยกันในการประสานงานหรือทำโครงการใด ๆ ในมูลนิธิเพื่อนหญิงนั้นมีการดำเนินได้อย่างไม่มีข้อขัดแย้งระหว่างสมาชิก ซึ่งก่อนที่จะทำงาน หรือจัดโครงการสักหนึ่งโครงการจะต้องผ่านการวางแผน ร่วมคิด และยอมรับเสียงส่วนใหญ่เป็นสำคัญ ซึ่งภายในมูลนิธิเพื่อนหญิงนั้นมีสมาชิกจำนวนน้อยจึงสามารถทำงานอย่างเข้าใจกันและรู้ใจ ไว้วางใจในการทำงานของสมาชิกแต่ละคน เพราะสมาชิกที่เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานนั้นก็มิประสบการณจากสถานการณ์ต่างที่เกิดขึ้นกับตนเองหรือคนในครอบครัว จึงมีความเข้าใจในการทำงานอย่างถูกต้องและรู้ถึงผู้หญิงที่เข้ามาขอคำแนะนำหรือความช่วยเหลือได้เป็นอย่างดี

4 การวางแผนร่วมกัน ในการวางแผนการทำงานนั้นหน่วยงานที่เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานนั้นสามารถเข้ามาวางแผนร่วมกันทุกขั้นตอน และการแบ่งงานกันทำตามความรับผิดชอบและหน้าที่ของหน่วยงานนั้น ๆ

5 การร่วมปฏิบัติ มูลนิธิเพื่อนหญิงมีการทำงานในรูปแบบของการจัดโครงการจัดกิจกรรม ซึ่งมีการลงพื้นที่ไปยังชุมชน โดยที่สมาชิกในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ร่วมกันทำกิจกรรม

6 การร่วมติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล ในการทำงานของมูลนิธิเพื่อนหญิงนั้นเป็นการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและคนในชุมชนมีการทำงานร่วมกันในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการจัดทำโครงการร่วมกัน การร่วมกันแก้ไขปัญหาเพื่อช่วยเหลือผู้หญิงซึ่ง มีการติดตามงาน ตรวจสอบความเหมาะสมของกิจกรรมและการประเมินโดยสมาชิกและผู้หญิงที่ได้เข้าร่วมโครงการ

7 การควบคุมโดยประชาชน ด้านบริหารจัดการภายในมูลนิธิเพื่อนหญิงนั้นจะมีคนในชุมชนเข้ามามีบทบาทในการร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้หญิงที่เผชิญปัญหาทั้งร่างกาย และจิตใจ แต่ไม่ได้เข้ามาควบคุมในการทำงานของมูลนิธิ

“...การทำงานของมูลนิธิเพื่อนหญิงฉันคิดว่าดีนะที่มีองค์กรนี้ขึ้นเพราะสร้างขึ้นเพื่อผู้หญิงอย่างเราอย่างแท้จริง ฉันก็เป็นคนหนึ่งที่ได้เข้ามาทำงานเพราะฉันก็เป็นผู้หญิงที่เห็นผู้หญิงด้วยกันถูกเอารัดเอาเปรียบได้รับความไม่เท่าเทียม ซึ่งมูลนิธิเพื่อนหญิงมีส่วนร่วมทั้งหน่วยงานทั้งภาครัฐและคนในชุมชนที่มีจิตสาธารณะ...”

(ปาน นามสมมติ, สัมภาษณ์วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2561)

สมรรถนะองค์กร เป็นการสร้างความมั่นคงให้กับมูลนิธิในการปรับตัวหรือพัฒนาให้มีความเข้มแข็งและทันต่อสถานการณ์ในสังคมเพื่อเกิดความรู้เท่าทันและมีความกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหาให้ผู้หญิงตรงจุด ซึ่งมี 3 ประเด็นอันประกอบไปด้วย

1 การบูรณาการของการทำงานของสมาชิก ในการทำงานของสมาชิกภายในมูลนิธิเพื่อนหญิงนั้นจะมีการทำงานร่วมกันโดยทั้งสมาชิกในมูลนิธิและประชาชนที่เข้ามาเป็นสมาชิก โดยลักษณะของการทำงานนั้นจะมีทั้ง การนำปัญหามาพูดคุยกัน หรือการแสดงความคิดเห็นที่มีการทำงานร่วมกันอย่างมีระบบระเบียบ

2 การบูรณาการระหว่างสมาชิก เป็นการทำงาน หรือประชุมแบบปากต่อปาก ไม่มีวาระประชุมแบบเป็นทางการ ในการทำงานของสมาชิกก็เป็นการปรึกษาหาแนวทางโดยจะมีความเป็นกันเองเหมือนพี่เหมือนน้อง เป็นการให้เกียรติซึ่งกันและกัน การทำงานด้วยกันของสมาชิกนั้นเป็นรูปแบบของการบูรณาการที่นำความคิดหรือข้อเสนอแนะของสมาชิกมาเป็นองค์ความรู้เพื่อที่จะพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพ

3 มีความสามารถในการประเมินองค์กร มูลนิธิเพื่อนหญิงเป็นองค์กรเอกชนขนาดเล็ก ที่จัดตั้งโดยกลุ่มบุคคลที่มีเป้าหมายเดียวกันร่วมกันจัดตั้งเพื่อช่วยเหลือผู้หญิงจากสภาพสังคมที่เต็มไปด้วยปัญหาและการเอารัดเอาเปรียบ ในการทำงานภายในมูลนิธิ จะมีการประเมินโดยคนในชุมชนที่เข้ามาขอความช่วยเหลือ หรือการประสานงานจากหน่วยงานภาครัฐ

สรุปได้ว่า การจัดการของมูลนิธิเพื่อนหญิงเป็นสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนสังคมให้เกิดความเท่าเทียมและการดำเนินโครงการต่าง ๆ โดยมีผู้นำที่มีความรู้ความสามารถและมีความเข้มแข็งทางความคิดในการแก้ไขปัญหาและทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มีการดำเนินงานที่มีหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามามีบทบาทในการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบไปในทิศทางเดียวกัน และสร้างความไว้วางใจให้ผู้หญิงหรือประชาชนที่เข้ามาขอความช่วยเหลือการมีเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นชุมชน ก็สามารถช่วยเหลือและสร้างความตระหนักให้ผู้หญิงในการเรียกร้องสิทธิทางสังคมเพื่อให้เกิดความเท่าเทียม

ความเท่าเทียมทางเพศ

ความเท่าเทียมทางเพศนั้นเป็นการอธิบายถึงประเด็นต่าง ๆ ที่ผู้หญิงในจังหวัดสงขลาได้รับอันได้แก่ **ด้านอาชีพ** ในพื้นที่จังหวัดสงขลาแสดงให้เห็นความไม่เท่าเทียม อันมาจากการจำกัดสิทธิในการทำงาน ขณะที่ในจังหวัดสงขลาเป็นจังหวัดที่มีงานเป็นจำนวนมาก หลายหลายแต่บางงานก็มีการจำกัดขอบเขตในการให้ผู้หญิงเข้าทำงาน ซึ่งเกิดความไม่เทียมทางพฤติกรรม ทำให้มองว่าผู้หญิงนั้นเป็นเพศที่อ่อนแอ แต่ในทางกลับกันในปัจจุบันมีการให้โอกาสผู้หญิงในการเลือกทำงานมากขึ้นไม่ว่าจะเป็น งานรับจ้าง งานออกแรง หั้วหน้างาน แต่ในจังหวัดสงขลาเป็นพื้นที่ที่ติดกับสามจังหวัดชายแดนที่มีปัญหาในความไม่สงบ เช่นการลักขโมย การวางระเบิดในบางอำเภออาจจะส่งผลให้เป็นปัจจัยสำคัญที่ไม่ให้ผู้หญิงทำงานนอกบ้าน

ด้านทัศนคติ ผู้หญิงเป็นเพศที่มีความอ่อนน้อมถ่อมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีความคิดทัศนคติที่มองโลกในแง่ดี ซึ่งทำให้บางสถานการณ์ ความอ่อนโยน อ่อนหวานไม่สามารถแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้ด้วยตัวเองได้ ในขณะที่เจอกับปัญหา จากการถูกทำร้ายทั้งร่างกายและจิตใจนั้น ไม่สามารถต่อสู้กับฝ่ายตรงข้ามได้ และ**ด้านกฎหมาย** เป็นการที่สร้างความไม่เท่าเทียมให้กับผู้หญิงทั้งทางจิตใจและพฤติกรรม ที่ทำให้ผู้หญิงถูกเอารัดเอาเปรียบ เช่นสามีทำร้ายภรรยา สุดท้ายของการดำเนินคดีบางอย่างจ่ายแค่ค่าปรับแล้วก็จบ แต่ในขณะที่พอลูกกลับบ้านไป ก็โดนทำร้ายอีก เป็นแบบนี้ตลอด ซึ่งมองเห็นว่าสิ่งที่แก้ไขปัญหานี้ควรจะมีการส่งเสริมให้ผู้หญิงที่ถูกทำร้ายมีพลังในตัวเองในการกล้าต่อสู้กับสภาพปัญหา ที่กฎหมายไม่สามารถเข้าใจหรือช่วยเหลืออย่างตรงจุด ความไม่เท่าเทียมนั้น ส่วนใหญ่ผู้หญิงรู้ได้ทางจิตใจที่ทำให้จิตใจของเขามีความอ่อนแอ ท้อถอยกับกระบวนการทางกฎหมายที่ไม่สามารถเข้าใจ ทำให้เกิดมูลนิธิเพื่อนหญิงในการช่วยเหลือและเยียวยาจิตใจให้มีความเข้มแข็ง และสามารถเป็นผู้นำในการดำรงชีวิตในครอบครัวได้ ซึ่งการเสริมสร้างความเท่าเทียมนั้น มูลนิธิเพื่อนหญิงได้มีการร่วมกับกลุ่มผู้เข้าร่วม ในการร่วมกันเสริมสร้างความเท่าเทียมให้กับผู้หญิงผ่านการจัดกิจกรรมนำมาซึ่ง ประเด็นคำตอบที่ได้ ทั้งด้านอาชีพ ด้านทัศนคติ และด้านกฎหมาย เป็นต้น

ทั้งนี้ ความไม่เท่าเทียมทางเพศนั้นเป็นสิ่งที่ปัญหาทางสังคม ซึ่งผู้วิจัยเล็งเห็นถึงปัญหานี้ที่ผู้หญิงในจังหวัดสงขลาต้องเผชิญกับการถูกจำกัดสิทธิ มีพื้นที่ทางสังคมน้อยมาก ทั้งทางครอบครัว การทำอาชีพหารายได้ เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้หญิงขาดความมั่นใจในตัวเองและความตระหนักถึงสิทธิที่ควรจะได้รับ ทั้งนี้จึงได้ยกกรณีตัวอย่างของผู้หญิงในจังหวัดสงขลาที่ได้รับ ความไม่เท่าเทียม อันได้แก่

ด้านทัศนคติ

“...ปามีสามีที่ไม่ทำงาน อยู่แต่บ้านกินแต่เหล้า วัน ๆ ไม่ทำอะไร ลูกก็ไม่ช่วยกันเลี้ยงดู วันไหนที่กินเหล้าก็เมามาทำร้ายร่างกายป้าทำให้ป้าคิดอยากจะฆ่าตัวตายมันทรมานมากในการใช้ชีวิตในครอบครัว...”

(ดี นามสมมติ, สัมภาษณ์วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2561)

ด้านกฎหมาย

“...ฉันทำงานเป็นครู พอเลิกงานก็กลับบ้านไปเลี้ยงลูกส่วนสามีของฉันนั้นเป็นตำรวจแต่ไม่ค่อยได้กลับบ้านเพราะเขาพักที่บ้านพักใกล้กับที่ทำงานหนึ่งเดือนถึงจะกลับบ้านมาครั้งหนึ่ง อยู่มาวันหนึ่งมีหมายสารฟ้องหย่าส่งมาที่บ้าน ทำให้ฉันถึงกับหมดสติ ทำใจไม่ได้ เพราะดิฉันกับสามีไม่ได้ทะเลาะกัน โดยหมายเหตุที่ว่า ทำหน้าที่ภรรยาไม่ดี...”

(ปริก นามสมมติ, สัมภาษณ์วันที่ 3 มีนาคม 2561)

ด้านทัศนคติ

“...ฉันต้องเลี้ยงลูกพิการ ส่วนสามีกินแต่เหล้าบางครั้งมาทำร้าย ตบตีแต่ฉันก็ทนเพื่อลูก เพราะไม่มีกำลังที่สู้แรงของสามีไม่ได้ แต่ก็อดทนเพื่อลูกทั้ง ๆ ที่สามีขอแต่เงินไปซื้อเหล้า งานก็ไม่ทำ เอาเปรียบทุกอย่าง...”

(แยม นามสมมติ, สัมภาษณ์วันที่ 8 มีนาคม 2561)

ด้านอาชีพ

“ฉันทำงานอยู่บริษัทแห่งหนึ่งของจังหวัดสงขลา ฉันจบปริญญาตรีและมีประสบการณ์ในการทำงานมาเป็นเวลา 15 ปี ซึ่งฉันคิดว่าฉันควรจะได้รับตำแหน่งเป็นผู้จัดการ แต่สิ่งที่ฉันได้รับเป็นแค่ พนักงานคนหนึ่ง...”

(จันทร์ นามสมมติ, สัมภาษณ์วันที่ 10 มีนาคม 2561)

สรุปได้ว่า ผู้หญิงจากกรณีตัวอย่างนั้นเผชิญกับปัญหาที่เกี่ยวข้องทั้งทางด้านครอบครัวและทางด้านกฎหมายที่ได้รับความไม่เท่าเทียมจากเพศชายที่ทำร้ายทั้งร่างกายและจิตใจของผู้หญิงที่ต้องมีวิธีแก้ไขปัญหาก็เพื่อให้ผู้หญิงมีโอกาสในการกล้าคิดกล้าตัดสินใจ มีแรงผลักดันในการดำรงชีวิตต่อไป

ความเป็นธรรมทางสังคม

จากความเท่าเทียมข้างต้นจะส่งผลให้เกิดความเสมอภาคที่มีความสัมพันธ์กันทั้งนี้ความเป็นธรรมทางสังคมนั้น ซึ่งทางมูลนิธิเพื่อนหญิงมีความตระหนักและให้ความสำคัญแก่ผู้หญิงในเรื่องการได้รับสวัสดิการจากหน่วยงานในการช่วยเหลือ และสร้างรายได้ให้กับผู้หญิง ซึ่งการสร้างความเป็นธรรมทางสังคมนั้นมีวิธีการสร้างขึ้นด้วย วิธีดังต่อไปนี้ คือ **การเลี้ยงดูบุตรชายให้มีความรู้ถึงความผิด ถูก** ปลูกฝังในเรื่องของการทำงาน เช่น การบ้าน ล้างจาน หุงข้าว ที่เป็นหน้าที่ของผู้หญิง เป็นการปลูกฝังตั้งแต่เด็กเพราะเป็นการกำจัดความเอาเปรียบ หยุตความคิดที่ว่า ผู้หญิงเป็นช้างเท้าหลัง ที่ต้องอยู่บ้านเลี้ยงลูก ทั้งที่ในปัจจุบันวิถีของผู้หญิงและผู้ชายมีการเปลี่ยนแปลง ผู้หญิงจะทำงานนอกบ้านเป็นส่วนใหญ่ ในการเลี้ยงลูกชายให้มีความรับผิดชอบในตัวเอง เริ่มตั้งแต่การเล่นของเล่นเป็นการสอนให้รู้จักแบ่งปัน เสื้อผ้าของตนเองก็ซักเองนั้นเป็นสร้างความเป็นธรรมในการอยู่เป็นครอบครัวเพื่อการสร้างความเห็นอกเห็นใจ และเข้าใจฝ่ายหญิงหยุตความคิดที่ว่าตัวเองเป็นเจ้าของชีวิตผู้หญิงที่เป็นคู่ครองของตนและรู้จักปฏิบัติตนที่ถูกวิธีสามารถดำรงชีวิตร่วมกันอย่างเท่าเทียมทั้งด้านความรู้ ความคิด และความรู้สึกที่มีต่อกัน **การเปลี่ยนทัศนคติ** การเป็นมุมมองความคิดของผู้หญิงผ่านการทำโครงการจัดกิจกรรมของมูลนิธิเพื่อนหญิง หรือการลงพื้นที่ที่มีกรณีที่เป็นปัญหาของผู้หญิง ที่พูดคุยหรือแนะนำ เปลี่ยนทัศนคติของผู้หญิงให้มีความตระหนัก และให้เห็นคุณค่าของตนเอง ไม่อยู่ภายใต้บังคับของใคร สร้างพลังในตัวเองในการกล้าคิดกล้าตัดสินใจลดความหวาดกลัว เพื่อให้อยู่ในสังคมอย่างเข้มแข็งสามารถทำทุกสิ่งทุกอย่างที่ตนเองอยากทำอยากเป็นและเป็นสิ่งที่เหมาะสม **สร้างความตระหนักในเรื่องของสิทธิ** มูลนิธิเพื่อนหญิง จะให้ความสำคัญต่อสิทธิของผู้หญิงเป็นอย่างมาก เพราะในปัจจุบันมีการจัดสวัสดิการ อาชีพ หรือโอกาสที่ผู้หญิงเข้ามามีบทบาทและได้รับโอกาส ซึ่งเป็นการสร้างความธรรมโดยการให้สิทธิผู้หญิงทุกเพศทุกวัย และกระตุ้นผู้หญิงให้ได้รับสวัสดิการ และสร้างความตระหนักในสิทธิที่ผู้หญิงควรจะได้รับ

สรุปได้ว่า ความเป็นธรรมทางสังคม เป็นการสร้างความตระหนักในเรื่องของสิทธิของผู้หญิงที่เน้นการปลูกฝังด้านจิตสำนึกของผู้ชายตั้งแต่ยังเด็กในการให้เกียรติผู้หญิง รู้จักทำงานในบ้าน และรับผิดชอบตัวเอง และการเปลี่ยนทัศนคติผู้หญิงให้มีพลังในตัวเองกล้าคิดและทำในสิ่งที่ตัวเองต้องการ และความตระหนักในเรื่องของสิทธิที่ผู้หญิงควรจะได้การคุ้มครองและดูแลจากหน่วยงานภาครัฐเพราะปัญหาที่เกิดขึ้นผู้หญิงย่อมจะได้รับความไม่เป็นธรรม

สรุปผล

มูลนิธิเพื่อนหญิง เป็นองค์กรเอกชนที่สร้างขึ้นโดยกลุ่มบุคคลที่มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์เดียวกันในการแก้ไขปัญหาซึ่งเป็นทำงานโดยช่วยแบ่งเบาจากหน่วยงานภาครัฐ และจะส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศที่เป็นปัญหาทางสังคม และภายในมูลนิธิเพื่อนหญิงนั้นเป็นการทำงานร่วมกับหน่วยงานทางภาครัฐเข้ามามีบทบาทในการทำงานร่วมกับมูลนิธิ ซึ่งอยู่ในรูปแบบของการทำงานเป็นเครือข่าย และทำงานร่วมกับคนในจังหวัดสงขลาโดยวิธีการจัดทำโครงการในชุมชนเพื่อให้ผู้หญิงในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยการสร้างความเท่าเทียมในเรื่อง ด้านอาชีพ ทัศนคติ และด้านกฎหมาย ซึ่งวิธีการเสริมสร้างความ

เท่าเทียมของมูลนิธิเพื่อนหญิงนั้น อยู่ในรูปแบบของการจัดโครงการ จัดอบรม และกิจกรรมในชุมชน เพื่อให้ผู้หญิงในจังหวัดสงขลาได้มีความตระหนักและรักษาความเท่าเทียมให้กับตนเองและผู้หญิงด้วยกัน เพื่อความสุขและความเข้มแข็งของผู้หญิงในการดำเนินชีวิตต่อไป

อภิปรายผล

การศึกษามูลนิธิเพื่อนหญิงเพื่อเสริมสร้างความเท่าเทียมทางเพศจังหวัดสงขลา มีข้อค้นพบที่น่าสนใจและควรที่นำมาอภิปรายผล ซึ่งมีประเด็นดังต่อไปนี้

องค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร/องค์กรพัฒนาเอกชน

องค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรเป็นองค์กรที่ทำงานให้กับประโยชน์ส่วนรวมและไม่มุ่งเน้นหากำไรในการทำตามเป้าประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ขององค์กรสอดคล้องกับ ปาณิสัมชญา ศุภจักรวิวัฒนา (2554, น. 58) ได้อธิบายว่าองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรที่มีการจัดตั้งโดยอาสาสมัครในการทำงานอย่างเป็นมีอาชีพและทำงานเพื่อแบ่งเบาภาระของหน่วยงานทางภาครัฐ ซึ่งองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรที่มีการจัดตั้งอยู่ทั่วประเทศและหลายรูปแบบ ทั้งนี้มูลนิธิเพื่อนหญิงก็เป็นองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร เป็นองค์กรที่ตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือผู้หญิงให้ความเข้มแข็งในสังคมที่ตั้งโดยอาสาสมัครที่เห็นถึงปัญหาและอยากเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างและพัฒนาให้ดีขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมทำงานร่วมกับคนในชุมชนและหน่วยงานทางภาครัฐซึ่งมีส่วนร่วมกันระหว่างภาครัฐและเอกชนในการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบและตามขั้นตอน เพื่อให้ผู้หญิงมีความสุขและมีสิทธิเท่าเทียมกับเพศชาย เช่นเดียวกับ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2557, น. 178-179) อธิบายว่า สังคมไทยมีการพัฒนาที่เป็นวัฒนธรรมจากอดีตจนถึงปัจจุบันที่ได้เข้ามาเป็นส่วนประกอบของการพัฒนาสังคมในการแก้ไขปัญหา ซึ่งองค์กรเอกชนได้เข้ามาภูมิหลังวัฒนธรรมของคนในสังคม มาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาและสร้างเครือข่ายเป็นองค์กรเอกชน ซึ่งบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้งองค์กรนั้น จะมีจิตใจมุ่งมั่น และไม่หวังสิ่งตอบแทนในการทำงานขององค์กรเอกชนมีการพัฒนาต่อยอดการทำงานร่วมกับต่างประเทศ ทั้งภาครัฐและเอกชนอย่างต่อเนื่อง

ทั้งนี้ มูลนิธิเพื่อนหญิงเป็นองค์กรเอกชนที่และเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร ที่มีการพัฒนาสังคมและชุมชนมีการขับเคลื่อนให้ผู้หญิงนั้นอยู่บนสังคมอย่างมีสิทธิและความเท่าเทียม เช่นเดียวกับ อุทัย ปริญาสุทธานันท์ (2560, น. 300) อธิบายว่า สังคมไทยมีการจัดตั้งองค์กรเพื่อพัฒนาชุมชนและสังคมโดยมีคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในจัดตั้งและร่วมวางแผนการแก้ปัญหา ด้วยความสมัครใจและมีจิตอาสา

การจัดการองค์กร/ภาวะผู้นำเชิงการแลกเปลี่ยน/การมีส่วนร่วม/สมรรถนะองค์กร

การจัดการเป็นการทำงานในหน่วยงานหรือองค์กรที่มีการทำงาน โดยมีผู้นำ สมาชิก คณะกรรมการต่าง ๆ ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ดังที่ สุกิจ อยู่ในธรรม และประณต นันทิยะกุล (2557, น. 1-2) อธิบายว่า การจัดการเป็นการทำงานแบบประสานงานกันโดยร่วมกับบุคลากรทั้งในและนอกองค์กรที่ทำงานร่วมกันระหว่างผู้นำและสมาชิกในองค์กร ซึ่งในการทำงานนั้นต้องมีผู้นำที่เป็นตัวขับเคลื่อนให้องค์กรอยู่ได้อย่างเข้มแข็ง โดยภาวะผู้นำจะเป็นเชิงการแลกเปลี่ยน ซึ่งเช่นเดียวกับ ธีระพงศ์ ธนเจริญรัตน์ (2553, น. 4-5) อธิบายว่า ภาวะผู้นำการแลกเปลี่ยน เป็นการเสริมแรงของผู้นำที่มีให้กับสมาชิกที่มีความเป็นกันเองให้กำลังใจแก่กันในการทำงานร่วมกับสมาชิกในองค์กร มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันยอมรับความคิดเห็นของเสียส่วนมาก ภาวะผู้นำเชิงการแลกเปลี่ยน ประกอบด้วย 1. การให้รางวัลตามสถานการณ์ เป็นการให้กำลังใจแก่สมาชิกและเสริมพลังในการทำงานเมื่อสมาชิกทำดีสร้างผลงานมีความขยัน ผู้นำจะมีรางวัลให้ตามโอกาส 2. การบริหารแบบวางเฉย เป็นผู้ที่ไม่ไปยุ่งวุ่นวายกับสมาชิกมากเกินไป จะดู สังเกตต่าง ๆ แต่ก็ไม่เข้าไปมีส่วนบ้างตามสถานการณ์ 3. เป็นภาวะผู้นำแบบเชิงรับเป็นผู้ที่มีความมั่นใจในตัวเองและเป็นคนที่มีความคิดที่กว้างยอมรับทุกสภาพปัญหาและกับปัญหาที่เกิดขึ้น

ทั้งการจัดการนั้นต้องประกอบไปด้วยการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ขับเคลื่อนให้องค์กรบรรลุตามเป้าประสงค์ที่วางไว้ เช่นเดียวกับ ถวิล บุรีกุล (2551, น. 10-11) อธิบายว่าการมีส่วนร่วมจะประกอบด้วยรูปแบบของการทำงานของสมาชิกในองค์กรที่สำคัญ ประกอบด้วย 1) ระดับการให้ข้อมูล 2) ระดับการเปิดรับความคิดเห็นของประชาชน 3) ระดับการปรึกษาหารือ

4) ระดับการให้ข้อมูล 5) ระดับการร่วมปฏิบัติ 6) ร่วมติดตามตรวจสอบ 7) ระดับการควบคุมโดยประชาชน และในการจัดการขององค์กรยังต้องมีสมรรถนะองค์กรที่เป็นสร้างการศักยภาพการทำงานขององค์กรและขีดความสามารถในการบริหารจัดการภายในตัวองค์กร เช่นเดียวกับ วรรณวิชนี วัฒนชาติ และวาทัญญู สุวรรณเศรษฐ์ (2559, น.1-2) ได้อธิบายว่า สมรรถนะองค์กรเป็นการแสดงถึงความสามารถของตัวองค์กรที่สามารถทำงานได้ตามวัตถุประสงค์ ซึ่งประกอบด้วย 3 ประเภท คือ เชิงสมรรถนะหลัก เชิงด้านบริหาร และเชิงสมรรถนะด้านบริหาร เป็นการช่วยให้เกิดการพัฒนาด้านขององค์กร และสร้างองค์ความรู้ใหม่เพื่อพัฒนาองค์กรให้มีความทันสมัยและทันต่อสถานการณ์ทางสังคม

ความเท่าเทียม/ความเสมอภาค/อัตลักษณ์หญิงชาย

ความเท่าเทียมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นทางสังคมทางหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนให้ความสำคัญตระหนักที่ในปัจจุบันเกิดปัญหามากมาย เช่นเดียวกับ สมจิต แคนสีแก้ว (2559, น. 1-3) กล่าวว่า ในปัจจุบันประเทศไทยให้ความสำคัญเรื่องสิทธิความเท่าเทียมระหว่างเพศชายและเพศหญิงโดยเฉพาะกลุ่มองค์กรที่ทำงานเกี่ยวกับปัญหาของผู้หญิงที่เผชิญกับปัญหาความไม่เท่าเทียมทางเพศ อนึ่งความเท่าเทียมทางเพศนั้นเป็นการสร้างเพื่อให้เทียบเท่ากันทั้งหญิงและชายให้มีสิทธิและความเสมอภาคกัน เช่นเดียวกับ อภิวัฒน์ สุดสาว (2554, น. 255) อธิบายว่า ความเสมอภาคเป็นการคุ้มครองในเรื่องของสิทธิและมนุษยชนของทุกคนในสังคมให้มีความเสมอภาคกัน และยึดประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ ไม่มีการแบ่งเชื้อชาติ อาชีพ อายุ และศาสนา ซึ่งทุกองค์กร ทุกหน่วยงานก็ให้ความสำคัญต่อเรื่องความเสมอภาค ซึ่งในความเสมอภาคนั้น เป็นการสร้างสิทธิที่ว่า ทุกคนมีสิทธิ ไม่ว่าจะเป็น หญิงหรือชาย ผู้สูงอายุหรือเด็ก และมีสิทธิในการเรียกร้องผลประโยชน์ในสิ่งที่ตนควรจะได้รับ ปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้หญิงบางกรณีทางกฎหมายก็สร้างความไม่เป็นธรรมแก่ผู้หญิง เช่นผู้หญิงถูกข่มขืน บางกรณีผู้ชายที่เป็นผู้ต้องหาสามารถได้รับการประกันตัว สาเหตุมาจากหลักฐานที่ผู้หญิงมีนั้นไม่เพียงพอซึ่ง สร้างความไม่เท่าเทียมแก่ผู้หญิง ที่สร้างความหวาดกลัว และสภาพจิตใจอ่อนแอ ซึ่งเช่นเดียวกับ สุนี ไชยรส (2555, น. 13-14) ได้กล่าวว่าความยุติธรรมและความเป็นธรรมเป็นกลไกทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมที่กระทำต่อผู้หญิงอย่างหนักหน่วง ถึงแม้ในสังคมมีผู้หญิงเป็นจำนวนที่มากกว่าเพศชายก็ยังเผชิญกับความหวาดกลัวและหวาดหวั่น ทางมูลนิธิที่ได้จัดตั้งเพื่อช่วยเหลือสตรีในสังคมนั้นจะเป็นการสร้างตระหนักถึงสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และมีพลังในตัวเองและความเสมอภาคนั้นเป็นการแสดงศักยภาพเพื่อให้ผู้หญิงมีสิทธิเรียกร้องเห็นคุณค่าในตัวเอง เช่นเดียวกับ ศิริก้อย ชูตาทวิสวัสดิ์ (2560, น. 13) อธิบายว่า วัฒนธรรมและประเพณีเป็นตัวกำหนดอัตลักษณ์ของเพศหญิงและชายทางพฤติกรรมและการแสดงออกและสร้างบทบาทที่แสดงถึงอัตลักษณ์ตัวตนโดยมีพฤติกรรม และร่างกายที่บอกถึงเพศที่เป็นตัวแทน ในปัจจุบันมีประเด็นในความไม่เท่าเทียมทางเพศที่ผู้หญิงได้ถูกกดดันภายใต้บริบทที่ทางสังคม การที่กล่าวถึงอัตลักษณ์หญิงชายนั้นเป็นการสร้างมุมมองในการบ่งชี้ถึงความไม่เท่าเทียมที่เกิดจากอัตลักษณ์ตัวที่พร้อมกับวัฒนธรรมที่มาตั้งแต่กำเนิด ทั้งนี้เป็นแสดงให้ว่า ความไม่เท่าเทียมทางเพศมีมาตั้งแต่อดีตที่มองผู้หญิงผ่านร่างกายทำอ่อนแอ ไม่มีความสามารถในการที่จะทำในสิ่งที่ผู้ชายทำได้

ความเป็นธรรมทางสังคม

ในสังคมไทยมีการให้ความสำคัญและมีการถ่ายทอดประสบการณ์ซึ่ง ในปัจจุบันมีผลกระทบจากความรุนแรงระหว่างเพศหญิงและเพศชายที่เกิดความไม่เป็นธรรมแก่เพศหญิงที่อยู่ภายใต้อำนาจของสามีเพราะมีความอ่อนแอและกำลังน้อยกว่า และในสังคมทั้งอดีตถึงปัจจุบันก็มองว่าเพศหญิงมีอำนาจน้อยกว่าเพศชาย ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นมีปัญหา และเหตุการณ์ความรุนแรงทั้งในพื้นที่ส่วนตัว และในสาธารณะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องจึงทำให้มีการให้ความสำคัญเพื่อหล่อหลอมให้ผู้หญิงและผู้ชายเรียนรู้และเปลี่ยนทัศนคติใหม่เพื่อความสุขและเอื้ออาทรต่อกัน (เพ็ญประภา ภัทรานุกรม, 2558, น. 22) เช่นเดียวกับ อคิน รพีพัฒน์ (2556, น. 21) กล่าวว่า ความเป็นธรรมทางสังคมนั้นมักจะยึดหลักความถูกต้องเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นการใช้อำนาจทางกฎหมายในการตัดสินความถูกต้องและศาลเป็นสิ่งสำคัญในการพิจารณาความถูกต้องเพราะเป็นสิ่งสำคัญที่สามารถสร้างความเป็นธรรมแก่ผู้หญิงได้ ทั้งนี้ ในความเป็นหญิงชายย่อมมีอัตลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความเป็นเพศหญิงและเพศชายอย่างชัดเจน ซึ่งอัตลักษณ์หญิงชายจะมีอยู่ 2 ลักษณะอันประกอบด้วยอัตลักษณ์ส่วนบุคคลอันหมายถึง สิ่งที่มีผู้หญิงและ

ผู้ชายมีมาตั้งแต่กำเนิด เช่น เชื้อชาติ ศาสนารวมไปถึงวัฒนธรรมประเพณี ส่วนอัตลักษณ์ทางสังคมนั้นจะเป็นการมองโดยบุคคลอื่นที่มองมาผ่านสายตารวมไปถึงความรู้ความคิด ว่าเป็นเพศหญิง หรือเพศชาย

กล่าวโดยสรุปได้ว่า มุลินีเพื่อนหญิงเป็นองค์กรเอกชนที่ไม่แสวงหาผลกำไรที่มีการจัดการ โดยมีภาวะผู้นำเชิงการแลกเปลี่ยน การมีส่วนร่วมระหว่างสมาชิกและผู้นำในองค์กร รวมไปถึงสมรรถนะองค์กรที่เป็นตัวขับเคลื่อนให้มุลินีเพื่อนหญิงบรรลุตามวัตถุประสงค์ ที่มีเป้าหมายในการทำงานในด้านการเสริมสร้างความเท่าเทียมทางเพศ ความเสมอภาค ที่เป็นการแสดงโดยอัตลักษณ์หญิงชายที่ได้บ่งบอกถึงความเป็นตัวตนของหญิงชาย สุดท้ายแล้วกระบวนการจัดการของมุลินีเพื่อนหญิงจักนำไปสู่ความเป็นธรรมทางสังคมที่เป็นการสร้างความตระหนักในเรื่องสิทธิของผู้หญิง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้

หน่วยงานภาครัฐควรเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนมุลินีเพื่อนหญิงในการส่งเสริมในเรื่องความเท่าเทียมระหว่างเพศหญิงและเพศชายและการทำงานภายในมุลินีในการสร้างเครือข่ายให้มีความครอบคลุมถึงการทำงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับเอกชนอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น เพื่อเพิ่มการบริหารจัดการในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะงานวิจัยต่อไป

ควรมีการรณรงค์ และกระตุ้นให้คนในสังคมมีความตระหนักถึงความเท่าเทียมระหว่างหญิงชายในรูปแบบของการใช้สื่อออนไลน์ หรือการรณรงค์เพื่อให้เกิดการให้ความสำคัญและการให้ผู้หญิงได้มีที่ยืนบนสังคมมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กมลพร กัลยาณมิตร. (2554). บทบาทสตรีไทยกับการบริหารภาครัฐในอนาคต. วารสารจันทร์เกษม 17 (33), 11-19.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2557). การเป็นสมัยใหม่กับแนวคิดชุมชน. กรุงเทพฯ: เดือนตุลา.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2551). การมีส่วนร่วมแนวคิดทฤษฎีและกระบวนการ. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า
- ธีระพงศ์ ธนเจริญรัตน์. (2553). หลักสูตรการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารอยู่กลางการประกันภัย. กรุงเทพฯ: บริษัทด้านสุขภาพการพิมพ์ จำกัด.
- ปานัสมขญา ศุภจักรวัฒนา. (2554). องค์การไม่แสวงหาผลกำไร : องค์ความรู้ทางรัฐประศาสนศาสตร์ที่ถูกกลืนในไทย. Feu Academic Review. 4 (2), 51-60.
- ปาริฉัตร ตู่คำ และชาลี ไตรจันทร์. (2556). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความก้าวหน้าในอาชีพของผู้บริหารสตรีในองค์กรภาครัฐ: ปิยะนาถ อังควาณิกุล. (2558). ความคิดกับการกำหนดสถานภาพสตรี. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 18 (1), 397-415.
- เพ็ญประภา ภัทรานุกรม. (2558). การศึกษาเพื่อส่งเสริมความเท่าเทียม : ทางออกของความรุนแรงทางเพศ. วารสารร่มพฤกษ์. 33 (1), 1-23.
- รตสิริ นาทอง พระครูภาวนาโพธิคุณ พระมหาสำราญ กมมสุโข อุดม บัวศิริ. (2559). ศึกษาวิเคราะห์บทบาทองค์กรสตรีด้านการแก้ปัญหาสตรีในสังคมปัจจุบันด้วยหลักพุทธธรรม. วารสารธรรมทรรศน์. 16(2), 133-147.
- รอมือลี ลอมา และวันพิชิต ศรีสุข. (2558). บทบาทหญิงชายในการพัฒนาชุมชนมัสยิดดารุลอิมานบ้านบุญแม่กียะ อำเภอเยื้อง จังหวัดนราธิวาส. วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 11 (1), 173-194.
- วรรณวิชนี ถนอมชาติ และวทันย สุวรรณเศรษฐ์. (2559). ชัดความสามารถเชิงสมรรถนะเพื่อการสรรหาและคัดเลือก. วารสารวิชาการคณะบริหารธุรกิจ. 11 (1), 158-169.
- ศรีสุวรรณ จรรยา. (2550). พัฒนาการและบทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชนไทย. วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม. 3 (1), 86-166.

เอกสารอ้างอิง

- ศิริก้อย ชูตาทวิสวัสดิ์. (2560). จิตรกรรมร่วมสมัย: บทบาทและสถานภาพของเพศหญิงในวัฒนธรรมไทย – จีน. วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ. 10 (3), 1277-1293.
- สมจิต แดนสีแก้ว. (2559). ความเสมอภาคและโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิตสู่การสร้างคุณภาพชีวิต. วารสารราชพฤกษ์.
- สุกิจ อยู่ในธรรม และประณต นันทิยะกุลกุล. (2559). การบริหารจัดการเพื่อคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย. 6 (3), 333-342.
- สุนี ไชยรส. (2555). เฟมินิสต์ประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน : การต่อสู้บนเส้นทางแห่งความเสมอภาค. กรุงเทพฯ: อคิน รพีพัฒน์. (2556). ความยุติธรรมตามตัวอักษร : ความเป็นธรรมตามความเป็นจริง. วารสารปาริชาติ. 26 (1), 8-28.
- อภิวัฒน์ สุดสาว. (2554). หลักความเสมอภาคภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. วารสารจุลนิติ. 8 (4), 145-155.
- อุทัย ปริญญาสุทินันท์. (2560). การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับกับการจัดการและความมั่นคงทางอาหารของชุมชน

ตำบลนาทับ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา

Khlung Na Thap Coastal Fishing Boats Association with Management and Community

Food Security of Na Thap Sub-district, Chana District, Songkhla Province

เกศกนก บุญเพชร^{1*}อุทัย ปริญาสุทธี^{2*}เกษตรชัย และหิม^{3*}

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับกับความมั่นคงทางอาหารของชุมชน โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูลภาคสนาม มีผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยแบ่งแยกเป็น 3 ฝ่าย ดังนี้ ฝ่ายนโยบาย ฝ่ายบริหาร และฝ่ายปฏิบัติ และผู้ให้ข้อมูลรอง ประกอบด้วย สมาชิกของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับ เจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งสงขลา เจ้าหน้าที่สำนักงานประมงจังหวัดสงขลา เจ้าหน้าที่ส่วนบริหารจัดการทรัพยากรทะเลและชายฝั่งสงขลา และนักวิชาการ ร่วมกับการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้อภิเคราะห์เชิงเนื้อหาและเขียนรายงานผลโดยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษา พบว่า การจัดการสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับ อันประกอบด้วย ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ด้านการมีส่วนร่วม และด้านสมรรถนะองค์กร ส่งผลให้เกิดความมั่นคงทางอาหารของชุมชน อันได้แก่ ด้านการมีอาหารเพียงพอ ด้านการเข้าถึงอาหาร ด้านการใช้ประโยชน์จากอาหาร และด้านเสถียรภาพทางอาหาร ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่เป็นชาวประมงพื้นบ้านและมีคนในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำด้วยความสมัครใจ เพื่อเป็นผลประโยชน์ต่อส่วนรวม อันจักนำไปสู่ความยั่งยืนของชุมชน

คำสำคัญ : สมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับ ความมั่นคงทางอาหาร ความยั่งยืน

Abstract

This qualitative research aimed to investigate the management of Khlung Na Thap Coastal Fishing Boats Association and community food security using in-depth interviews, participant observation and non-participant observation as instruments to collect field data from three groups of key informants: policy, administration, and practice. Data were also collected from secondary informants consisting of members of Khlung Na Thap Coastal Fishing Boats Association, officials of Songkhla Coastal Aquaculture Research Institute, officials of Songkhla Fisheries Office, officials of Marine and Coastal Resources Administration Office (Songkhla), and academicians. Additionally, data were collected from related documents and research reports. Content analysis was performed with the data, and a report was written using analytical description.

¹ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

³ รองศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

* Corresponding author: e-mail: gift_999@hotmail.com

The study found that the management of Khlong Na Thap Coastal Fishing Boats Association consisting of transformational leadership, participation, and organizational competencies resulted in community food security in terms of food availability, food accessibility, food utilization, and food stability. Most members who were native fishers and some people in the community voluntarily participated in aquatic animal restoration for benefits of the community as a whole which would lead to its sustainability.

Keywords: Khlong Na Thap Coastal Fishing Boats Association, food security, sustainability.

บทนำ

ประเทศไทยมีพื้นที่ความยาวที่ติดกับชายฝั่งทะเลกว่า 3,148.23 กิโลเมตร ทั้งฝั่งของอ่าวไทยและฝั่งของอันดามัน ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ถึง 23 จังหวัด อันประกอบด้วย จังหวัดทางฝั่งอันดามัน 6 จังหวัด และฝั่งอ่าวไทย 17 จังหวัด ที่เป็นพื้นที่ที่ติดกับชายฝั่งทะเล (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2556) ทั้งนี้พื้นที่ในภาคใต้มีจังหวัดที่อยู่ติดกับทะเลมากกว่าภาคอื่นถึง 12 จังหวัด และเป็นพื้นที่ที่อยู่ติดกับชายฝั่งทะเลทั้งฝั่งอ่าวไทยและฝั่งอันดามัน ซึ่งเป็นความได้เปรียบของพื้นที่ในภาคใต้ที่ทำให้มีทรัพยากรที่มีความหลากหลาย อีกทั้งทำให้คนในภาคใต้ส่วนใหญ่ที่อยู่ติดกับชายฝั่งทะเลจะมีการประกอบอาชีพทำการประมงเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากมีทรัพยากรในทะเลที่มีความอุดมสมบูรณ์ และเป็นสิ่งสำคัญการหล่อเลี้ยงชีวิตของคนในพื้นที่ให้ดำรงอยู่ได้ (สุพรรณิ ชัยอำพร และวิไลลักษณ์ รุ่งเมืองทอง, 2557, น. 110) ดังนั้นทรัพยากรสัตว์น้ำในทะเลจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการดำรงชีวิตเป็นอย่างมาก ในการนำมาบริโภคและนำมาประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้ให้กับตนเอง ซึ่งทำให้การจับทรัพยากรสัตว์น้ำในช่วงปี พ.ศ. 2553 มีปริมาณถึง 312,355.4 เมตริกตัน และมีมูลค่าถึง 11,274.01 ล้านบาท แต่ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2554 กลับมีปริมาณการจับทรัพยากรสัตว์น้ำลดลงเป็น 272,858.9 เมตริกตัน และมีมูลค่า 10,765.36 ล้านบาท (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2559) ซึ่งจากสถิติข้างต้นจะเห็นได้ว่าความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรสัตว์น้ำในภาคใต้เริ่มมีแนวโน้มจำนวนของทรัพยากรสัตว์น้ำลดลง และสะท้อนให้เห็นถึงความวิกฤตของทรัพยากรสัตว์น้ำที่เกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสัตว์น้ำอย่างประมาท อันนำไปสู่ปัญหาในการใช้ทรัพยากรสัตว์น้ำที่ไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการได้ และนำไปสู่ปัญหาในการดำรงชีวิต

อนึ่ง การเกิดวิกฤตการณ์ของทรัพยากรสัตว์น้ำลดลง ทำให้คนในชุมชน ตำบลนาทับ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่อยู่ติดกับทะเลฝั่งอ่าวไทยและคลองนาทับที่มีการประกอบอาชีพทำการประมงได้รับผลกระทบโดยตรงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สาเหตุที่ทำให้เกิดวิกฤตทรัพยากรสัตว์น้ำลดลงของชุมชนเกิดจากการได้รับผลกระทบจากโครงการพัฒนาจากภาครัฐผ่านโครงการต่าง ๆ และกลุ่มธุรกิจโรงงานอุตสาหกรรม หรือน้ำเสียจากบ่อเลี้ยงกุ้งกุลาดำ ที่ปล่อยสิ่งที่ไม่พึงประสงค์สู่คลองนาทับ ส่งผลทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำมีจำนวนลดลงอย่างน่าเป็นห่วง (สวรินทร์ เบญญ์เต็มอะหลี และอุทัย ปริญญาสุทธินันท์, 2555, น. 131) ส่งผลให้แหล่งหาอาหารของชุมชนเกิดวิกฤตขาดความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรสัตว์น้ำ ซึ่งเป็นแหล่งที่คนในชุมชนหาอาหารในการเลี้ยงชีพ ทรัพยากรสัตว์น้ำที่ลดลงทำให้คนในชุมชนขาดความมั่นคงทางอาหาร เนื่องจากคนในชุมชนส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในชุมชนมีวิถีการดำรงชีวิตอยู่กับทะเลอ่าวไทยและคลองนาทับในการทำประมงเลี้ยงชีพ ทำให้อาหารหลักในการประกอบการทำอาหารจะเกี่ยวข้องกับอาหารทะเลในอ่าวไทยและคลองนาทับ จากปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นทำให้คนในชุมชนเกิดการตื่นตัว ตื่นรู้ และกระตือรือร้นในการร่วมมือกันแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรสัตว์น้ำ จึงเกิดการรวมตัวกันจดทะเบียนเป็นสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับ โดยมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินการทำงาน เพื่อฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำ อย่างไรก็ตามการเกิดวิกฤตดังกล่าวนี้ก็ได้มีแต่เรื่องที่เลวร้ายเสมอไป เพราะวิกฤตดังกล่าวนี้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหม่ของคนในชุมชน ตำบลนาทับ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา ให้มีทิศทางในการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น อีกทั้งการเกิดวิกฤตการณ์ในครั้งนี้เปรียบเสมือนเป็นบทเรียนครั้งสำคัญของคนในชุมชนที่ได้รับผลกระทบ ซึ่งสิ่งดังกล่าวนี้ทำให้คนใน

ชุมชนได้เล็งเห็นถึงประเด็นของสำคัญในปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้น จึงรวมตัวกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อเป็นการป้องกันและลดปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวให้ลดลงหรือไม่ให้เกิดปัญหาขึ้นซ้ำอีก (ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี, 2553, น. 42)

สมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับ มีการดำเนินการก่อตั้งธนาคารปูม้าคลองนาทับขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรสัตว์น้ำ โดยมีการจัดกิจกรรมให้คนในชุมชนได้มีการเรียนรู้เกี่ยวกับการเพาะฟักสัตว์น้ำอย่างถูกวิธี ซึ่งจะเริ่มต้นจากการเพาะฟักลูกปูม้าก่อนในเริ่มแรก เนื่องจากสมาชิกของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับได้มีการไปศึกษาเกี่ยวกับการเพาะฟักปูม้าจนเป็นแรงบันดาลใจในการนำมาจัดกิจกรรมในพื้นที่ของตน ซึ่งมีความเหมาะสมกับพื้นที่ของชุมชนที่อยู่ติดกับทะเลและคลองนาทับในการเพาะฟักลูกปูม้า จนกระทั่งทำให้คนในชุมชนเกิดการต่อยอดทางความรู้ในการเรียนรู้ที่จะเพาะฟักสัตว์น้ำชนิดอื่น ๆ ต่อไป เพื่อเป็นการฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำให้มีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของคนในชุมชนในการนำมาใช้ประโยชน์ในการบริโภคและค้าขาย ทั้งนี้การดำเนินงานของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับที่ได้ก่อตั้งธนาคารปูม้าขึ้นถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้คนในชุมชนเกิดความร่วมมือ ร่วมใจ ในการเพาะฟักสัตว์น้ำมากขึ้น เพื่อฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำให้มีปริมาณเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นวิธีที่ทำให้สามารถแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรสัตว์น้ำได้อย่างดี อีกทั้งการเพาะฟักสัตว์น้ำดังกล่าวเป็นการทำให้คนในชุมชนได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรสัตว์น้ำเพิ่มขึ้น ในการร่วมมือกันแก้ไขปัญหาและเป็นการกำลังที่สำคัญในการขับเคลื่อนทำให้เกิดการฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำเพิ่มขึ้น อันนำไปสู่ความมั่นคงทางอาหารของชุมชนที่จะได้มีแหล่งอาหารที่มีความอุดมสมบูรณ์ อีกทั้งทรัพยากรสัตว์น้ำถือได้ว่าเป็นทรัพยากรที่คนในชุมชนนำมาเป็นอาหารหลักในการดำรงชีวิต อาหารทุกมื้อจะต้องมีอาหารที่มาจากทะเลอ่าวไทยและคลองนาทับ ซึ่งเป็นวิถีการดำรงชีวิตของคนในชุมชนที่มีความผูกพันกับการทำประมงจับทรัพยากรสัตว์น้ำ

ด้วยเหตุที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการจัดการสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับกับความมั่นคงทางอาหารของชุมชน ตำบลนาทับ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา ทั้งนี้เพื่อรวบรวมข้อมูลที่เป็นประโยชน์ให้กับคนในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาในประเด็นดังกล่าวนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาการจัดการสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับกับความมั่นคงทางอาหารของชุมชน ตำบลนาทับ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา

วิธีการศึกษา

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เจาะลึก การสนทนากลุ่ม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยการเข้าร่วมกิจกรรมในการเพาะฟักสัตว์น้ำในทุกขั้นตอนและเข้าร่วมการประชุมของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับ และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ขอบเขตเนื้อหาเป็นวิธีการจัดการสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับกับความมั่นคงทางอาหารของชุมชน มีผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดจำนวน 52 คน โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลัก เป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับ โดยแบ่งแยกเป็น 3 ฝ่าย ดังนี้ ฝ่ายนโยบาย ประกอบด้วย ประธานและคณะกรรมการของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับ จำนวน 15 คน ฝ่ายบริหาร ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับ จำนวน 1 คน และฝ่ายปฏิบัติ ประกอบด้วย แกนนำสมาชิก จำนวน 3 คน และผู้ให้ข้อมูลรอง ประกอบด้วย สมาชิกของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับ จำนวน 25 คน เจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งสงขลา จำนวน 2 คน เจ้าหน้าที่สำนักงานประมงจังหวัดสงขลา จำนวน 2 คน เจ้าหน้าที่ส่วนบริหารจัดการทรัพยากรทะเลและชายฝั่งสงขลา จำนวน 2 คน และนักวิชาการ จำนวน 2 คน ร่วมกับการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและเขียนรายงานผลโดยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษา

ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการศึกษา อันได้แก่ ความเป็นมาของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับ การจัดการของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับนำไปสู่ความสำเร็จของการฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำ และความมั่นคงทางอาหารของชุมชนกับทรัพยากรสัตว์น้ำของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับ รายละเอียดมีดังนี้

ความเป็นมาของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับ

การรวมตัวกันของคนในชุมชน ตำบลนาทับ อำเภอนาทับ จังหวัดสงขลา เพื่อร่วมกันก่อตั้งเป็นสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับ และได้จดทะเบียนเมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2554 ซึ่งตั้งอยู่ที่บ้านเลขที่ 18/5 หมู่ที่ 2 ตำบลนาทับ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา โดยมีวัตถุประสงค์ในการช่วยกันฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำ ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำการประมงเป็นหลัก ทั้งนี้เมื่อปีพ.ศ. 2555 สมาชิกของสมาคมเรือประมงคลองนาทับ ได้มีการไปศึกษาดูงานของธนาคารปูม้าฝักเบ๊ จังหวัดเพชรบุรี จึงเกิดความสนใจที่จะนำวิธีการดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำในพื้นที่ของตน จนกระทั่งทำให้ปลายปีพ.ศ. 2555 สมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับ ได้มีการดำเนินการร่วมกันก่อตั้งธนาคารปูม้าคลองนาทับขึ้น ซึ่งได้รับเงินทุนสนับสนุนในการก่อตั้งจำนวน 58,000 บาท และเงินทุนจากสมาชิกจำนวน 4,000 บาท รวมเงินทุนที่ได้ทั้งหมดจำนวน 62,000 บาท โดยใช้สถานที่ในพื้นที่ของนายอดิเรก หมดหมาน (นายก อบต. ตำบลนาทับ)

จนกระทั่งเมื่อปีพ.ศ. 2557 ได้มีเหตุจำเป็นที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงสถานที่ดำเนินการทำงานของธนาคารปูม้าคลองนาทับ ทำให้ทางสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับได้มีการทำหนังสือขอขออนุญาตต่อโครงการพัฒนาโรงไฟฟ้าจะนะชุดที่ 2 และได้งบประมาณในการก่อสร้างและอุปกรณ์ต่าง ๆ จำนวน 120,000 บาท อีกทั้งได้รับงบประมาณสนับสนุนจากบริษัท เอ็กซ์-วัน อินเตอร์เทค (ประเทศไทย) จำนวน 400,000 บาท รวมเงินทุนสนับสนุนทั้งหมดเป็นจำนวน 520,000 บาท และปลายปีพ.ศ. 2557 จึงได้เปิดดำเนินการทำงานธนาคารปูม้าคลองนาทับในสถานที่แห่งใหม่ ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 2 ตำบลนาทับ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา อีกทั้งในวันที่ 25-27 ตุลาคม 2557 ได้มีการจัดโครงการส่งเสริมอาชีพในการทำลอบปู เพื่อเพิ่มรายได้ โดยได้รับการสนับสนุนจากเทศบาลตำบลนาทับจำนวน 120,000 บาท และการสนับสนุนจากบริษัท เอ็กซ์-วัน อินเตอร์เทค (ประเทศไทย) จำนวน 10,000 บาท รวมทั้งทั้งหมดจำนวน 130,000 บาท ต่อมาได้เกิดปัญหาภายในสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับ จนทำให้ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในครั้งนี้สมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับได้ทำการยุติการดำเนินการทำงานประมาณ 1 ปี และได้มีการฟื้นตัวขึ้นมาใหม่ ในปีพ.ศ. 2560 ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับชุดใหม่มาดำเนินการ เพื่อให้ธนาคารปูม้าคลองนาทับได้มีการดำเนินต่อไป เพื่อที่จะฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำ ให้เกิดการกระตุ้นเล็งเห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรสัตว์น้ำ ทั้งนี้จากการที่คนในชุมชนได้มีการเรียนรู้ในการเพาะฟักลูกปูม้าจนเกิดความเชี่ยวชาญ ต่อไปในอนาคตก็อาจที่จะสามารถต่อยอดจากความรู้เดิมนำมาเพิ่มเติมจนทำการเพาะฟักสัตว์น้ำชนิดอื่น ๆ ได้

สรุปได้ว่า สมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับ มีการดำเนินการก่อตั้งธนาคารปูม้าคลองนาทับ เพื่อที่จะฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำ โดยเริ่มต้นจากการเพาะฟักลูกปูม้าก่อน เพื่อให้สมาชิกได้เรียนรู้จนเกิดความชำนาญจนสามารถที่นำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการเพาะฟักสัตว์น้ำชนิดอื่นต่อไป ถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการกระตุ้นให้เล็งเห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรสัตว์น้ำเพิ่มขึ้น เพราะทรัพยากรสัตว์น้ำเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ในการนำมาใช้ประโยชน์ในการนำมาบริโภคและประกอบอาชีพทำการค้าขาย ทั้งนี้การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสัตว์น้ำควบคู่กับการเพาะฟักทรัพยากรสัตว์น้ำ จะทำให้เกิดความสมดุลของทรัพยากรสัตว์น้ำ ที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของมนุษย์โดยไม่ทำให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรสัตว์น้ำ อันจักนำไปสู่ความยั่งยืนของทรัพยากรสัตว์น้ำ

การจัดการของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับนำไปสู่ความสำเร็จของการฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำ

การดำเนินงานของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับจะต้องมีการจัดการในการดำเนินงานอย่างความเหมาะสมกับคนในชุมชน ตำบลนาทับ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา เพราะจะทำให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จและเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับที่ตั้งไว้ ทั้งนี้การจัดการของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ซึ่งมีประเด็นของการจัดการสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับที่สามารถแยกเป็น 3 ส่วน อันประกอบด้วย ผู้นำ (ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง), ผู้ตาม (การมีส่วนร่วม), และองค์กร (สมรรถนะองค์กร) โดยรายละเอียดดังนี้

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ผู้นำของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อผู้ตามหรือสมาชิกให้เกิดการดำเนินการทำงาน ซึ่งความพฤติกรรมของผู้นำจะมี 4 องค์ประกอบ โดยมีรายละเอียด ดังนี้ **1 การสร้างแรงบันดาลใจ** ผู้นำของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับมีการกระตุ้น สร้างแรงจูงใจให้สมาชิกช่วยกันฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำทรัพยากรที่เป็นสิ่งหล่อเลี้ยงในการดำรงชีวิต โดยการพูดจริง ทำจริง และทำให้เกิดผล ทั้งนี้ผลที่แสดงออกมาจะเป็นสิ่งที่ทำให้สมาชิกเกิดความยอมรับ และมีความกระตือรือร้นในการดำเนินการทำงานมากขึ้น เพื่อฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำ **2 การใช้ความเป็นปัจเจกบุคคล** ผู้นำของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับให้ความสนใจ ดูแลสมาชิกทุกคน และเปิดรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกทุกคนในการดำเนินงานของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับ อีกทั้งหากสมาชิกคนใดมีปัญหาหรือข้อสงสัยใดในการดำเนินงานก็สามารถที่จะปรึกษาหารือกับผู้นำได้ทุกเมื่อ ทำให้สมาชิกเกิดความเข้าใจและสามารถดำเนินงานได้อย่างถูกต้อง รวมถึงทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้นำและสมาชิกมากขึ้น **3 การกระตุ้นทางปัญญา** สมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับเปิดโอกาสให้สมาชิกได้มีการเข้าร่วมทำกิจกรรมไปอบรม ฟังบรรยาย และศึกษาดูงานจากพื้นที่อื่น ๆ ที่มีการฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำ อีกทั้งผู้นำมีการเปิดประเด็นพูดคุยเกี่ยวกับปัญหาทางทรัพยากรสัตว์น้ำ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้สมาชิกร่วมกันหาแนวทางการแก้ไขปัญหาทรัพยากรสัตว์น้ำ เพื่อให้เกิดวิธีการใหม่ ๆ ที่มีความเหมาะสมตามสถานการณ์ รวมถึงสมาชิกได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรสัตว์น้ำ เพื่อฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำให้มีจำนวนเพิ่มขึ้น และ **4 การมีอิทธิพลที่เป็นอุดมคติ** ผู้นำของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับเป็นบุคคลที่มีความซื่อสัตย์ อดทน และซื่อสัตย์ ทำให้สมาชิกต่างให้การยอมรับ และนับถือ ส่งผลให้การดำเนินงานของสมาชิกปฏิบัติด้วยความเต็มใจ และสมาชิกมีแนวคิดร่วมเดียวกันกับผู้นำ ที่จะฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำ จึงทำให้การดำเนินงานของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้

การมีส่วนร่วม สามารถแบ่งได้เป็นระดับ 7 ระดับ และเรียงตามลำดับจากระดับที่ต่ำสุดไปหาระดับที่สูงที่สุด โดยมีรายละเอียด ดังนี้ **1 การให้ข้อมูล** สมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับมีการดำเนินการในการกระจายข้อมูลข่าวสารในการจัดทำกิจกรรมการฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำให้กับสมาชิกทุกคนอย่างทั่วถึง และมีบุคคลภายนอกที่มีความสนใจก็สามารถมาเข้าร่วมกิจกรรมได้ ทั้งนี้ในการดำเนินงานของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับยังมีข้อจำกัดในการกระจายข้อมูลข่าวสารที่ไม่สามารถทำให้บุคคลภายนอกได้รับรู้ถึงกิจกรรมมากนัก จึงทำให้ในการเข้าร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่เป็นสมาชิกของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับ **2 การเปิดรับความคิดเห็นของประชาชน** สมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับไม่ปิดกั้นเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวกับปัญหาของการดำเนินงานและปัญหาทรัพยากรสัตว์น้ำ เพื่อนำไปแก้ไขและปรับปรุงให้ดีขึ้น ทั้งนี้สมาชิกส่วนใหญ่ของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับมีการประกอบอาชีพเกี่ยวกับการทำประมงเป็นหลักจึงทำให้สามารถที่จะรับรู้ถึงปัญหาเกี่ยวกับสถานการณ์ทรัพยากรสัตว์น้ำเป็นอย่างดี ทำให้ข้อมูลที่ได้จากสมาชิกมีประโยชน์เป็นอย่างมากในการนำมาดำเนินการทำงานของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับ **3 การปรึกษาหารือ** สมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับมีการปรึกษาหารืออยู่บ่อยครั้ง หลังเสร็จสิ้นภารกิจในการดำเนินงาน โดยการตั้งวงกินข้าวพูดคุยกันเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางต่อไปในการดำเนินงาน ซึ่งเป็นการปรึกษาอย่างไม่เป็นทางการ แต่ก็สามารถทำให้เกิดการดำเนินงานภายในสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับอย่างต่อเนื่อง และเป็นการพูดคุยได้ทุกเรื่องราว จึงทำให้สมาชิกทุกคนมีความสนิมสนมกันเป็นอย่างมาก **4 การวางแผนร่วมกัน** สมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับจะมีการประชุมที่จัดโดยคณะกรรมการ เพื่อร่วมกันวางแผนในการดำเนินการทำงานทุกขั้นตอน ก่อนที่จะมีการดำเนินการทำงานใด ๆ ของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับ และเมื่อได้ข้อสรุปจึงนำไปบอกต่อในรูปแบบของการบอกแบบปากต่อปากให้กับสมาชิกได้รับรู้ ในการดำเนินการทำงานในการฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำด้วยกัน **5 การร่วมปฏิบัติ** สมาชิกเมื่อได้รับหน้าที่ที่มอบหมายในการดำเนินการทำงานก็มีความสามัคคี ร่วมมือ ร่วมใจกัน เพื่อที่จะฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำตามวัตถุประสงค์ของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับที่ตั้งไว้ **6 การร่วมติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล** สมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการเข้ามาทำหน้าที่ในการทำการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล ก่อนการดำเนินงานและหลังดำเนินงาน เพื่อดำเนินข้อมูลมาทำการปรับปรุงแก้ไขหาวิธีการให้ดีขึ้นในการดำเนินงานในครั้งต่อไป

และ 7 การควบคุมโดยประชาชน การรวมตัวกันของคนในชุมชนเข้ามาเป็นสมาชิกที่มีการจดทะเบียนเป็นสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับ เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรสัตว์น้ำ เนื่องจากทรัพยากรสัตว์น้ำเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการดำรงชีวิตของคนในชุมชนเป็นอย่างมาก และในการรวมตัวกันของคนในชุมชนเป็นสิ่งที่สามารถสะท้อนให้เห็นได้ว่าคนในชุมชนได้มีการเล็งเห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรสัตว์น้ำ และอีกสิ่งหนึ่งที่สามารถสะท้อนให้เห็นได้ถึงการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐที่ยังมีข้อบกพร่องในการทำงาน จึงทำให้คนในชุมชนลุกขึ้นมาต่อสู้กับปัญหาดังกล่าว เพื่อฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำของคนในชุมชน

สมรรถนะองค์การ เป็นสิ่งที่องค์การจะต้องสามารถที่จะปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาตามสถานการณ์ที่เหมาะสม เพื่อให้องค์การสามารถอยู่รอดต่อไปได้อย่างเข้มแข็ง ซึ่งองค์การที่มีขีดสมรรถนะสูงมีคุณลักษณะ 5 ประการ โดยมีรายละเอียด ดังนี้ 1 การตั้งเป้าหมาย ก่อนการดำเนินการทำงานของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับได้มีการตั้งเป้าหมายในการดำเนินการทำงานเสมอ เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ตั้งไว้ 2 การร่วมมือกัน สมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับมีการร่วมมือกันของคนภายในองค์การ และองค์การภายนอกที่เข้ามาให้ความร่วมมือและสนับสนุนในการฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำ 3 การกำหนดกลยุทธ์ สมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับมีการวางแผนก่อนการดำเนินการทำงาน เพื่อให้สมาชิกทุกคนภายในองค์การได้มีการรับรู้ถึงหน้าที่ในการดำเนินการทำงาน ซึ่งจะช่วยให้้องค์การมีการทำงานอย่างเป็นระบบ เพื่อที่จะสามารถบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ 4 องค์การมีความยืดหยุ่น สมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับมีการดำเนินการทำงานขององค์การอย่างยืดหยุ่นและมีความเหมาะสมกับคนในองค์การ ซึ่งเป็นการทำงานในรูปแบบของพี่น้อง จึงทำให้องค์การสามารถที่จะมีการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว และ 5 การสื่อสารขององค์การ สมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับมีการสื่อสารระหว่างคนในองค์การโดยการจัดประชุมอยู่ทุก ๆ สัปดาห์ หากสมาชิกคนใดไม่สามารถเข้าร่วมประชุมได้ก็จะมีบอกต่อกันแบบปากต่อปากในการประสานงานของสมาชิกให้มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารร่วมกันอย่างทั่วถึง เนื่องจากสมาชิกมีความสนิทสนมกันอยู่แล้วเป็นพื้นฐาน ทำให้การกระจายข้อมูลข่าวสารมีความรวดเร็ว

สรุปได้ว่า การจัดการของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับถือได้ว่าเป็นการดำเนินการที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ที่ทำให้เกิดการฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ทรัพยากรสัตว์น้ำในชุมชนดีขึ้น อีกทั้งเป็นการสร้างแรงกระตุ้นทำให้เล็งเห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรสัตว์น้ำ รวมถึงการจัดการของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับทำให้การดำเนินงานมีความต่อเนื่อง โดยมีผู้นำที่มีความเข้มแข็งและสมาชิกต่างให้การยอมรับ ทำให้การดำเนินงานเป็นไปในทิศทางเดียวกันตามวัตถุประสงค์ของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับ และสมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการร่วมมือ ร่วมใจ ในการปฏิบัติงานเป็นอย่างดี ทำให้สมรรถนะขององค์การสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับมีความเข้มแข็ง

ความมั่นคงทางอาหารของชุมชนกับทรัพยากรสัตว์น้ำของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับ

การจัดการของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับที่มีการดำเนินงานเพาะฟักสัตว์น้ำปล่อยคืนสู่ธรรมชาติเพื่อฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำ ส่งผลทำให้สถานการณ์ของทรัพยากรสัตว์น้ำดีขึ้น และทำให้เกิดความมั่นคงทางอาหารของชุมชนซึ่งมีวิถีการดำรงชีวิตที่มีความผูกพันกับทะเลอ่าวไทยและคลองนาทับในการประกอบอาชีพทำประมงจับทรัพยากรสัตว์น้ำเพื่อนำมาบริโภคและค้าขาย ทั้งนี้การดำเนินงานของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับที่ส่งผลทำให้เกิดความมั่นคงทางอาหาร อันประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ การมีอาหารที่เพียงพอ การเข้าถึงอาหาร การใช้ประโยชน์จากอาหาร และเสถียรภาพทางอาหาร โดยรายละเอียดดังนี้

การมีอาหารที่เพียงพอ การดำเนินงานของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับ ส่งผลให้ปริมาณทรัพยากรสัตว์น้ำเพิ่มขึ้น และมีปริมาณที่เพียงพอต่อความต้องการของคนในชุมชนในการดำรงชีวิต ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้คนในชุมชนได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรสัตว์น้ำ ทรัพยากรที่อยู่คู่มากับวิถีของคนในชุมชน รวมถึงเป็นการฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำจะได้ไม่สูญหาย และเป็นการรักษาวិถีการดำรงชีวิตของคนในชุมชนต่อไป อีกทั้งทำให้คนในชุมชนไม่มีความขาดแคลนอาหารของทรัพยากรสัตว์น้ำ และมีแหล่งที่หาอาหารของทรัพยากรสัตว์น้ำได้ตลอดทั้งปี

การเข้าถึงอาหาร สมาชิกส่วนใหญ่ของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับจะประกอบอาชีพการทำประมง เนื่องจากพื้นที่ของชุมชนจะอยู่ใกล้กับคลองนาทับและทะเลอ่าวไทย ทำให้การเข้าถึงทรัพยากรสัตว์น้ำของคนในชุมชนสามารถเข้าถึงได้ง่ายมาก ทั้งนี้การดำเนินงานของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับก็ไม่ได้มีการกีดกันหรือห้ามไม่ให้จับทรัพยากรสัตว์น้ำแต่อย่างใด แต่ก็จะมีการประชาสัมพันธ์ขอความร่วมมือไม่จับทรัพยากรสัตว์น้ำที่มีขนาดเล็กหรือสัตว์น้ำที่มีไข่ไปขาย ก่อนนำไปเพาะฟัก ถ้าหากไม่สะดวกที่จะทำการเพาะฟักเองสามารถนำมาฝากที่ธนาคารปูม้าได้ เพื่อทำการเพาะฟักสัตว์น้ำ และเมื่อเพาะฟักเสร็จแล้วก็จะคืนสัตว์น้ำที่เป็นแม่พันธุ์ให้กลับเจ้าของดั้งเดิม ทำให้คนในชุมชนมีทรัพยากรสัตว์น้ำที่มีความอุดมสมบูรณ์

การใช้ประโยชน์จากอาหาร การดำเนินงานของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับที่มีการจัดกิจกรรมในการการเพาะฟักสัตว์น้ำ ส่งผลทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำมีแนวโน้มดีขึ้น คนในชุมชนสามารถใช้ทรัพยากรสัตว์น้ำที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของตนเองได้ โดยไม่ทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำเกิดความเสื่อมโทรม ซึ่งการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสัตว์น้ำของคนในชุมชนจะนำไปเป็นอาหารสำหรับการบริโภคภายในครัวเรือนของคนในชุมชนหรือนำไปค้าขาย เพื่อสร้างรายได้ให้กับครอบครัวของตน ซึ่งถือได้ว่าทรัพยากรสัตว์น้ำสามารถสร้างรายได้และสร้างอาชีพให้กับคนในชุมชนได้ อีกทั้งทำให้สมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับมีงบประมาณที่สนับสนุนเพิ่มขึ้น เพราะเมื่อสมาชิกมีรายได้จากการค้าขายทรัพยากรสัตว์น้ำเพิ่มขึ้นก็จะมีการเพิ่มงบประมาณในการสนับสนุนให้กับทางสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับ ทำให้เกิดการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

เสถียรภาพทางอาหาร การดำเนินงานของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับ เป็นแรงกระตุ้นทำให้คนในชุมชนเล็งเห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรสัตว์น้ำมากขึ้น ทำให้คนในชุมชนไม่มีความขาดแคลนของทรัพยากรสัตว์น้ำที่เป็นแหล่งอาหารหลักของคนในชุมชน เนื่องจากคนในชุมชนสามารถหาทรัพยากรสัตว์น้ำได้ทุกเมื่อตามต้องการในการนำมาใช้ประโยชน์ในการนำมาเพื่อบริโภคหรือค้าขาย อีกทั้งการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรสัตว์น้ำของคนในชุมชนก็สามารถเข้าถึงได้โดยง่าย ทำให้คนในชุมชนสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสัตว์น้ำได้เป็นตามต้องการ ทั้งนี้ทำให้ชุมชนมีความเสถียรภาพทางอาหารอย่างมั่นคงมากขึ้น อีกทั้งทำให้สมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับมีแรงขับเคลื่อนให้เกิดการทำงานได้อย่างต่อเนื่อง เพราะทุกคนให้ความร่วมมือ ร่วมใจ ในการฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำ

สรุปได้ว่า การดำเนินงานของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้คนในชุมชนได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรสัตว์น้ำ ส่งผลให้สถานการณ์ของทรัพยากรสัตว์น้ำดีขึ้น และเป็นการรักษาวิถีชาวเลของคนในชุมชนที่ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพการทำประมงให้สามารถดำเนินต่อไปได้ ทั้งนี้ทำให้เกิดความมั่นคงทางอาหารของคนในชุมชนที่มีแหล่งอาหารที่มีความอุดมสมบูรณ์ ทำให้การประกอบอาหารของคนในชุมชนส่วนใหญ่จะมีการนำทรัพยากรสัตว์น้ำมาทำเป็นอาหารในทุกมื้อของวัน ส่งผลให้คนในชุมชนได้รับโปรตีนที่มีส่วนช่วยในการเสริมสร้างร่างกายได้เป็นอย่างดี

อภิปรายผล

การศึกษาสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับกับความมั่นคงทางอาหาร ตำบลนาทับ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา มีข้อค้นพบที่น่าสนใจและควรนำมาอภิปรายผล รายละเอียดมีดังนี้

มุมมองสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับกับองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร

สมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับเป็นองค์กรที่มุ่งเน้นสร้างประโยชน์ให้กับส่วนร่วมเป็นหลัก โดยไม่มุ่งเน้นการสร้างผลกำไรหรือแสวงหากำไรให้กับสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับแต่อย่างใด ทั้งนี้ในการดำเนินงานขององค์กรจึงมีลักษณะเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร สอดคล้องกับ พูลนิจ ปิยะอนันต์ (2561, น. 29-30) อธิบายว่า องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรจะมีลักษณะของการบริหารจัดการในลักษณะรูปแบบของกองทุนที่จะต้องเป็นไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ขององค์กรที่ตั้งไว้ และในการดำเนินกิจการในการทำงานขององค์กรนั้นจะต้องไม่เป็นการแสวงหากำไร

ซึ่งส่วนใหญ่มักจะก่อตั้งอยู่ในรูปแบบของมูลนิธิหรือสมาคม เป็นต้น อีกทั้งองค์การที่ไม่แสวงหาผลกำไรภาครัฐจะเข้ามาควบคุมกำกับดูแล และองค์การที่ไม่แสวงหากำไรจะต้องมีการไปจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล เพื่อที่จะได้รับสิทธิประโยชน์ในการยกเว้นการเก็บภาษี ทั้งนี้สมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับเป็นองค์การที่ไม่แสวงหาผลกำไรเป็นองค์การที่มุ่งเน้นในการฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำ อันเป็นวัตถุประสงค์ในการก่อตั้งสมาคม เพื่อทำให้เกิดรวมตัวกันของคนในชุมชน ตำบลฉะปะ อำเภอนาทับ จังหวัดสงขลา อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น และสามารถมีอำนาจในการต่อรองกับผู้ที่ไม่เข้ามาทำลายฐานทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อเป็นการรักษาสีเขียวของตนเองและชุมชนของตน เช่นเดียวกับ (สิทธิ์ สุนทรายุทธ์, 2558, น. 56) อธิบายว่า องค์การไม่แสวงหาผลกำไรเป็นองค์การที่เป็นส่วนหนึ่งของตัวแทนภาคประชาชนในการที่จะออกเสียงหรือให้ข้อมูลด้านต่าง ๆ ทางสังคม เพื่อทางเลือกและประกอบการพิจารณาการกำหนดนโยบายโดยภาครัฐหรือผู้กำหนดนโยบาย ทั้งนี้สมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับถือได้ว่าเป็นองค์การที่เป็นตัวแทนของคนในชุมชนที่เป็นกระบอกเสียงกระจายข้อมูลข่าวสารเล่าถึงสถานการณ์ของทรัพยากรสัตว์น้ำที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี และเป็นองค์การที่กระตุ้นทำให้คนในชุมชนเกิดการลุกขึ้นมารักษาสีเขียวของตนที่พึงมีต่อชุมชน เพื่อไม่ให้บุคคลใดหรือกลุ่มบุคคลใดเข้ามาทำลายทรัพยากรภายในชุมชนได้อย่างง่ายดาย เป็นการปกป้องทรัพยากรของชุมชน เพื่อรักษาสีเขียวของคนในชุมชนที่พึงมีต่อทรัพยากรดังกล่าว

ทั้งนี้สมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับมีลักษณะการดำเนินการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ในการทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำมีจำนวนที่เพิ่มขึ้น และทำให้คนในชุมชนได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรสัตว์น้ำ อันเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำมากขึ้น จึงทำให้การทำงานของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับมีการทำงานอย่างต่อเนื่อง และทำให้เกิดผลดีต่อคนหมู่มาก เช่นเดียวกับ กระทรวงมหาดไทย (2556, น. 17) อธิบายว่า ในการดำเนินการก่อตั้งเป็นสมาคมจะต้องเป็นไปในลักษณะของการกระทำที่มีความเกี่ยวข้องกับสาธารณประโยชน์ไม่ใช่เป็นการก่อตั้งเป็นไปในลักษณะอื่นที่เน้นไปทางบันเทิงเพราะถ้าหากไปเป็นในลักษณะเช่นนี้จะจดทะเบียนเป็นสมาคมไม่ได้ ฉะนั้นการก่อตั้งสมาคมจะต้องเป็นกิจการที่ชื่อกับกฎหมาย กิจการใดที่ไม่ชื่อกับกฎหมายจะก่อตั้งเป็นสมาคมไม่ได้ และสมาคมจะต้องมีลักษณะการดำเนินการอย่างต่อเนื่องตามวัตถุประสงค์ของสมาคมที่ตั้งไว้ หากไม่มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องก็จะก่อตั้งเป็นสมาคมไม่ได้ ทั้งนี้สมาคมสามารถที่จะหาผลกำไรและรายได้ได้แต่จะต้องนำมาเป็นของส่วนกลางของสมาคม เพื่อนำมาประกอบใช้ในการดำเนินการทำงานตามวัตถุประสงค์ของสมาคม จะนำผลกำไรและรายได้ได้นั้นมาแบ่งกันไม่ได้เป็นของส่วนบุคคลไม่ได้

มุมมองการจัดการของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับนำไปสู่ความสำเร็จของการฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำ

การจัดการของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับทำให้เกิดการดำเนินงานในการฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำอย่างต่อเนื่อง และเป็นรูปธรรมมากขึ้น การรวมตัวกันของคนในชุมชนที่จะลุกขึ้นมาต่อสู้ เพื่อทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำมีแนวโน้มดีขึ้น ทั้งนี้การจัดการของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับจะประกอบด้วย ผู้นำ ผู้ตาม และสมรรถนะขององค์การ ที่จะเป็นตัวขับเคลื่อนทำให้สมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับเกิดการดำเนินงานที่บรรลุเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับที่ตั้งไว้ได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับ สุรชาติ ฌ หนองคาย (2552, น. 58, 59) อธิบายว่า การจัดการเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอนและทำให้องค์การประสบความสำเร็จเป็นไปตามวัตถุประสงค์ขององค์การที่ตั้งไว้ เพื่อให้้องค์การการดำเนินงานบรรลุเป้าหมายขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลภายใต้สภาพแวดล้อมที่มีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้ผู้นำของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับจะเป็นผู้ที่มีความใส่ใจดูแลสมาชิกเป็นอย่างดี และรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกทุกเรื่องราว ซึ่งการที่สมาชิกมีการแสดงความคิดเห็นถือได้ว่าเป็นการพัฒนาศักยภาพที่ดีของสมาชิกให้กล้าคิดที่จะคิด กล้าที่จะทำในสิ่งที่คิด โดยมีผู้นำเป็นผู้สนับสนุนทำให้การดำเนินงานของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับเป็นไปอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์ (2550, น. 340-341) อธิบายว่า ผู้นำจะต้องมีความเข้าใจถึงความแตกต่างของบุคคลขององค์การที่มีความหลากหลาย มีการช่วยเหลือให้การสนับสนุนผู้ตาม เพื่อให้ผู้ตามสามารถที่จะพัฒนาศักยภาพของตนเองให้มีความเป็นผู้นำ ซึ่งจะทำให้องค์การสามารถที่จะปรับตัวให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบันได้เป็นอย่างดี เช่นเดียวกับ พระมหาดนัย อุพวฒโน และอำนาจ บัวศิริ (2558, น. 34) กล่าวว่า ทำให้การจัดการเป็นประเด็นและสิ่งสำคัญหลัก ๆ ขององค์การที่ให้องค์การมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

โดยอาศัยผู้นำในการขับเคลื่อนองค์การให้บรรลุเป็นไปตามเป้าหมายขององค์การที่ตั้งไว้ และผู้ตามก็ต้องมีความตระหนักรู้ถึงหน้าที่ของตนในองค์การที่ต้องทำตามเป้าหมายขององค์การที่ตั้งไว้ให้บรรลุผล

ทั้งนี้การดำเนินงานของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับมีการประชุมปรึกษาหารืออยู่บ่อยครั้ง เพื่อพยายามปรับปรุง แก้ไข ปัญหาสถานการณ์ของทรัพยากรสัตว์น้ำให้ดีขึ้น อีกทั้งการดำเนินงานของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับจะมีการวางแผนก่อนล่วงหน้า เพื่อเตรียมรับมือกับปัญหาที่จะเกิดขึ้นได้ในการดำเนินงานได้ และเมื่อพบเจอกับปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นก็จะนำมาปรับปรุง แก้ไขในการดำเนินงานครั้งต่อไป ซึ่งการดำเนินงานของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับจะประสบความสำเร็จไม่ได้หากขาดความร่วมมือ ร่วมใจช่วยกันของสมาชิกที่เป็นแรงผลักดันสนับสนุนให้การดำเนินงานของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับ วิภาวี ฤกษ์ฤทธิ และกิตติศักดิ์ ปลาทอง (2554, น. 86) กล่าวว่า การรู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนตน เพื่อประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก และเกิดความสามัคคีกันร่วมกันเอาชนะปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นดังกล่าวได้ เช่นเดียวกับ นิสดาร์ก เวชยานนท์ (2552, น. 96) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของคนภายในองค์การเพิ่มขึ้น ส่งผลให้การดำเนินงานของคนที่ในองค์การมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลอย่างสูงสุด และทำให้สมรรถนะองค์การของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับเข้มแข็งขึ้น

มุมมองความมั่นคงทางอาหารของชุมชนกับทรัพยากรสัตว์น้ำของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับ

คนในชุมชนมีวิถีชีวิตที่มีความผูกพันกับการประกอบอาชีพของการทำประมง ซึ่งทะเลอ่าวไทยและคลองนาทับถือได้ว่าเป็นแหล่งทำมาหากินของคนในชุมชนที่หล่อเลี้ยงชีวิตของคนในชุมชนให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้ การดำเนินงานของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับ ในการเพาะฟักสัตว์น้ำปล่อยคืนสู่ธรรมชาติ เพื่อให้ทรัพยากรสัตว์น้ำมีจำนวนเพิ่มขึ้น ถึงแม้ว่าการเพาะฟักสัตว์น้ำจะต้องใช้เวลาบ้าง แต่ก็ทำให้คนในชุมชนมีทรัพยากรสัตว์น้ำในการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน อาจจะช้าแต่ดีกว่าต่อไปไม่เหลือทรัพยากรสัตว์น้ำให้ได้อีกเลย อันจะทำให้เกิดปัญหาความมั่นคงทางอาหารซึ่งเป็นประเด็นที่มีความสำคัญและเกี่ยวพันในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ดังที่ Food and Agriculture Organization of the United Nations (2006) ระบุว่า องค์ประกอบของความมั่นคงทางอาหารแบ่งออกเป็น 4 มิติย่อย ดังนี้ 1 การมีอาหารเพียงพอ 2 การเข้าถึงอาหาร 3 การใช้ประโยชน์จากอาหาร และ 4 เสถียรภาพทางอาหาร ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้มีความสัมพันธ์ต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ทั้งนี้การดำเนินงานของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับที่เกิดจากการรวมตัวกันของคนในชุมชนที่ลุกขึ้นมาทำการฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำ เพื่อให้ทรัพยากรสัตว์น้ำเพิ่มขึ้น เป็นการชี้ให้เห็นได้ว่าคนในชุมชนไม่หวังพึ่งพาหน่วยงานภาครัฐเพียงอย่างเดียวในการแก้ไขปัญหาสถานการณ์สัตว์น้ำที่เป็นแหล่งความมั่นคงทางอาหารของชุมชน หากแต่ช่วยกันแก้ไขปัญหาและสามารถพึ่งพาตนเองได้ แต่หากคนในชุมชนคิดแต่จะหวังพึ่งพาหน่วยงานจากภาครัฐเพียงอย่างเดียวในการรับผิดชอบกับปัญหาสถานการณ์ของสัตว์น้ำก็อาจจะประสบปัญหาได้ เนื่องจากหน่วยงานภาครัฐมีข้อจำกัดในการดำเนินการทำงาน จึงเป็นปัญหาและอุปสรรคอยู่ไม่น้อยในการดำเนินการทำงาน และอาจจะทำให้คนในชุมชนต้องประสบกับปัญหาความมั่นคงทางอาหารที่หนักมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ สิริทิพย์ นรินทร์ศิลป์ (2557, น. 449-450) กล่าวว่า การเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารของหน่วยงานภาครัฐที่มีการทำงานที่มีข้อจำกัดหลายประการ ซึ่งส่งผลให้หน่วยงานภาครัฐต้องใช้เวลานานในการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหาร ทั้งนี้หนทางในการที่จะแก้ไขปัญหาของสถานการณ์ทรัพยากรสัตว์น้ำให้ดีขึ้นได้จะต้องมีการประสานการทำงานร่วมกันของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ที่มีการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับ ให้มีการดำเนินการฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำประสบความสำเร็จมากขึ้น อันเป็นการเพิ่มความมั่นคงทางอาหารให้กับชุมชน สอดคล้องกับ Nasuchon and Charles (2010, p.168) หากหน่วยงานภาครัฐละเลยไม่ใส่ใจกับปัญหาของชุมชน และชุมชนเองก็ขาดความรู้ในการจัดการกับปัญหา ทั้งนี้ก็ไม่สามารถที่จะแก้ปัญหาได้ แต่ถ้าหากทั้ง 2 ฝ่ายระหว่างหน่วยงานภาครัฐและชุมชนร่วมมือกันก็จะสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างราบรื่น เช่นเดียวกับ Bennett and Dearden (2014, p.115) การดำเนินงานร่วมกันของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน ช่วยกันแก้ไขปัญหาทรัพยากรก็จะสามารถแก้ไขปัญหาทรัพยากรได้อย่างระยะยาว อย่างไรก็ตาม วงศ์ตระกูล มาเกตุ (2559, น. 72) กล่าวว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนในการ

ดำเนินการพัฒนาจะต้องคำนึงถึงคนรุ่นหลัง ที่จะต้องผ่านกระบวนการของการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งคนในชุมชนให้ความร่วมมือ ร่วมใจในการพัฒนาอย่างยั่งยืนเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การรวมตัวของคนในชุมชนเป็นสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับ เพื่อฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำ ส่งผลให้เกิดความมั่นคงทางอาหาร และเกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชน อันนำไปสู่ความยั่งยืนของชุมชน ที่มีความสัมพันธ์ 3 ด้าน ดังนี้ **ด้านสิ่งแวดล้อม** ทรัพยากรสัตว์น้ำมีความอุดมสมบูรณ์ **ด้านเศรษฐกิจ** คนในชุมชนสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสัตว์น้ำตามที่ต้องการในการนำไปบริโภคหรือนำไปค้าขาย เพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นกับตนเองและครอบครัว และ**ด้านสังคม** คนในชุมชนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

สรุป

สมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับ เป็นการรวมตัวกันของคนในชุมชน เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาทรัพยากรสัตว์น้ำ ทั้งนี้การที่คนในชุมชนรวมตัวกันและได้มีการจดทะเบียนเป็นสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับ เพื่อที่จะเป็นเครื่องมือในการต่อรองอำนาจที่จะเข้ามาทำลายทรัพยากรในชุมชน ทั้งนี้ทำให้คนในชุมชนเกิดความตื่นตัว ร่วมรับรู้ปัญหา และร่วมกันหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาทรัพยากรสัตว์น้ำที่เกิดขึ้นอย่างจริงจัง อีกทั้งยังเป็นการสร้างความกระตือรือร้นทำให้คนในชุมชนเล็งเห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรสัตว์น้ำ เพื่อที่จะฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำให้มีความอุดมสมบูรณ์ อันจักส่งผลให้เกิดความมั่นคงทางอาหารของชุมชนที่สามารถใช้ประโยชน์จากสัตว์น้ำได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้

หน่วยงานภาครัฐควรเข้ามาให้การสนับสนุนงบประมาณกับสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับอย่างสม่ำเสมอ อีกทั้งสมาคมเรือประมงชายฝั่งคลองนาทับควรที่จะใช้สื่อและเทคโนโลยีในการสื่อสาร เช่น การใช้สื่อทางออนไลน์เพื่อเพิ่มช่องทางการกระจายข่าวสารให้บุคคลภายนอกได้รับรู้มากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา

ควรศึกษาสถานการณ์ของทรัพยากรสัตว์น้ำ ทั้ง 2 ชายฝั่งทะเล คือ อ่าวไทยและอันดามัน เพื่อทำให้เห็นปรากฏการณ์ของสถานการณ์ทรัพยากรสัตว์น้ำได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น อันจักส่งผลให้หน่วยงานภาครัฐได้นำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ประกอบกับการตัดสินใจในการสร้างนโยบายแก้ไขปัญหาของทรัพยากรสัตว์น้ำต่อไป

เอกสารอ้างอิง

หนังสือ

สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. (2550). **ภาวะความเป็นผู้นำ**. กรุงเทพฯ: ส.เอเชียเพรส.

วารสาร

ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี. (2553). **การบริหารวิกฤตการณ์**. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี. 2 (1), 41-54.

นิสดารค์ เวชยานนท์. (2552). **การศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของการนำเอากรอบสมรรถนะมาใช้ในองค์การภาครัฐและภาคเอกชนของไทย**. วารสารพัฒนบริหารศาสตร์. 49 (1), 67-100.

พระมหาดนัย อุปาตมโน และอำนาจ บัวศิริ. (2558). **รูปแบบการบริหารจัดการองค์การสันติสุข: ศึกษากรณี วัดปัญญานันทาราม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี**. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. 3 (1), 23-36.

เอกสารอ้างอิง

- วงศ์ตระกูล มาเกตู (2559). การสร้างการประกันความมั่นคงทางอาหารในระดับชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนป่าตรง อำเภอเมืองปราจีนบุรี จังหวัดปราจีนบุรี. วารสารวิจัยและพัฒนา. 11 (38), 67-85.
- วิภาวี ฤกษ์นฤต และกิตติศักดิ์ ปลาทอง. (2554). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการชุมชนในภาวะมหาอุทกภัย ปี 2554: เรียนรู้ความสำเร็จจากชุมชนเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์. 30 (2), 65-88.
- สวรินทร์ เบญจเต็มอะหลี และอุทัย ปริญาสุทธินันท์. (2555). วิถีคนและวิถีคลองนาทับ ตำบลนาทับ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา. วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา. 4 (8), 129-139.
- สิทธิ์ สุนทรายุทธ์, 2558. การศึกษาการจัดการองค์การไม่แสวงหาผลกำไร: ความเชื่อมโยงระหว่างการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารต่อความอยู่รอดทางการเงินขององค์กร. วารสารเศรษฐศาสตร์ปริทรรศน์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. 9 (2), 54-87.
- สิรินทิพย์ นรินทร์ศิลป์. (2557). ความร่วมมือด้านความมั่นคงทางอาหารอาเซียน. วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย. 6 (3), 443-469.
- สุพรรณิ ไชยอำพร และวิไลลักษณ์ รุ่งเมืองทอง. (2557). แนวคิดว่าด้วยเรื่องอาหาร...ความท้าทายต่อนโยบายด้านอาหารมนุษย์ของรัฐ. วารสารพัฒนาสังคม. 16 (2), 103-117.
- สุรชาติ ณ หนองคาย. (2552). ความแตกต่างระหว่างการบริหารกับการจัดการ. วารสารบริหารงานสาธารณสุข. 14 (1), 58-62.
- Bennett and Dearden (2014). Why local people do not support conservation: Community perceptions of marine protected area livelihood impacts, governance and management in Thailand. Marine Policy. 44, 107-116.
- Nasuchon and Charles (2010). Community involvement in fisheries management: Experiences in the Gulf of Thailand countries. Marine Policy. 34, 163-168.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

- กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. (2556). อาณาเขตทางทะเลไทย. ค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2561, จาก: <http://marinegiscenter.dmcr.go.th>
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2559). ผลผลิตประมงในภาคใต้. ค้นเมื่อ 6 กุมภาพันธ์ 2561, จาก: <http://www2.bot.or.th>
- พูนิจ ปิยะอนันต์. (2561). การบัญชีสำหรับกิจการไม่แสวงหากำไร. ค้นเมื่อ 23 มีนาคม 2561, จาก: <http://bdcms.nida.ac.th>
- Food and Agriculture Organization of the united nations. (2006). food security. Retrieved 30 March 2018, from <http://www.fao.org>

การจัดการสงขลาฟอรั่มกับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองของคนในจังหวัดสงขลา

Managing Songkhla Forum with Strengthening Citizenship of People in Songkhla Province

กมลวรรณ ไกรเทพ^{1*}อุทัย ปริญาสุทธี²เกษตรชัย และหิม³

บทคัดย่อ

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาการจัดการสงขลาฟอรั่มกับการเสริมสร้างความเป็นพลเมือง ซึ่งใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เป็นวิธีดำเนินการวิจัยในการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสงขลาฟอรั่ม เจ้าหน้าที่สงขลาฟอรั่ม และที่ปรึกษาสงขลาฟอรั่ม จำนวน 5 คน และผู้ให้ข้อมูลรอง ประกอบด้วยเยาวชนที่เคยเข้าร่วมโครงการกับสงขลาฟอรั่ม อาสาสมัครที่ทำงานร่วมกับสงขลาฟอรั่ม เจ้าหน้าที่โครงการ Active Citizen จำนวน 10 คน ร่วมกับการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นมีการตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา โดยวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า และเขียนรายงานผลการวิจัยแบบการพรรณนาวิเคราะห์ ซึ่งข้อมูลทั้งหมดรวบรวมเมื่อเดือนกันยายน 2560 – มีนาคม 2561

ผลจากการศึกษา พบว่า การจัดการฟอรั่ม ในจังหวัดสงขลา ประกอบด้วย ผู้นำตามสถานการณ์ การมีส่วนร่วม และสมรรถนะองค์กร ซึ่งจากการดำเนินของสงขลาฟอรั่มได้ส่งผลให้คนเยาวชนในจังหวัดสงขลา มีการพัฒนาทักษะชีวิตในการทำงาน ยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม และคุณงามความดี มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่น ต่อชุมชนและสังคมส่วนรวม สามารถเข้าใจ ตระหนัก และมีความห่วงใยในสิทธิของตนเอง มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองและเคารพในสิทธิของผู้อื่น ให้มีความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง

คำสำคัญ: สงขลาฟอรั่ม ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ ความเป็นพลเมือง

Abstracts

This research is a qualitative research. The objective of this research was to study the management of Songkhla forum with the strengthening citizenship. The data collection instruments that use the in-depth interview participant observation and not participate. In the data collection in the field. The key informants include director of Songkhla forum. The Advisory Forum Forum. Scholars who work with Songkhla forum. Information Deputy include youth participated in the project and Songkhla forum. Volunteers work with Songkhla, forum Siam commercial Foundation Director, the officer Active Citizen from Siam commercial foundation communications officer from Siam commercial foundation.

¹ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

³ รองศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

* Corresponding author: e-mail: jib_3749@hotmail.com

The study found that the management forum in Songkhla contain the situation and performance of the organization. This strengthens citizenship. The development of life skills in the workplace. Adherence to moral and virtuous. Others have a responsibility to their community and society as a whole can understand, recognize and address a concern in their own right. Take responsibility for their own duties and respect the rights of others. The focus is on the process of accepting different ideas

Keywords: Songkhla Forum Participatory Democracy Deliberative Democracy Citizenship.

บทนำ

ประเทศไทยเป็นหนึ่งในหลายประเทศที่ผ่านสถานการณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจ นับตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่มีการล่าอาณานิคม และมีการปกครองตามระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช ซึ่งมีการจัดตั้งกระทรวง ทบวง กรม และโดยเฉพาะกระทรวงธรรมการ หรือกระทรวงศึกษาธิการในปัจจุบัน รวมไปถึงมีการจัดตั้งโรงเรียนที่มีการจัดระเบียบแบบแผน ได้ส่งผลให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้อย่างมีระบบจากการปฏิรูปประเทศ จนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลงมาเป็นระบอบประชาธิปไตย เมื่อปี 2475 และในเดียวกันนั้นได้ปรากฏเรื่องของการศึกษาพลเมืองไว้ชัดเจนในแผนการศึกษาแห่งชาติว่า “พลเมืองแห่ง สยามคือ พลเมืองผู้สามารถประกอบอาชีพได้ เป็นผู้รู้จักสิทธิและหน้าที่แห่งพลเมือง รวมถึงสอนให้ผู้เรียนนั้นรู้จักปฏิบัติตนในระบอบประชาธิปไตยที่เป็นระบอบการปกครองใหม่ของประเทศ” (พินสุตา สิริธรรศรี, 2560) สำหรับแนวทางการศึกษาเพื่อนำไปสู่การสร้างพลเมืองในประเทศที่ผ่านมานั้นพบว่าได้มีการจัดไว้ในทุกระดับการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาไปจนถึงระดับอุดมศึกษา หรือแม้แต่การศึกษานอกโรงเรียนก็ตาม โดยผ่านจัดการกิจกรรม ต่าง ๆ อาทิ การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี โดยมุ่งการทำประโยชน์ให้สังคม การทำงานด้วยกระบวนกลุ่มร่วมกับชุมชน เป็นต้น (ศรีณยู ห่มจันทร์, 2551) แต่สิ่งที่เกิดในสังคมไทยกลับพบว่ายังไม่มีการตระหนักถึงเรื่องการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมพลเมืองอย่างแท้จริง หลายคนยังมีความเข้าใจว่าการเป็นพลเมือง คือการไปเลือกตั้ง ซึ่งเห็นได้จากการสอนในโรงเรียนที่ให้มีการเลือกสภาโรงเรียนแต่ไม่ได้มีการสอนในเรื่องอื่น ๆ (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, วิชัย ต้นศิริ, สุชาติ วงศ์สุวรรณ, และอาทิตย์ อุไรรัตน์, 2553) นอกจากนั้นจะเห็นได้ว่าแท้จริงแล้ว สำหรับช่วงเวลาที่ผ่านมาสังคมไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงมากมาย ตั้งแต่จากสังคมศักดินา (แบบไทย-ซึ่งต่างจากฝรั่ง) มาสู่สังคมสมัยใหม่ หากแต่สิ่งที่มีการเปลี่ยนนั้นเป็นการเปลี่ยนที่เปลี่ยนนอกมากกว่าเปลี่ยนภายใน เปลี่ยนตามกรอบของกฎหมายและโครงสร้าง ในขณะที่จิตวิญญาณ ระบบคุณค่าเกี่ยวกับการสร้างพลเมืองตามระบอบและวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยก็ยังไม่มีประสิทธิภาพแต่อย่างใด เพราะมุ่งแต่สอนให้เยาวชนเข้าใจบทบาทของตนเองตามที่กฎหมายกำหนด (วิชัย ต้นศิริ, 2557) ซึ่งในความเป็นจริงแล้วนั้นหัวใจของ Civic Education ในสังคมประชาธิปไตยก็คือ ต้องไม่มีการชี้นำ ไม่มีการครอบงำทางความคิด สิ่งที่ต้องสร้างให้เกิดในระยะแรกคือต้องปลดปล่อยพันธนาการที่เราเคยชี้นำ (วิชัย ต้นศิริ, ชัยอนันต์ สมุทวณิช, แคนเนน อัทธิลเงิน และทิพย์พาพร ดันติสุนทร, 2557)

ดังนั้นสังคมประชาธิปไตยจะพัฒนาได้นั้นจำเป็นต้องสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นโดยที่ประชาชนนั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเรื่อง “พื้นฐานความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย” ที่ถูกต้อง เมื่อมีความรู้แล้ว ก็จะต้องนำไปปฏิบัติให้มีความสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตตามวิถีสังคมไทยการสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งมีหลักการพื้นฐานสำคัญอยู่ 3 ประการ คือ การเคารพสิทธิเสรีภาพ การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และกฎกติกาของสังคมที่เป็นธรรมและมีความรับผิดชอบต่องานผู้อื่นและสังคม ซึ่งในแต่ละหลักการนั้น ได้ชี้ให้เห็นถึงแนวทางพื้นฐานสำหรับการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่สามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ (สัญญา เคนาภูมิ, กชพร ประทุมวัน, 2558) และสิ่งที่สงขลาฟอรั่มได้ทำเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองให้กับคนในจังหวัดสงขลา คือ การให้คนในจังหวัดได้ตระหนักถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในบ้านเกิดของตนเอง และร่วมกับคิดวิธีสำหรับการแก้ไขปัญหา โดยการเสริมสร้างพลเมืองของสงขลาฟอรั่มนั้นเน้นไปที่เยาวชน อายุ 14 -25 ปี โดยให้เยาวชนรวมตัวกันทีละ 5 คน และแต่ละทีม

ต้องมีที่ปรึกษา 1 คน ซึ่งหากเป็นการรวมกันของนักเรียน ที่ปรึกษาอาจจะเป็นคุณในโรงเรียน หรือหากเป็นการรวมตัวกันของเยาวชนในชุมชน ที่ปรึกษาอาจเป็นผู้นำชุมชนหรือผู้ปกครองของเยาวชนก็ได้ ตามแต่ทางทีมจะเห็นสมควร และเมื่อรวมทีมได้ก็ให้เสนอโครงการ ในประเด็นที่สนใจจะศึกษาเข้ามายังสงขลาฟอรั่ม และทางสงขลาฟอรั่มจะมีทีมพี่เลี้ยงที่จะเข้าไปพูดคุยกับเยาวชนเพื่อพัฒนาโจทย์ในการทำงานต่อไป โดยระยะเวลาการดำเนินงานทั้งหมด 1 ปี ซึ่งในช่วงเวลาที่ผ่านพบว่าสงขลาฟอรั่มได้มีการทำงานกับเยาวชนที่มุ่งเน้นการสร้างพลเมืองมากกว่า 5 ปี โดยเริ่มตั้งแต่ปี 2555 เป็นต้นมาจนลักษณะการทำงานของสงขลาฟอรั่มนั้นได้มีการนำไปขยายในพื้นที่อื่น ๆ อาทิ จังหวัดน่าน จังหวัดศรีสะเกษ เป็นต้น และด้วยเหตุผลข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการจัดการของสงขลาฟอรั่มกับการเสริมสร้างความเป็นพลเมือง ทั้งนี้เพื่อรวบรวมข้อมูลที่เป็นโยชน์กับคนในจังหวัดสงขลาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำไปปรับใช้เป็นแนวทางสำหรับการจัดการในประเด็นดังกล่าวต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการจัดการสงขลาฟอรั่มกับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองของคนในจังหวัดสงขลา

วิธีการศึกษา

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสงขลาฟอรั่ม เจ้าหน้าที่สงขลาฟอรั่ม และที่ปรึกษาสงขลาฟอรั่ม จำนวน 5 คน และผู้ให้ข้อมูลรอง ประกอบด้วย เยาวชนที่เคยเข้าร่วมโครงการกับสงขลาฟอรั่ม อาสาสมัครที่ทำงานร่วมกับสงขลาฟอรั่ม เจ้าหน้าที่โครงการ Active Citizen จำนวน 10 คน ซึ่งได้มีการกำหนดเกณฑ์ของผู้ให้ข้อมูลหลักไว้ดังนี้ ต้องเป็นผู้ที่ทำงานร่วมกับสงขลาฟอรั่มเป็นระยะเวลาอย่างน้อย 1 ปี และต้องเป็นผู้มีความเข้าใจเกี่ยวกับการทำงานของสงขลาฟอรั่ม รวมไปถึงสามารถให้ข้อมูลที่ถูกต้องได้ ในขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล มีการบันทึกข้อมูลที่เป็นลายลักษณ์อักษร การถอดบทสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูล ร่วมกับการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สำหรับขั้นตอนของการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า เพื่อเปรียบเทียบความสอดคล้องของข้อมูล เมื่อมีการใช้เครื่องมือ วิธีการ และช่วงเวลาที่แตกต่างกัน สุดท้ายจึงนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และเขียนรายงาน และเขียนรายงานผลการวิจัยแบบการพรรณนาวิเคราะห์

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยขึ้นศึกษาการจัดการสงขลาฟอรั่ม ในจังหวัดสงขลา โดยมีขอบเขตของการวิจัยได้แก่ 1) ด้านเนื้อหา ในประเด็นการจัดการสงขลาฟอรั่ม กับ การเสริมสร้างความเป็นพลเมือง และประเด็นแนวทางการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองของคนในจังหวัดสงขลา 2) ขอบเขตด้านระยะเวลา เดือนกันยายน 2560 – มีนาคม 2561 และ 3) ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยใช้พื้นที่ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เป็นสถานที่สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูล เนื่องจากเป็นที่ตั้งของสงขลาฟอรั่ม ในการศึกษาด้านภาวะผู้นำ ด้านการมีส่วนร่วม และด้านสมรรถนะองค์กร

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลจากการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย จุดเริ่มต้นของสงขลาฟอรั่ม การจัดการสงขลาฟอรั่ม ความเป็นพลเมืองของคนในจังหวัดสงขลา โดยมีรายละเอียดดังนี้

จุดเริ่มต้นของสงขลาฟอรั่ม

สงขลาฟอรั่ม เป็นองค์กรที่เริ่มก่อตั้งในปี 2534 เริ่มแรกของการก่อตั้งองค์กรนั้นได้มีความสนใจในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมและได้ริเริ่มโครงการ “โลกสดใสในบ้านเกิด” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นที่สนใจของคนในจังหวัดสงขลา โดยที่ผู้ตั้งองค์กรเองเริ่มสนใจประเด็นเรื่องทะเลสาบมาตั้งแต่ปี 2530 และเมื่อได้เห็นการรณรงค์เรื่องตาวีเศษกับแม่น้ำเจ้าพระยา

จึงรับเอาเรื่องดาวิเศษมา แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็มิได้ทราบว่าจะเลสาบสงขลานั้นมีปัญหาอย่างไร สำหรับการดำเนินงานของสงขลาฟอรัมนั้นจึงเกิดวงสนทนาเล็ก ๆ โดยมุ่งไปที่ประเด็นซึ่งความเกี่ยวข้องกันกับจังหวัดสงขลา อาทิ ประเด็นเกี่ยวกับการทำโมเดล โดยเจาะรอบทะเลสาบ จากวงสนทนาของสงขลาฟอรั่มได้ข้อมูลมาชุดหนึ่ง แต่ยังมีรู้ว่าจะนำข้อมูลที่ได้ไปเชื่อมโยงอย่างไรกับหน่วยงานอื่น ๆ หรือกลุ่ม NGO ที่ทำงานขับเคลื่อนประเด็นนั้น ๆ อย่างไร และเมื่อเห็นว่ามีช่องว่างของการสื่อสารดังกล่าว ระหว่างหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ สงขลาฟอรั่มจึงทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการเปิดเวทีสาธารณะเล็ก ๆ สำหรับทำหน้าที่เชื่อมโยงข้อมูล ต่อมาเมื่อสงขลาฟอรั่มได้มีการดำเนินงานมาระยะเวลาหนึ่งก็พบว่า สำหรับงานขับเคลื่อนประเด็นทางสังคมนั้นไม่ค่อยมีคนรุ่นใหม่เข้าเป็นอาสาสมัคร หรือนักพัฒนา รวมไปถึงว่าไม่มีพื้นที่สำหรับการบริหารจัดการที่เป็นทางการ สงขลาฟอรั่มจึงคิดประเด็นใหม่ ที่มุ่งเน้นไปที่คนรุ่นใหม่กับการเป็นอาสาสมัคร จึงสนใจคำว่า “พลเมือง” เนื่องจากมองว่าสำหรับช่วงเวลาที่ผ่านมาที่มีการกล่าวถึงภาคพลเมือง ซึ่งเป็นคำที่มองไม่เห็นตัวตน และคิดต่อไปว่าเพราะเหตุใดจึงไม่มีการดำเนินงานหรือกิจกรรมดังกล่าวให้มีความชัดเจนและมีพลัง

จนในปี 2555 สงขลาฟอรั่มจึงได้รู้จักกับมูลนิธิสยามกัมมาจล และได้ร่วมพูดคุยกันถึงประเด็นสถานการณ์บ้านเมือง จึงเกิดมุมมองว่า “พลเมือง” เป็นสิ่งที่จะต้องเร่งสร้างให้เกิดขึ้นโดยเร็ว จึงมีการร่วมมือกันทำงานในประเด็น “พลเมือง” อย่างจริงจังนับแต่นั้นมา โดยเริ่มดำเนินโครงการการสร้างพลเมืองเด็ก สำหรับโครงการดังกล่าวไม่ได้มีการออกแบบกิจกรรมว่าเด็กจะมาทำอะไร หากแต่ให้เด็ก ๆ มองเห็นประเด็นที่มีอยู่ในบ้านเมือง ชุมชน หรือโรงเรียนที่เด็ก ๆ อยากเปลี่ยนแปลง หรืออยากสร้างสรรค์อะไรก็ให้มีการเสนอเป็นโครงการเข้ามา ในช่วงแรกที่เริ่มต้นจะมีหาดสมิหลาเป็นห้องเรียน เนื่องจากชายหาดบริเวณนั้นประสบปัญหาการพังทลายและเริ่มมีความรุนแรงเพิ่มขึ้น ตั้งแต่ปี 2545 ที่มีการกระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่นองค์กรปกครองท้องถิ่นจึงงบประมาณไปสร้างโครงสร้างแข็ง สร้างเขื่อน และด้วยความไม่รู้ในเรื่องของระบบนิเวศชายหาดจึงส่งผลเป็นปัญหาที่ต่อเนื่องกันไป และทางสงขลาฟอรั่มเองก็ไม่มีองค์ความรู้ในประเด็นดังกล่าว จึงรวมเด็กในสงขลาให้หันมาสนใจประเด็นดังกล่าว เพื่อที่เด็กจะได้มีใจที่ผูกพันกับบ้านเกิดของตัวเอง เด็กจึงได้มองเห็นประเด็นปัญหาดังกล่าวไปด้วยและได้นำเสนอดังกล่าวให้กับเด็กในจังหวัดสงขลาอีก 6 อำเภอ ซึ่งในอีก 6 อำเภอ นั้นมุ่งให้เด็กเริ่มต้นมองปัญหาใกล้ตัว เช่น เรื่องห้องน้ำโรงเรียนที่ไม่สะอาด หอพักนักเรียนที่ใช้ไฟฟ้าปริมาณมาก เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่ากลุ่มเป้าหมายในการโครงการกับสงขลาฟอรั่มในระยะหลังนั้น ให้ความสำคัญกับกลุ่มเด็กในช่วงอายุ 14-24 ปี เนื่องจากเป็นกลุ่มประชากรที่มีอยู่ 13 ล้านคนในประเทศไทย และในจังหวัดสงขลานั้นมีประมาณ 3 แสนคน เนื่องจากว่าเป็นศูนย์กลางของสถานศึกษา อาทิ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย เป็นต้น และเป็นกลุ่มที่จะสามารถสร้างพลเมืองได้ จึงสนใจและมองเด็ก เยาวชน เป็นเป้าหมายหลัก สำหรับการทำงานของสงขลาฟอรั่มนั้น ได้เปิดโอกาสให้เด็ก ๆ เยาวชนรวมตัวกัน 4-5 คน และให้มีที่ปรึกษาของกลุ่ม 1 คน ซึ่งอาจจะเป็นผู้ใหญ่ในชุมชน หรือครู และร่วมกันเสนอประเด็นที่สนใจจะเปลี่ยนแปลงหรืออยากยกระดับมาที่สงขลาฟอรั่ม โดยทางสงขลาฟอรั่มเองจะมีทีมพี่เลี้ยงเยาวชน 8-9 คน สำหรับเข้าไปยกระดับการเป็นพลเมือง จากเรื่องจริง ชีวิตจริงผ่านการปฏิบัติงานจริง และนำมาสู่การมีวงสนทนาสำหรับทบทวนในสิ่งที่เด็ก ๆ เยาวชนได้ร่วมกันทำ

สรุปได้ว่า สงขลาฟอรั่มมีการดำเนินงานที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน โดยให้เด็กและเยาวชนขับเคลื่อนประเด็นทางสังคมเป็นหลัก และเรื่องที่จะมีการขับเคลื่อนนั้นเป็นสิ่งที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้คิดขึ้นมาเอง ทั้งนี้เพื่อเป็นการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองให้เกิดขึ้นในตัวของเด็กและเยาวชน คือมีการตระหนักและมองเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นรอบ ๆ ตัวเรา โดยในช่วงเริ่มต้นนั้นสงขลาฟอรั่มได้หยิบยกประเด็นทางสังคมที่เกิดขึ้นในจังหวัดสงขลาเองมาทำกิจกรรมเป็นตัวอย่าง และชักชวนให้เด็กและเยาวชนมาเข้าร่วม อาทิ ประเด็นเรื่องการพังทลายของชายหาดเมื่อเห็นเด็กมาเข้าร่วมกิจกรรมมีจำนวนที่เพิ่มมากขึ้น ก็เริ่มเปลี่ยนแปลงไปสู่การให้เยาวชนได้เริ่มคิดเองกับประเด็นใกล้ตัว อาทิ ปัญหาในชุมชน โรงเรียน และรวมถึงปัญหาที่พบเจอในมหาวิทยาลัย และเขียนเป็นโครงการเสนอให้สงขลาฟอรั่มพิจารณา และพัฒนาเป็นโครงการดำเนินต่อเนื่องตามระยะเวลาที่สงขลาฟอรั่มกำหนดต่อไป โดยตลอดการดำเนินงานนั้นทางสงขลาฟอรั่มจะมีทีมพี่เลี้ยงลงไปช่วยเติมเครื่องมือ และยกระดับการเป็นพลเมืองให้กับเด็กและเยาวชนเป็นระยะ ๆ ผ่านวงสนทนา ซึ่งการมีกระบวนการดังกล่าวเพื่อต้องการเสริมสร้างให้กับ

เด็กและเยาวชนได้คิด หรือมองเห็นประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น และร่วมกันคิดหาวิธีหรือแนวทางในการแก้ไข กระบวนการเหล่านี้ นับเป็นช่วงของการเริ่มต้นสำหรับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองให้เกิดขึ้นในตัวของเด็กและเยาวชน

การจัดการสงขลาฟอรั่ม การดำเนินงานของสงขลาฟอรั่มนั้นมีการจัดการของการดำเนินงานที่ครอบคลุมและเหมาะสมกับเด็ก ๆ เยาวชนที่เข้าร่วมในโครงการ เพราะการจัดการที่ครอบคลุมและเหมาะสมจะนำไปสู่การดำเนินงานที่ประสบผลสำเร็จ และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ เนื่องจากสงขลาฟอรั่มมีการดำเนินงานที่ประสานกับกลุ่มคนหลายวัย และหน่วยงานที่หลากหลาย การจัดการองค์กรจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะเข้ามาช่วยจัดการ และช่วยลดปัญหาบางประการลงไปได้ ซึ่งสงขลาฟอรั่มมีการจัดการที่ประกอบด้วย 3 ส่วนดังนี้ ผู้นำ (ภาวะผู้นำตามสถานการณ์) ผู้ตาม (การมีส่วนร่วม) และองค์กร (สมรรถนะองค์กร) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาวะผู้นำตามสถานการณ์ สงขลาฟอรั่มมีผู้นำที่มักมองถึงความสามารถของผู้ตามซึ่งเป็นปัจจัยของภาวะผู้นำตามสถานการณ์ ซึ่งผู้นำในแบบนี้จะแบ่งออกเป็น 4 ลักษณะ คือ 1) **ผู้นำแบบบอกกล่าว** สำหรับผู้นำของสงขลาฟอรั่มบางช่วงเวลา เน้นงานเป็นสำคัญ เนื่องจากการทำงานของสงขลาฟอรั่มมีระดับงานที่แตกต่างกันในระยะเวลา ผู้นำจึงมีบทบาทในการเป็นผู้บอกกล่าวสำหรับหน้าที่ที่ได้มีการแบ่งไว้แล้ว เพื่อเป็นการกำกับดูแลงานให้อยู่ภายใต้กรอบที่วางไว้ แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นการเสริมสร้างให้ผู้ตามได้แสดงออกถึงความสามารถของตนเองที่อยู่เต็มที่ 2) **ผู้นำแบบขายความคิด** สำหรับผู้นำของสงขลาฟอรั่ม ซึ่งเน้นงานเป็นสำคัญแต่ก็ยังตระหนักถึงในเรื่องของความสัมพันธ์ของผู้ตาม การทำงานในบางครั้ง จึงเป็นไปในรูปแบบที่เน้นกระบวนการทำงานที่ประสิทธิภาพ และในขณะเดียวกันก็ให้โอกาสผู้ตามได้มีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับงานที่กำลังดำเนินงาน 3) **ผู้นำแบบมีส่วนร่วม** สำหรับผู้นำของสงขลาฟอรั่มกับการนำแบบมีส่วนร่วม ในการนำแบบดังกล่าวมักถูกนำไปใช้สำหรับงานที่ไม่ได้มีความเป็นทางการมาก เนื่องจากเป็นรูปแบบที่มักให้ความสำคัญกับผู้ตามได้มีโอกาสในการแสดงออกถึงทักษะ ความสามารถที่ตนมีได้อย่างเต็มที่ 4) **ผู้นำแบบมอบหมายงาน** สำหรับผู้นำของสงขลาฟอรั่มกับการนำแบบมอบหมายงาน เป็นรูปแบบที่มักเกิดกับการติดตามงานของเยาวชนที่มีการมอบหมายให้เก็บเกี่ยวประเด็นเพิ่มเติมจากการศึกษา และมีการระยะเวลาการทำงานเป็นตัวกำหนด เมื่อมีการมอบงานดังกล่าวไปแล้ว สำหรับการติดตามงานจึงไม่ได้ให้ความสำคัญมากในช่วงระยะเวลาของการดำเนินการ หากแต่จะมีการติดตามผลอีกครั้งก็ต่อเมื่อครบกำหนดการส่งงาน

การมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 7 ระดับ 1) **ระดับการให้ข้อมูล** สงขลาฟอรั่มมีการสื่อสารข้อมูลไปออกสู่สังคมอยู่เสมอ และมีการสื่อสารในหลากหลายรูปแบบ ทั้งเวทีความคิด การจัดนิทรรศการ รวมถึงการเผยแพร่ข้อมูลผ่านทางสังคมออนไลน์ ซึ่งการสื่อสารดังกล่าวได้ทำให้เกิดการกระจายข้อมูลออกไปอย่างกว้างขวางรวมถึงกระจายไปยังกลุ่มคนที่หลากหลาย อาทิ ในการจัดเวทีทางความที่มาให้มีผู้มาร่วมงานที่เป็นกลุ่มทางวิชาการจำนวนมาก สำหรับการจัดนิทรรศการในพื้นที่ของจังหวัดสงขลาที่ถนนคนเดิน ทำให้มีการเผยแพร่ข้อมูลไปยังกลุ่มคนที่เป็นประชาชนทั่วไป และสำหรับการเผยแพร่ข้อมูลผ่านทางสังคมออนไลน์ ทำให้มีการสื่อสารข้อมูลที่กระจายออกไปอย่างไร้ขีดจำกัด ซึ่งข้อมูลที่ได้มีการเผยแพร่ออกไปนั้นได้สร้างการรับรู้ถึงการทำงานของสงขลาฟอรั่ม การทำงานของเยาวชนในพื้นที่ รวมไปถึงชุดความรู้ที่มาจากการทำงานเยาวชนในพื้นที่ต่าง ๆ และข้อมูลที่ได้มีการนำไปเผยแพร่นั้นมักเป็นข้อมูลที่ผ่านกระบวนการตรวจสอบแล้วในระดับหนึ่ง 2) **ระดับการเปิดรับความคิดเห็นของประชาชน** สำหรับในระดับของการรับความเห็นของประชาชน แน่นอนว่าทางสงขลาฟอรั่มนั้น มีการเปิดพื้นที่สำหรับประเด็นการเปิดรับความคิดเห็นของประชาชนในระดับที่พอสมควร เนื่องจากการทำงานของสงขลาฟอรั่มนั้นมีการทำงานร่วมกันกับกลุ่มคนที่หลากหลาย อีกทั้งยังมีหน่วยงานที่หลากหลายด้วย และหากมองกลุ่มคนและหน่วยงาน ดังกล่าวเป็นระดับประชาชนสงขลาฟอรั่ม มีเวทีและพื้นที่สำหรับการรับความคิดเห็นอยู่เสมอ ทั้งในเวทีความคิด นิทรรศการ หรือแม้แต่ในสังคมออนไลน์เอง ก็มักมีการเปิดโอกาสสำหรับให้ประชาชนเข้ามาแสดงความคิดเห็นได้ 3) **ระดับการปรึกษาหารือ** ในระดับของการปรึกษาหารือของสงขลาฟอรั่ม เป็นระดับที่เห็นได้ชัดเจนมากที่สุด เพราะเป็นระดับทางสงขลาฟอรั่มได้ให้ความสำคัญ เนื่องจากต้องการให้เกิดการแลกเปลี่ยนระหว่างกันมากที่สุด เนื่องจากสงขลาฟอรั่มต้องการที่จะให้ทุกคนได้มีโอกาสแสดงออกถึงทักษะ ความสามารถ แลรวมถึงชุดความรู้ที่มีอยู่ในตัวของแต่ละคน จุดที่จะเห็นได้ชัดว่ามีเปิดโอกาสให้สำหรับทุกคนได้มีโอกาสแสดงออก คือในช่วงของการจัดเวทีความคิดที่มักให้กลุ่มคนที่มีส่วนร่วมในการทำงานกับ

สงขลาฟอรั่ม ได้มาระดมความคิดว่ารูปแบบงานที่จะเกิดขึ้นจะออกในรูปแบบใด มีลักษณะเป็นอย่างไร โดยให้แต่ละคนได้มีโอกาสแสดงออกถึงความคิดของตัวเองอย่างเป็นอิสระ และจากนั้นก็ร่วมกันสรุปประเด็นที่สิ่งที่ทุกคนได้ร่วมเสนอมา **4) ระดับการวางแผนร่วมกัน** ในการระดับของการวางแผนร่วมกัน สำหรับสงขลาฟอรั่มมีการร่วมกันวางแผนในทุกงานสำหรับภายในหน่วยงานของสงขลาฟอรั่ม อาทิ การวางแผนร่วมกันในส่วนของการลงพื้นที่สำหรับการเข้าไปพัฒนาโครงการเยาวชน หรือการวางแผนร่วมกันระหว่างสงขลาฟอรั่มกับเยาวชนสำหรับงานเวทีความคิดหรือนิทรรศการ เนื่องจากจะต้องดูความสะดวกหรือความเหมาะสมของช่วงเวลาในแต่ละคน เนื่องจากบางครั้งการลงพื้นที่นั้นมีความจำเป็นที่จะต้องลงในช่วงเวลาที่เยาวชนสะดวกซึ่งนั่นหมายความว่าอาจจะจะเป็นช่วงเวลานอกเวลาการทำงานของทีมงานที่เลี้ยง การวางแผนร่วมกันจึงเป็นสิ่งสำคัญที่สงขลาฟอรั่มมองเห็น และการมีส่วนร่วมของสงขลาเองจะเห็นได้ว่ามีในหลายระดับ ทั้งการมีส่วนร่วมระหว่างผู้ใหญ่-ผู้ใหญ่ และการมีส่วนร่วมระหว่างผู้ใหญ่-เด็ก และในบางครั้งก็มีการมีส่วนร่วมระหว่างเด็ก-เด็ก อีกด้วย **5) ระดับการร่วมปฏิบัติ** สำหรับในระดับการร่วมปฏิบัติงาน ซึ่งแน่นอนว่าสงขลาฟอรั่มให้ความสำคัญกับการร่วมกันปฏิบัติ ตั้งแต่ในช่วงของการเริ่มต้นทำงานในนามของสงขลาฟอรั่มที่ขับเคลื่อนประเด็นเกี่ยวกับทะเลสาบ แต่การดำเนินในขณะนั้นไม่ได้มองเห็นคนกลุ่ม เด็ก เยาวชน ที่เข้ามามีบทบาทในการเป็นอาสาสมัคร หรือนักพัฒนาจังหวัดสงขลามากนัก จึงมาสู่การเปลี่ยนแปลงการทำงานของสงขลาฟอรั่ม ที่เน้นการสร้างเยาวชนพลเมือง เนื่องจากต้องการเห็นเยาวชนเข้ามามีบทบาทกับสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับสังคมในบ้านเกิดของตัวเอง จึงได้เห็นเยาวชนร่วมคิดโครงการเกี่ยวกับประเด็นปัญหาหรือสิ่งที่ต้องการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียน มหาวิทยาลัย หรือชุมชนของตัวเองเข้ามาที่สงขลาฟอรั่ม และหลังจากที่ผ่านกระบวนการต่าง ๆ ของสงขลาฟอรั่มแล้ว ก็ให้เยาวชนได้เริ่มปฏิบัติตามวิธีการที่นำเสนอมา ซึ่งในระหว่างการดำเนินการนั้นทางพี่เลี้ยงในพื้นที่ หรือพี่เลี้ยงจากสงขลาฟอรั่มจะเข้าไปร่วมด้วย อาทิ เยาวชนมีการจัดเวทีชาวบ้านในชุมชน สำหรับกิจกรรมดังกล่าวทุกคนที่ส่วนเกี่ยวข้อง ก็จะเข้าไปร่วมกันดำเนินกิจกรรมดังกล่าว สำหรับบางโครงการมีหน่วยงานขององค์กรส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมด้วย **6) ระดับการร่วมติดตามตรวจสอบ ประเมินผล** สำหรับการระดับการร่วมติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลเป็นระดับที่เพิ่งเริ่มเห็นสำหรับการทำงานของสงขลาฟอรั่ม อีกทั้งยังไม่มีครอบคลุมไปถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกระดับ สำหรับในระดับดังกล่าวที่มีในปัจจุบันเป็นการร่วมติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลอยู่ในระดับการประเมินผลจากในมุมเดียว คือประเมินความเป็นพลเมืองในตัวเยาวชนที่ผ่านหรือกำลังการเข้าร่วมโครงการกับสงขลาฟอรั่ม ว่ามีการความเป็นพลเมืองเกิดขึ้นมากน้อยเพียงใด อีกทั้งมีการติดตามผลในเรื่องของการดำเนินงานของเยาวชนที่เข้าร่วมในโครงการ และการติดตามเยาวชนบางส่วนที่ได้ผ่านโครงการหรือกระบวนการจากสงขลาฟอรั่มว่ามีการเปลี่ยนแปลงต่อจากนั้นอย่างไรบ้าง และผลจากการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล ของสงขลาฟอรั่มทำให้นำสู่การปรับปรุงและพัฒนาในการดำเนินโครงการในครั้งต่อไป หากแต่ในมุมที่กลับกันตัวเยาวชนยังไม่มีโอกาสเท่าที่ควรสำหรับการสะท้อนการทำงานของสงขลาฟอรั่ม นอกจากการสะท้อนตัวเองจากการดำเนินงาน และเมื่อมองให้ลึกในอีกระดับสำหรับการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล ความเป็นพลเมืองที่เกิดขึ้นในตัวเยาวชนก็เป็นสิ่งที่สะท้อนได้ถึงการดำเนินงานของสงขลาฟอรั่มที่ถูกติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล ได้เช่นกัน เนื่องจากมีการนำกระบวนการของโครงการมาใช้ในทุกปี แม้จะมีส่วนที่เปลี่ยนแปลงไปบ้าง แต่กระบวนการหลักก็ยังเป็นคงเป็นรูปแบบเดิม เมื่อมีการนำมาใช้ซ้ำและยังเกิดผลอยู่ แสดงถึงการตรวจสอบกระบวนการที่นำมาใช้ไปด้วย **7) ระดับการควบคุมโดยประชาชน** สำหรับระดับการควบคุมโดยประชาชนนั้นเนื่องจากสงขลาฟอรั่มเป็นองค์กรที่มีการทำงานในรูปแบบของภาคประชาสังคม คือ ทำงานร่วมกันทั้งองค์กรภาครัฐ หน่วยงานเอกชน และรวมไปถึงกลุ่มปัจเจกต่าง ๆ ร่วมกันขับเคลื่อนในประเด็นที่หลากหลาย ทั้งประเด็นที่เยาวชนเสนอโครงการเข้ามา รวมไปถึงประเด็นที่เกิดขึ้นจริงในจังหวัดสงขลา บางครั้งการควบคุมโดยประชาชนอย่างแท้จริงนั้นยังเกิดไม่มากนัก คือยังมีสงขลาฟอรั่มเองทำหน้าที่ในการควบคุมเป็นหลัก หากแต่มีการให้สิทธิกับองค์กร หน่วยงาน หรือกลุ่มคนต่าง ๆ ได้มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการควบคุมว่าควรมีทิศทางเป็นอย่างไร

สมรรถนะองค์กร คือสิ่งที่ช่วยให้หน่วยงานหรือองค์กรสามารถขับเคลื่อนไปข้างหน้าได้ และนั่นคือการจัดการซึ่งสมรรถนะองค์กรนั้นสามารถ แบ่งได้เป็น 5 ลักษณะ ดังนี้ **1) สมรรถนะการบริหารงานโดยรวม** เพื่อให้สงขลาฟอรั่มมีการดำเนินไปข้างหน้าและมีระบบการทำงานที่ดี จึงจำเป็นจะต้องมีการบริหารงานในภาพรวม เนื่องจากสงขลาฟอรั่มมีการทำงาน

ร่วมกันกับหลาย ๆ ภาคส่วน ดังนั้นเพื่อนำไปสู่ผลสำเร็จของการดำเนินจะต้องมีทีมกลางสำหรับ ช่วยดูงานในภาพรวม 2) **สมรรถนะการบริหารงานด้านการบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์** การดำเนินงานของสงขลาฟอรั่มมักมีการสร้างตัวชี้วัดผลสำเร็จของโครงการไว้ก่อนล่วงหน้า และตัวชี้วัดนั้นจะมีความครอบคลุมตั้งแต่ ด้านกลไกและระบบการบริหารโครงการ ด้านบุคลากรของโครงการที่มีศักยภาพในการทำงานกับเด็กและเยาวชน และเกิดเครือข่ายเยาวชนแกนนำที่ให้ความสำคัญกับการทำงานจิตอาสา เป็นต้น 3) **สมรรถนะการบริหารงานด้านความมีวิสัยทัศน์กว้างไกล** สงขลาฟอรั่มมีผู้บริหารองค์กรที่ความคิดแบบก้าวหน้า ดังนั้น การบริหารงานที่เกี่ยวกับความมีวิสัยทัศน์กว้างไกล นั้น เป็นสิ่งที่มักเกิดขึ้นกับสงขลาฟอรั่ม ในทุก ๆ ปี จะมีการประชุมเพื่อปรับปรุงการดำเนินงานของหน่วยงาน และมักมีการปรับในเรื่องของวิสัยทัศน์ขององค์กรด้วย และวิสัยทัศน์ที่ปรับนั้นเป็นสิ่งที่เข้ากับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม 4) **สมรรถนะการบริหารงานด้านการจัดการการเปลี่ยนแปลง** สงขลาฟอรั่มเป็นหน่วยงานที่มีการทำงานร่วมกับหลากหลายองค์กร และกลุ่มคนที่หลากหลาย ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงจึงเป็นสิ่งที่เลี่ยงไม่ได้ในการทำงานหลาย ๆ ครั้ง การบริหารด้านการจัดการการเปลี่ยนแปลง จึงเป็นสิ่งที่สงขลาฟอรั่มมีการเตรียมพร้อมอยู่เสมอ หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ สงขลาฟอรั่มมีการบริหารจัดการที่ลักษณะของการยืดหยุ่นได้ และพบว่าสงขลาฟอรั่มมักมีการมีแผนสำรองไว้เสมอ เพื่อเตรียมพร้อมหากมีสถานการณ์ที่เหนือการควบคุมเข้ามาเกี่ยวข้อง 5) **สมรรถนะการบริหารงานด้านการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า** การทำงานของสงขลาฟอรั่มเป็นการทำงานร่วมกันกับเยาวชนเป็นหลัก ดังนั้นเรื่องการบริหารด้านการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าจึงเป็นอีกส่วนที่สงขลาฟอรั่มจะมีแผนสำรองไว้ อาทิ ในเวทีความคิด ที่มักให้เยาวชนเป็นพิธีกรในงานหรือแม้แต่เวทีอื่น ๆ เอง ที่จะทำให้มีคนขึ้นเวทีนำเสนอ สงขลาฟอรั่มมักให้มีการเตรียมคนเป็นคู่ เพื่อป้องกันการพลาดฉุกเฉิน จะได้มีคนที่จะช่วยดำเนินการงานนั้น ๆ ต่อไป

ซึ่งการจัดการของของสงขลาฟอรั่มทั้งด้านภาวะผู้นำตามสถานการณ์ การมีส่วนร่วม และสมรรถนะองค์กร นั้นทำให้สงขลาฟอรั่มมีการทำงานอย่างต่อเนื่อง และสามารถเสริมความเป็นพลเมืองให้เกิดในจังหวัดสงขลา สำหรับผู้นำตามสถานการณ์ นั้นได้สร้างบุคคลที่มีความเป็นพลเมืองให้เกิดในจังหวัดสงขลาได้เพิ่มขึ้น อีกทั้งการให้ออกาสบุคคลอื่น ๆ ได้มีโอกาสได้เป็นผู้นำในบางสถานการณ์ หรือนำในประเด็นที่บุคคลนั้น ๆ มีความสามารถ สามารถทำให้เขาได้ตระหนักและเข้าใจถึงสิทธิที่ตนเองพึงมีมากขึ้น อันเป็นคุณสมบัติอย่างหนึ่งของการเป็นพลเมือง เช่นเดียวกับการมีส่วนร่วมที่มีโอกาสให้กับบุคคลอื่น ๆ ได้มีโอกาสในการแสดงความสามารถ ทั้งทักษะการพูด การคิด หรือแม้แต่การมีส่วนร่วมในการรับรู้ก็สามารถทำให้บุคคลนั้นริเริ่มความเป็นพลเมืองไปด้วย และสุดท้ายสำหรับสมรรถนะองค์กร ส่วนสุดท้ายนี้เป็นอีกส่วนสำคัญที่จะช่วยขับเคลื่อนให้หน่วยงาน องค์กรหรือสงขลาฟอรั่มเองมีการขับเคลื่อนการทำงานต่อไปได้ อาทิ สมรรถนะองค์กรที่เกี่ยวกับวิสัยทัศน์ ซึ่งจะช่วยให้สงขลาฟอรั่ม ได้เห็นทิศทางของการทำงานเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ และการทำงานของสงขลาฟอรั่มที่ผ่านมา นั้นนอกจากจะเป็นเสริมสร้างความเป็นพลเมืองแล้ว ยังมีส่วนช่วยในการสร้างเครือข่ายทางสังคม สำหรับการเข้ามาช่วยดำเนินงานเพื่อไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ อาทิ การดำเนินงาน ของ ชมรม Beach for life ที่มีการขับเคลื่อนไหวประเด็นเกี่ยวกับหาด จากการทำโครงการของเยาวชนระดับมัธยมจนไปสู่การขับเคลื่อนปัญหาเกี่ยวกับในพื้นที่ใกล้เคียง อีกทั้งได้มีการทำงานร่วมกันทั้งเยาวชน นักวิชาการเกี่ยวกับชายหาด กรมเจ้าท่า ประชาชนในจังหวัดสงขลาที่เข้ามาเป็นอาสาสมัครร่วมดูแลชายหาด ซึ่งการทำงานดังกล่าวได้ก่อให้เกิดพลังของคนสงขลา ที่สามารถดูแล ปกป้อง พื้นที่ใช้ประโยชน์ของตนเองไว้ ไม่เพียงแต่รอให้หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเข้ามาดูแล

สรุปได้ว่า การจัดการของสงขลาฟอรั่มเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เนื่องจากเป็นส่วนที่สามารถทำให้สงขลาฟอรั่มนั้นมีการดำเนินงานต่อไปข้างหน้าได้ และดำเนินเพื่อให้เกิดผล รวมถึงประสิทธิที่วางวัตถุประสงค์ไว้ได้ นอกจากนั้นยังสร้างความเข้มแข็งในเกิดกับสงขลาฟอรั่ม กล่าวคือ มีผู้นำที่มีการทำงานที่ให้ความสำคัญกับงานและคน ได้อย่างเหมาะสม เนื่องจากดูจากลักษณะของงาน ผู้ตามที่เข้ามามีส่วนร่วมก็แสดงออกในสิทธิของตัวเองอย่างเต็มที่ ซึ่งเป็นอีกส่วนสำคัญสำหรับสงขลาฟอรั่ม ในการดำเนินงานเพื่อนำไปสู่วัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย นอกจากนั้นสมรรถนะองค์กรที่นับว่าเป็นส่วนสำคัญที่ไม่แพ้ส่วนใดสำหรับการจัดการสงขลาฟอรั่ม เพราะหากเรามีผู้นำที่ดี มีผู้ตามที่ดี หากแต่สงขลาฟอรั่มขาดซึ่งสมรรถนะก็ยากที่จะสามารถขับเคลื่อนไปข้างหน้าได้

ความเป็นพลเมืองของคนในจังหวัดสงขลา

ความเป็นพลเมืองนับเป็นผลที่สงขลาฟอรั่มต้องการให้เกิดกับเยาวชนที่เข้าร่วมในโครงการเป็นอย่างมาก หากแต่ในความจริงแล้วการสร้างความเป็นพลเมืองนั้น เป็นที่มีความยากไม่น้อย ในช่วงเวลาที่ผ่านมาสังคมไทยมีการกล่าวถึงความเป็นพลเมืองของประชาชนในประเทศอยู่บ่อยครั้ง นอกจากนั้นยังมีการกล่าวการศึกษาถึงศาสตร์การสอนความเป็นนักประชาธิปไตยของ วิชัย ตันศิริ การประชุมวิชาการจากสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 13 ประจำปี 2554 ที่ใช้หัวข้อเรื่องความเป็นพลเมืองกับอนาคตประชาธิปไตยไทย เหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความสนใจเรื่องความเป็นพลเมืองที่จะเกิดในสังคม รวมไปถึงสงขลาฟอรั่มเองด้วย ความเป็นพลเมืองที่สงขลาฟอรั่มกำหนดเป็นตัวชี้วัดไว้ นั้น ประกอบด้วย องค์ประกอบทักษะชีวิต และองค์ประกอบความสำเร็จ ซึ่งประเด็นความเป็นพลเมืองนั้นจะอยู่ในองค์ประกอบความสำเร็จ คือ จิตสำนึกความเป็นพลเมือง และตัวชี้วัดต่างๆ ดังนี้ 1) **มีการพัฒนาทักษะชีวิตในการทำงาน** เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการการสงขลาฟอรั่มสามารถเพิ่ม และพัฒนาทักษะในการทำงานได้ อาทิ การรู้จักการวางแผน การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ นอกจากนั้นสำหรับพื้นที่ซึ่งได้เพิ่มพูนทักษะในการทำงานร่วมกันเยาวชนอีกด้วย 2) **ยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม และคุณงามความดี มีความรับผิดชอบต่อนตนเอง ผู้อื่น ต่อชุมชนและสังคม** สำหรับผู้ที่เข้าโครงการกับสงขลาฟอรั่มนั้นมักมีการพัฒนาตัวเองเพิ่มในแง่ของการของคุณธรรม จริยธรรม และคุณงามความดี เนื่องจากเป็นสิ่งที่ต้องยึดถือเป็นแนวปฏิบัติสำหรับการทำงานประเด็นทางสังคม และนอกจากนั้นยังมีเรื่องของความรับผิดชอบต่อตนเอง ชุมชน และสังคม เนื่องจากการดำเนินงานในส่วนต่าง ๆ มักมีความเกี่ยวข้อง กับทุกส่วน ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องมีความรับผิดชอบต่อ ทั้งนั้นทั้งนี้ความรับผิดชอบในบางครั้งก็มีเงื่อนไขอื่น ๆ ประกอบ อาทิ งานดังกล่าวมีความจำเป็นมากน้อยแค่ไหน งานดังกล่าวจำเป็นต้องมีเรามากน้อยเพียง หากงานนั้น ๆ ไม่ได้มีผลกระทบมากนัก จะมีการเกี่ยงไม่รับผิดชอบต่อ เพราะเนื่องด้วยเหตุผลเรื่องความสำคัญ หรือด้วยนิสัยของความเป็นเด็กในบางครั้ง 3) **เข้าใจ ตระหนัก ห่วงเหในสิทธิของตนเอง มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองและเคารพในสิทธิของผู้อื่น** สำหรับผู้เข้าร่วมโครงการกับสงขลาฟอรั่มในเบื้องต้นย่อมมีการเข้าใจ ตระหนัก และมีความห่วงเหในสิทธิของตน เพราะการเข้ามาของเยาวชนนั้นมาจากความสนใจของเยาวชนเอง หากแต่อาจมีการเปลี่ยนแปลง เนื่องโครงการมีระยะเวลาในการดำเนินงาน เมื่อเวลาผ่านไปด้วยภาระกิจของเยาวชนเองอาจไปสู่การหวนเหสิทธิของตนที่ลดลงได้แต่อย่างน้อยในระยะแรกก็นับเป็นการเริ่มต้นที่ดีว่าเรามีสิทธิอยู่ ในส่วนความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองและเคารพในสิทธิของผู้อื่น แน่แน่นอนว่าหากมีการตระหนักถึงสิทธิของตนแล้วนั้นจะไปสู่การเคารพสิทธิของผู้อื่นเช่นกัน อาทิ ในวงสนทนาที่มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่ให้โอกาสทุกคนในการพูด ฉะนั้นเมื่อตัวเองสิทธิ เพื่อนคนอื่น ๆ ที่จะได้รับสิทธินั้น เช่น เราไม่ควรแสดงออกซึ่งการละเมิดสิทธิหรือไม่เคารพในสิทธิของผู้อื่น 4) **ตระหนัก และให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้อื่น เคารพและรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง หลากหลายอย่างมีเหตุผลที่เหมาะสม** สำหรับความเป็นพลเมืองแล้วการตระหนักและให้ความสำคัญกับกระบวนการการมีส่วนร่วม นั้น นับเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง เพราะการแสดงออกซึ่งความเป็นพลเมืองนั้น เป็นรู้ซึ่งที่ตนมี และแสดงออกถึงการใช้สิทธิของตนได้ เช่นสิ่งที่เกิดขึ้นผู้ที่มีส่วนร่วมกับสงขลาฟอรั่มหลายคนจะมีความตระหนักดีว่าเราเป็นพลเมือง มีสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมกับสิ่งที่เกิดในสังคมได้ โดยเฉพาะกับสิ่งที่เกิดในบ้านเกิดเรา เรามีสิทธิเต็มที่แสดงออกโดยเป็นในเชิงของการมีส่วนร่วม อาทิ สงขลาฟอรั่มเองที่ร่วมแสดงออกในการขับเคลื่อนเรื่องการพังหลายของชายหาด หรือเยาวชนกลุ่มรักหาดบางหลังที่มีการแสดงออกถึงการดูแลรักษาท้องทะเลอันเป็นพื้นที่ในการประกอบอาชีพให้อยู่สืบไป เนื่องจากเป็นบ้านเกิดของเยาวชนกลุ่มดังกล่าว อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ที่รายได้ให้กับครอบครัว ซึ่งในการกระบวนการดังกล่าวนี้จะมีผู้คนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนข้อมูล ให้ความรู้อยู่เสมอ 5) **เคารพกฎกติกา มารยาทในกลุ่ม และเคารพกฎหมายที่เป็นส่วนรวม ยึดมั่นในความยุติธรรมและเป็นธรรม** สำหรับผู้ที่มาโครงการกับสงขลาฟอรั่มนั้น เนื่องจากมีมาจากหลายหน่วยงาน หลายองค์กร อีกทั้งยังหลากหลายกลุ่มคน จึงมีการสร้างกฎกติกาสำหรับเป็นแนวปฏิบัติเพื่อไปสู่ทิศทางเดียวกัน และกฎกติกาดังกล่าวนั้นก็จะมาจากการร่วมกันเสนอ และเมื่อมีการร่วมกันสร้างจึงมีความจำเป็นที่จะเคารพกฎกติกานั้นด้วย และมากกว่าการมีกฎกติกาแล้ว ยังมีประเด็นเรื่องของมารยาท บางครั้งแม้จะกฎกติกาмаกักไว้ ก็ไม่เป็นประโยชน์ หากความมีมารยาทในตัวบุคคลไม่ได้มี และการไม่มีมารยาทดังกล่าวอาจส่งผลต่อการเคารพ หรือไม่เคารพส่วนอื่นที่อยู่ในสังคมด้วย หากแต่สิ่งที่เกิดกับผู้คนที่ร่วมงานกับสงขลาฟอรั่มนั้น พบว่าโดยส่วนใหญ่แล้วมักเคารพกฎกติกา หากแต่ยังบ้างบางส่วน แต่นั้นนับเป็นสิ่งที่ต้องสร้างให้เกิดขึ้น ด้วยกระบวนการต่าง ๆ

สรุปได้ว่า ความเป็นพลเมืองของผู้ที่เกี่ยวข้องกับสงขลาฟอรั่ม ทั้งเยาวชนและพี่เลี้ยงโครงการพื้นที่เองนั้นเกิดความเป็นพลเมืองที่เพิ่มขึ้น มีการพัฒนาทักษะชีวิตในการทำงานที่ดีขึ้น รู้ตระหนักในสิทธิของตนเอง มีการเคารพสิทธิของผู้อื่นเพิ่มขึ้น และสามารถร่วมแสดงออก หรือมีส่วนร่วมกับการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น หรือหน่วยงานอื่นเพิ่มมากขึ้น

อภิปรายผล

จากการศึกษาสงขลาฟอรั่มกับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองของคนในจังหวัดสงขลา มีข้อค้นพบว่าที่น่าสนใจและควรนำมาซึ่งการอภิปราย โดยมีรายละเอียดในประเด็นดังต่อไปนี้

สงขลาฟอรั่มกับองค์กรประชาสังคม สงขลาฟอรั่มเป็นองค์กรหนึ่งที่มีบทบาทในการเคลื่อนไหว และขับเคลื่อนประเด็นทางสังคม ทั้งเป็นการขับเคลื่อนจากสงขลาฟอรั่มเอง และขับเคลื่อนผ่านโครงการของเยาวชน จากการดำเนินงานที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่า หลาย ๆ การดำเนินของสงขลาฟอรั่มที่มีการเข้ามาตั้งคำถามจากเจ้าหน้าที่ของรัฐว่าเป็นใคร เพราะเหตุใด จึงมีการแสดงออก เช่นนี้ อาทิ สงขลาฟอรั่มร่วมพี่น้องที่เพทาขับเคลื่อนเรื่องโรงไฟฟ้า ในขณะที่เขาชนจากพื้นที่ที่เพทาที่มีการเข้าร่วมโครงการกับสงขลาฟอรั่มและร่วมขับเคลื่อนประเด็นความอุดมสมบูรณ์ในท้องทะเลเพทา ซึ่งหากมองในมุมมองของชาวบ้านคนหนึ่งจะพูดได้ว่า ที่มาเคลื่อนไหวเพราะบ้านเกิดกำลังประสบปัญหา การออกเคลื่อนไหวนั้นก็เพียงเพื่อปกป้องบ้านของตัวเอง แต่สำหรับสงขลาฟอรั่มนั้นไม่สามารถจะพูดเช่นนั้น แล้วมีน้ำหนักที่มากพอได้ เนื่องจากในวันนั้นที่เจ้าหน้าที่เข้ามาถาม หลายคนไม่ได้พื้นที่เพทาอยู่ แต่สำหรับมุมมองของสงขลาฟอรั่มแล้ว แมวันนั้นจะไม่ใช้บ้านแต่ พื้นที่ตรงก็เป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากร ที่ถูกส่งมาให้คนในจังหวัดสงขลาได้จับจ่ายนำไปเลี้ยงชีพ เหล่านี้จะเห็นได้ว่าที่เหตุการณ์ขึ้นส่วนหนึ่งก็เนื่องจากเราอยู่ในบ้านเมืองที่ต้องการความสงบ ไม่ต้องการให้ประชาชนออกมาเรียกร้องใด ๆ ทั้งสิ้น แม้สิ่งที่กำลังเรียกร้องอาจส่งผลให้ผู้เรียกร้องบางคนไม่มีอยู่อาศัยก็ตาม แต่สงขลาฟอรั่มก็ยังมีความพยายามในการลุกมาช่วยเคลื่อนไหวย่างต่อเนื่อง แม้จะถูกกลืนอยู่เป็นเนื้อ ๆ ก็ตาม ซึ่ง เหตุการณ์ดังกล่าวนี้เป็นไปตามที่ ชมพูนุท เฉลียวบุญ (2559) ได้กล่าวว่า ในช่วงเวลาที่มาจะเห็นได้ว่าภาคประชาสังคมนั้นเป็นกลุ่มที่เข้ามามีบทบาทอย่างมาก ในการขับเคลื่อนสังคมไปสู่การเรียกร้องและการปกป้องสิทธิมนุษยชนในส่วนที่รัฐมักจะเพิกเฉย โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่ประชาชนไม่มีความสามารถในการเข้าถึงสิทธิพลเมืองและรวมถึงสิทธิอื่น ๆ ซึ่งเป็นมาจากการที่ต้องอยู่ภายใต้ข้อจำกัดของเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมในช่วงของการมีรัฐบาลเผด็จการอำนาจนิยม ซึ่งประชาชน รวมถึงภาคประชาสังคมเองจะมีความเสี่ยงในการถูกคุกคามและข่มขู่ อีกทั้งยังมีการละเมิดสิทธิมนุษยชน แต่กระนั้นสำหรับบางช่วงเวลาสงขลาฟอรั่มก็เป็นอีกองค์กรที่มีบทบาทสำหรับการต่อรอง เจริญ ทั้งกับหน่วยงานและกับประชาชน ให้หันมาสนใจกับสิ่งที่สงขลาฟอรั่มทำ เช่น การขับเคลื่อนประเด็นปัญหาการพังทลายของหาด ที่มีการรวมพลังของเยาวชน เจ้าหน้าที่ ประชาชน ในการต่อรอง เจริญเรื่องหยุดสร้างโครงสร้างลงบริเวณชายหาด ในส่วนนี้ก็มีความสอดคล้องกับมูฮัมหมัดอาบู ปาทาน และคณะ (2555) ที่กล่าวไว้ว่าจุดสำคัญอย่างหนึ่งขององค์กรประชาสังคม คือการศักยภาพในการรวมตัวเพื่อการสร้างอำนาจในการต่อรองได้

สงขลาฟอรั่มกับความเป็นพลเมือง สงขลาฟอรั่มเป็นองค์กรที่เริ่มต้นทำงานด้วยขับเคลื่อนประเด็นทางสังคม แต่เมื่อเริ่มดำเนินการไประยะหนึ่งกลับพบว่า ไม่ค่อยมีคนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วมมากนัก เมื่อเห็นสถานการณ์ดังกล่าวจึงได้เริ่มเล็งเห็นเรื่อง “พลเมือง” จึงมีการไปปรึกษากับมูลนิธิสยามกัมมาจลถึงประเด็นดังกล่าว และมูลนิธิสยามกัมมาจลก็ให้ความสนใจ จึงร่วมกันทำงานเพื่อขับเคลื่อนเรื่องความเป็นพลเมืองนับแต่นั้น โดยให้ความสำคัญกับเยาวชนในช่วง 14-24 ปี สงขลาฟอรั่มเริ่มดำเนินงานโครงการเกี่ยวกับพลเมือง โดยวางเป้าหมายเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองของเยาวชน โดยการให้เยาวชนส่งโครงการเข้าร่วมกับสงขลาฟอรั่ม จากนั้นทางสงขลาฟอรั่มก็จะมีการระดมต่าง ๆ สำหรับการเสริมสร้างความเป็นพลเมือง หากแต่การเสริมความเป็นพลเมืองที่สงขลาฟอรั่มทำไม่ได้เป็นสื่อสารโดยตรงในระยะแรก หากแต่เป็นฝึกให้เยาวชนได้ค่อย ๆ ซึบซับไปเองผ่านกระบวนการทำงานภายใต้โครงการที่เยาวชนส่งมา ซึ่งจากการทำโครงการที่เยาวชนเขียนมาเองก็สามารถเสริมสร้างความเป็นพลเมืองได้ เนื่องจากความเป็นพลเมืองที่สงขลาฟอรั่มมองนั้น ไม่ใช่การออกไปใช้สิทธิเลือกตามระบบประชาธิปไตย หากแต่เป็นการสิทธิและเสรีภาพ ในการคิดการแสดงออก ผ่านกิจกรรมโครงการที่เยาวชนได้

วางแผนเอง และโครงการที่เยาวชนคิดมานั้นมักเป็นประเด็นที่ใกล้ตัว ซึ่งสิ่งที่เกิดขึ้นก็ได้สะท้อนให้เห็นแล้วว่าเยาวชนเกิดทักษะ มีความตระหนัก อีกทั้งยังสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น ด้วยการให้เคารพซึ่งกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับฐานยา ยรรยงเกษมสุข. (2560) กล่าวว่าความเป็นพลเมืองนั้น ส่วนหนึ่งจะเกิดหรือจะประสบความสำเร็จได้นั้นต้องมีความรู้ความเข้าใจในความเป็นพลเมือง และแน่นอนความเข้าใจที่ส่งผลพาพร้อมพยายามเสริมสร้างให้เกิดในตัวเยาวชนผ่านการปฏิบัติ นั้น จะสามารถช่วยให้เกิดความเข้าใจที่มากกว่าการท่องจำจากตำราที่เกิดขึ้นในห้องเรียน

สงขลาพร้อมกับประชาธิปไตยแบบปรีชาหาหรือ สงขลาพร้อมเป็นองค์กรที่ดำเนินการในแบบองค์ประชาสังคม ที่เน้นการเสริมสร้างความเป็นพลเมือง และสิ่งที่เกิดขึ้นแน่นอนในองค์กรนี้ คือ การปรีชาหาหรือ และยังการปรีชาหาหรือในหลายระดับอีกด้วย อาทิ การปรีชาหาหรือระดับผู้ใหญ่-ผู้ใหญ่ การปรีชาหาหรือระดับผู้ใหญ่-เด็ก และการปรีชาหาหรือระดับเด็ก-เด็ก หากจะพูดความเป็นประชาธิปไตยแบบปรีชาหาหรือแน่นอนหลายคุณคงจะถึงภาพของโต๊ะประชุม แต่ใครจะรู้ว่าบ้างครั้งบนโต๊ะประชุมนั้นไม่ได้ปรากฏการปรีชาหาหรือให้เห็นทุกครั้งไป หากแต่เป็นที่ที่มีคนหนึ่งคิดและอีกคนก็เป็นคนตัดสินใจ ความคิด แม้ถามว่าแล้วปรีชาหาหรือมันอยู่ที่ไหน และประชาธิปไตยแบบปรีชาหาหรือมันเป็นอย่างเป็นสิ่งที่พอจะอธิบายกันได้ด้วยสภาพสภาวะที่เป็นเวทีสำหรับการสนทนาเพื่อแลกเปลี่ยนความเห็นระหว่างกลุ่มของชาชนชั้นนำในตำบล ซึ่งจะลักษณะของการเป็นเวทีของการปรับทุกข์ เล่าสุข และการร่วมกันหาทางออกให้กับสิ่งที่ปัญหา อย่างที่ชัยณรงค์ เครือนวน ได้กล่าวไว้บทความ เรื่องประชาธิปไตยแบบปรีชาหาหรือในชุมชนท้องถิ่นไทย: ประสบการณ์จากภาคสนาม เมื่อปี 2557: ซึ่งรูปแบบดังกล่าวก็เป็นที่เกิดกับสงขลาพร้อมเช่นกัน จากการสังเกตในช่วงเวลาที่ผ่านมามีพบ ว่าหลายครั้งการพูดคุยงานของคนที่ทำงานกับสงขลาพร้อมนั้น มักเกิดขึ้นบนโต๊ะอาหาร หรือโต๊ะกาแฟ สำหรับการปรีชาหาหรือในระดับผู้ใหญ่-ผู้ใหญ่ และสามารถนำไปสู่การดำเนินงานต่อไป ซึ่งเป็นสิ่งที่ดี เพราะบรรยากาศบนโต๊ะอาหารมักเป็นแบบสบาย ๆ ไม่เครียดมากและไม่ทางการมากเกินไป ด้วยบรรยากาศที่ผ่อนคลายไปสู่การแลกเปลี่ยนข้อมูลได้มากขึ้น ในขณะที่การปรีชาหาหรือในระดับผู้ใหญ่-เด็ก นั้นก็พบการปรีชาหาหรือในแบบเดียวกับที่กล่าวมาข้างต้นคือ ร้านอาหาร ร้านกาแฟ และระดับของเด็กก็จะมีความเท่าเทียมกัน ไม่มีการจำกัดด้วยเพศ หรือวัยใด ๆ ทั้งสิ้น ทำให้เด็กกล้าที่จะแสดงออกความเห็นได้อย่างเต็มที่ ในขณะที่ผู้ใหญ่เองรับฟังไม่ได้มองว่าเป็นที่กำลังพูด ทำให้การปรีชาหาหรือ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลนั้น มีการเปิดใจ เปิดกว้างมากขึ้น เพราะหากมองกับที่ศักยภาพของคนมากกว่าที่หาเงื่อนไขใดมาจำกัด และสุดท้ายคือการปรีชาหาหรือในระดับของเด็ก-เด็ก เนื่องจากมีการทำงานร่วมกันเป็นทีมของเยาวชน จึงมีการปรีชาหาหรือระหว่างแน่นอน และการปรีชาหาหรือในระดับเด็ก-เด็กเหมือนจะเป็นไปได้ยาก หากเรามองเด็กเป็นเด็ก แต่สำหรับเด็กที่กำลังเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในเกิดขึ้นนั้น ไม่ได้เป็นที่ยากเลยที่เกิดขึ้นเพียงสิ่งที่ได้จากการปรีชาหาหรืออาจจะยังไม่ค่อยได้เป็นสรุปเท่าที่ควร แต่อย่างการปรีชาหาหรือกันนั้นก็มักจะได้ประเด็น และข้อมูลอยู่ หากแต่การสรุปข้อมูลในบางครั้งนั้น มีความจำเป็นที่จะต้องผู้ใหญ่คอยช่วย และในส่วนของการปรีชาหาหรือกันได้นี่เองที่เป็นอีกจุดของการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองให้เกิดในตัวเยาวชน คือการมีส่วนร่วมในการแสดงออก

สรุป

สงขลาพร้อมเป็นองค์กรที่มีการก่อตั้งมากกว่า 20 ปี ทำงานในการขับเคลื่อนประเด็นทางสังคมมาตลอดจนถึงปัจจุบัน ที่แม้จะเน้นให้ความสำคัญในการเสริมสร้างเยาวชนพลเมือง แต่ในกระบวนการเสริมสร้างนั้นก็มักเป็นการเสริมสร้างผ่านประเด็นทางสังคม และจากการดำเนินงานของสงขลาพร้อมที่ผ่านมาทำให้สงขลาพร้อมมีเครือข่ายจนมีรูปแบบการทำงานในภาคประชาสังคม ผลจากการดำเนินงานของสงขลาพร้อมช่วยแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นจังหวัดสงขลาไว้ได้ นอกจากนั้นการทำงานของสงขลาพร้อมยังช่วยให้เกิดเยาวชนที่มีความพลเมืองอีกจำนวนมาก และไม่เพียงเยาวชนเท่านั้นหากผู้ใหญ่ที่เข้ามาเป็นพี่เลี้ยงโครงการจากพื้นที่เองก็ได้ซึมซับเอาความเป็นพลเมืองอีกด้วย ผลจากการดำเนินงานที่ผ่านมาทั้งหมดทำให้สงขลาพร้อมเป็นองค์กรที่เข้มแข็ง ช่วยสร้างพลเมืองในจังหวัดสงขลาได้ และยังเป็นกลายเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนประเด็นที่เกิดขึ้นในสังคมต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้

สงขลาพอร์มเป็นองค์กรที่มีการดำเนินในรูปแบบของภาคประชาสังคม มีการทำงานร่วมกันจากหลายภาคส่วน อาทิ หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และรวมไปถึงปัจเจก เพื่อจากการดำเนินงานหลักของสงขลาพอร์มนั้นเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของพลเมือง ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเป็นพลเมืองขึ้นอย่างแท้จริง ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้เข้าร่วมโครงการสงขลาพอร์ม จะนำสิ่งที่ได้จากโครงการนั้นไปขยายผลต่อ และนำไปปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน

ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา

ควรมีการติดตามผลความเป็นพลเมืองของผู้ที่เคยเข้าร่วมโครงการอย่างต่อเนื่อง โดยอาจคัดเลือกจากคนที่เกิดความเป็นพลเมืองอย่างแท้จริง และติดตามดูผลว่านับจากวันแรกที่เขาผ่านเข้าสู่กระบวนการเข้ามีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง จนเมื่อเขาจบจากโครงการไปแล้วเขามีพัฒนาการในตัวเองอย่างไรบ้าง แล้วระดับของความเป็นพลเมืองของเขาอยู่ในระดับเมื่อเวลาผ่านไป ทั้งนี้เป็นการประเมินผลระยะยาวด้วยว่า กับกระบวนการที่สงขลาพอร์มออกแบบมานั้นได้เสริมสร้างความเป็นพลเมืองให้เกิดในตัวบุคคลได้อย่างแท้จริงหรือไม่ หรือความเป็นพลเมืองนั้นมีการฝักลงไปในตัวผู้เข้าร่วมโครงการมากน้อยเพียงใด

เอกสารอ้างอิง

- ชมพู พุฒ. (2559). พลวัตรของประชาสังคมภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยสู่เผด็จการอำนาจนิยม. วารสารสิทธิและสันติศึกษา. 2 (2), 150-177.
- ชัยณรงค์ เครือนวน. (2557). ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือในชุมชนท้องถิ่นไทย: ประสบการณ์จากภาคสนาม. วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา. 2 (2), 79-93.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช, วิชัย ตันศิริ, สุชาติ วงศ์สุวรรณ และอาทิตย์ อุไรรัตน์. (2553). วัฒนธรรมพลเมือง. สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 11 (2) , 7-10.
- เชษฐา พงษ์ศักดิ์. (2559). โลกศึกษา โลกาภิวัตน์ และความเป็นพลเมือง. สงขลานครินทร์. 22 (1), 2-60.
- นิภาพรณ เจนสันติกุล. (2556). โครงสร้างทางสังคม บทบาทและนโยบายสาธารณะกับความเป็นพลเมือง. วารสารศิลปศาสตร์. 5 (1), 49-62.
- พิณสุดา สิริธรรมา. (2560). การพัฒนาการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง. สุทธิปริทัศน์. 31 (100), 100-113.
- มูลนิธิสยามกัมมาจล. (2558). อาสาสมัครกับการสร้างความเป็นพลเมือง: “กระบวนการสร้างพลเมืองเยาวชนสู่สังคมพลเมือง” ในงานประชุมระดับชาติด้านการอาสาสมัคร ครั้งที่ 1, จุดเริ่มต้นการสร้างพลังพลเมือง. วันที่ 8 พฤษภาคม 2558. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- มูฮัมหมัดอาบู ปาทาน และคณะ. (2555). ประชาสังคมกับกระบวนการสันติภาพ: รายงานวิจัยสารวจสถานภาพองค์กรประชาสังคมในชายแดนใต้. ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้.
- รงค์ บุญสวยขวัญ. (2557). การเมืองภาคพลเมือง: ทบทวนวรรณกรรมเพื่อสร้างตัวชี้วัดหรือตัวบ่งบอกการเมืองของพลเมือง. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 6 (2), 121-140.
- รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข. (2560). ความเป็นพลเมืองของผู้นำองค์กรภาคประชาสังคม. วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา. 5 (2), 1-26.
- วลัยพร รัตนเศรษฐ. (2557). รัฐประศาสนศาสตร์พลเมือง. วารสารสถาบันพระปกเกล้า. 12 (3), 3-20.
- วิชัย ตันศิริ, ชัยอนันต์ สมุทวณิช, แคนแนน อัทธิลเจน และทิพย์พาพร ตันติสุนทร, (2557). แนวทางการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายศึกษา ภายใต้มูลนิธิส่งเสริมนโยบายศึกษา.
- วิชัย ตันศิริ. (2557). ศาสตร์การสอนความเป็นนักประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เอกสารอ้างอิง

- ศรัณยู หมั่นทรัพย์. (2551) การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองฐานรากของการเมืองภาคพลเมือง.สถาบันพระปกเกล้า.
พฤษภาคม – สิงหาคม, 101 – 115.
- สงขลาฟอรั่ม. (2557). โครงการพลังพลเมืองเยาวชนสงขลาปีที่ 2 (002/010756). ค้นเมื่อ 14 มกราคม 2560,
จาก <https://www.scbfoundation.com>
- สัญญา เคนาภูมิ, และกชพร ประทุมวัน. (2558). วิธีประชาธิปไตยของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย.
วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์. 5 (2), 181-199.

แนวทางการพัฒนาศักยภาพการทำงานของสภาองค์กรชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร:

กรณีศึกษา สภาองค์กรชุมชนเขตยานนาวา

The Guidelines for Potential Development of the Community Organization Council
in Bangkok. Case Study: Yannawa Community Organization Councilสิริภา สงเคราะห์¹

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เพื่อศึกษาพัฒนาการของสภาองค์กรชุมชนเขตยานนาวา ศักยภาพและปัญหาอุปสรรคด้านต่าง ๆ รวมทั้งแนวทางการพัฒนาศักยภาพ โดยใช้แนวคิดทฤษฎีของ James Mckernan. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ 3 ประการ คือ 1) ส่งเสริมให้ชาวบ้าน (กลุ่มตัวอย่าง) เข้าใจในสถานการณ์ปัญหาต่าง ๆ 2) ปรับปรุงแก้ไขสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ 3) สร้างความกระฉ่งในสังคมอย่างรอบด้านแล้ววิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ข้อมูลแต่ละประเด็นในมิติต่าง ๆ เพื่อสร้างข้อสรุป ผลการวิจัยพบว่า...การทำงานวาระที่สอง(ช่วง 2 ปีแรก) ของสภาองค์กรชุมชนเขตยานนาวา เริ่มดำเนินงานเชิงรุกมากขึ้น โดยจัดเวทีสร้างความรู้ ความเข้าใจและกระตุ้นชาวบ้านให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สภาองค์กรชุมชนมีศักยภาพหลายด้าน เช่น แขนงนำเข้าใจบทบาทของสภาองค์กรชุมชนมากขึ้น มีการแก้ปัญหาโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในเวทีสาธารณะทั้งระดับกลุ่มย่อยและเวทีระดับเขต มีการปรับใช้วิธีการที่หลากหลายและยืดหยุ่นตามประเด็นและเป้าหมาย ให้ความสำคัญกับทุกชุมชนที่เกิดปัญหาและติดตามงานอย่างจริงจัง มีการถอดสรุปบทเรียนร่วมกัน ทีมที่ปรึกษามีความเชี่ยวชาญและทักษะในการจัดเวที มีภาคีเครือข่ายหลากหลาย สภาองค์กรชุมชนสามารถผลักดันให้เกิดแผนพัฒนาของพื้นที่เขตยานนาวา พ.ศ. 2557 – 2560 และยกการแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยเป็น “แผนเด่นประเด็นร้อน 1 แผน 1 เขต” เกิดความร่วมมือระหว่างชุมชนกับชุมชนและชุมชนกับภาคีเครือข่าย ซึ่งเป็นพื้นฐานการสร้างสำนึกการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและจิตสำนึกความเป็นพลเมืองเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยระดับฐานรากของสังคม ปัญหาการดำเนินงานคือชาวบ้านที่ประสบปัญหาไร้ที่อยู่บางส่วนยังไม่ค่อยตื่นตัว รวมทั้งยังไม่ค่อยเชื่อมั่นและไม่เข้าใจบทบาทและประโยชน์สภาองค์กรชุมชน มีอุปสรรคด้านงบประมาณในการดำเนินงานและเคลื่อนไหวเพื่อแก้ปัญหา ดังนั้น แนวทางการพัฒนาศักยภาพคือสภาองค์กรชุมชนยังคงต้องให้ความรู้และข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ให้ชาวบ้านรับทราบเพิ่มขึ้น เพื่อให้เป็นที่ยอมรับและใช้สภาองค์กรชุมชนเป็นเวทีสาธารณะให้เกิดประโยชน์มากขึ้น ควรมีการจัดเวทีระดมความคิดเห็นด้านที่อยู่อาศัยผ่านเวทีระดับเขต สำหรับบทบาทระหว่างสภาองค์กรชุมชนระดับเขตกับสภาองค์กรชุมชนระดับจังหวัดและระดับชาติ ที่ควรเป็นได้แก่ระดับเขตควรนำปัญหาที่สำคัญเข้าพิจารณาในที่ประชุมระดับจังหวัดเพื่อหาแนวทางแก้ไขร่วมกัน เสนอนโยบายต่อสภาองค์กรชุมชนระดับชาติให้สนับสนุนการดำเนินงานและแก้ไขปัญหาในระดับเขตอย่างเป็นรูปธรรม เช่น สนับสนุนด้านงบประมาณ รวมทั้งควรมีคณะทำงานของระดับจังหวัดเข้ามาเป็นพี่เลี้ยงและเพิ่มศักยภาพการทำงานในระดับเขต

คำสำคัญ: ศักยภาพสภาองค์กรชุมชน การมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน ชุมชนจัดการตนเอง

Abstract

This research aimed to study the development, potential and problems of the Yannawa Community Organization Council. This study used the James Mckernan's Theory, 3 concepts of action research are: 1) encouraging people (sample group) to understand in various situations and problems. 2) systematic

¹อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

problem solving. 3) illuminated the society situations, then analyzed follow by purposes and conclusion from variety dimension data.

The research findings that the second work agenda of the Yannawa Community Organization Council began to be more proactive by setting up a knowledge forum and motivating people to participate in the development planning formulation process. The potential of the community organization council has many aspects, such as perception of its roles. more than ever. The people participation in the public forum was used to solving problems both of the community and the district level. Also, adapted to a variety of flexibility base on issues and purposes. Its operation focused on the community's problems, actively monitoring in knowledge management forum. The consultants have expertise to convince the participants of public forum. The community organization council contributed to create the Development Planning of Yannawa District. (2014-2017) and raised the housing problem is "1 hot Issue 1 plan of district". There are collaborations between communities in Yannawa District with another areas and their partnerships. These are the basis of the realization for development participation and citizen awareness that encourage democratization in local. The problems of the community organization council are: there are some people in the communities have been still not awake and do not understand the roles and performance of the community organization council. The budgetary constraints affected to its management and movement. So the guidelines for potential development are that the community organization council still provide knowledge and information about its roles in order to develop the public acknowledgement and has accepted usefulness of public forum. Also, should provide a housing discussion through district forum. The district level should select important issues bring to provincial forum discussion and to provide national policies to encourage the implementation and resolution for the district level such as the budget subsidization. There should also be a working group of the provincial level become as a mentor to empower the district level.

Keywords: the potential of community organization Council, the participation of community organization, self- management community

บทนำ

ในช่วงเกือบ 20 ปีที่ผ่านมา ขบวนการองค์กรชุมชนทั่วประเทศมีพัฒนาการเคลื่อนไหวอย่างมีทิศทางมากขึ้น ตามแผนพัฒนาของตนเอง ภายใต้วิสัยทัศน์ร่วมว่า “ชุมชนเข้มแข็ง พึ่งตนเอง โดยใช้ทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชน เอื้อประโยชน์มากที่สุด เริ่มประสานงานกับหน่วยงานท้องถิ่น โดยเฉพาะภาครัฐมากขึ้น ความเคลื่อนไหวดังกล่าวก่อให้เกิดนวัตกรรมที่สำคัญใหม่ ๆ ในงานพัฒนาเพิ่มขึ้นแทบทุกประเด็นงาน มีการยกระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านอื่น ๆ ไปพร้อมกัน บูรณาการประเด็นพัฒนาในพื้นที่ของตน จากที่เคยทำเป็นรายการกิจกรรมหรือรายโครงการมาเป็นการทำทุกมิติทุกประเด็นที่เกิดปัญหา บูรณาการงานพัฒนาทั้งหมดเป็นแผนยุทธศาสตร์ของชุมชนระดับตำบล ใช้แนวคิดเรื่อง “การฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่น” เป็นยุทธศาสตร์สำคัญ การเปลี่ยนแปลงสำคัญอีกประการหนึ่งคือองค์กรชุมชนหลายแห่งเริ่มใช้ข้อมูลและการจัดการความรู้เป็นเครื่องมือสำคัญ ปัจจุบันมีศูนย์เรียนรู้ประเด็นงานต่าง ๆ กระจายอยู่ทั่วประเทศ ก่อให้เกิด “การเรียนรู้” ของขบวนการชุมชน. ในแนวราบ มีการขยายผลไปยังพื้นที่ต่าง ๆ และหลังจากมีพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 องค์กรชุมชนต่าง ๆ ทั่วประเทศ ได้รวมตัวจัดตั้งเป็น “สภาองค์กรชุมชน” เพื่อใช้เป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนของคนในท้องถิ่น (ชุมพล กันทะมูลและคณะ, 2557)

เครือข่ายสิ่งแวดล้อมยานนาวาเริ่มจากการรวมตัวของกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่เพื่อแก้ปัญหาาร่วมกัน โดยร่วมกับโครงการพัฒนาสิ่งแวดล้อมเมืองจากองค์การสหประชาชาตินำร่องเข้ามาพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม บริหารกองทุนสวัสดิการ รวมทั้งเคลื่อนไหวยุทธศาสตร์ด้านที่อยู่อาศัย ช่วงเกือบ 30 ปีที่ผ่านมา ย่านพระราม 3 มีแนวโน้มที่จะถูกพัฒนาให้เป็นพื้นที่เศรษฐกิจ ดังนั้นชุมชนต่าง ๆ ในพื้นที่เขตยานนาวาอาจจะถูกไล่รื้อ แกนนำชุมชนจึงตั้งกลุ่มทำงานสภาองค์กรชุมชนเขตยานนาวาขึ้นเมื่อ 18 สิงหาคม 2551 หลังจากที่ผ่านมาผ่านวาระแรก คณะทำงานชุดเดิมได้รับการเลือกตั้งกลับมาสานต่องานในวาระที่ 2 จึงได้สรุปบทเรียนและบททบทวนที่ผ่านมาและพบว่า สภาฯยังประสบปัญหาการขับเคลื่อนงานพัฒนาในพื้นที่หลายประการ ทั้งกลไกการทำงาน การดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ ที่สำคัญยังไม่สามารถสร้างความเข้าใจและทำให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาพื้นที่ได้เต็มที่ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องจะศึกษาวิจัยเพื่อเรียนรู้และสร้างความเข้าใจสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเพื่อแสวงหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนเขตยานนาวาในภาพรวมตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายการพัฒนาที่ตั้งไว้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการของสภาองค์กรชุมชนเขตยานนาวาที่ผ่านมา
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งสาเหตุของปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในการทำงานของสภาองค์กรชุมชน
3. เพื่อศึกษาศักยภาพด้านต่าง ๆ ที่มีอยู่ของสภาองค์กรชุมชนเขตยานนาวา และ
4. แนวทางการพัฒนาศักยภาพสภาองค์กรชุมชนเขตยานนาวา

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษา

ศึกษาเฉพาะชุมชนที่เป็นสมาชิกสภาองค์กรชุมชนเขตยานนาวา ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ยานนาวา รวม 7 ชุมชน

2. ขอบเขตของกลุ่มตัวอย่างประชากร

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ คณะทำงานสภาองค์กรชุมชนเขตยานนาวา ทีมที่ปรึกษาและพี่เลี้ยงของสภาองค์กรชุมชน กลุ่มตัวอย่างชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนสมาชิกของสภาองค์กรชุมชน แกนนำชาวบ้านที่เป็นสมาชิกสภาองค์กรชุมชน เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่เป็นภาคีเครือข่ายการทำงานของสภาองค์กรชุมชน เป็นต้น

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา

รวมระยะเวลา 17 เดือน ตั้งแต่เดือนเมษายน พ.ศ. 2556 ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2557

กรอบแนวคิดที่ใช้วิจัย

ผู้ศึกษาได้ใช้กรอบแนวคิด ทฤษฎีของ James Mckernan.(ออนไลน์,2013) ที่กล่าวว่าการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการนำมาซึ่งสิ่งสำคัญ 3 ประการ คือ 1) การส่งเสริมให้ชาวบ้าน (กลุ่มตัวอย่าง) เข้าใจในสถานการณ์ปัญหาต่าง ๆ 2) การปรับปรุงแก้ไขสถานการณ์ ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ และ 3) สร้างความกระจำในสังคมอย่างรอบด้าน

วิธีการและกระบวนการในการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการซึ่งนำไปสู่การปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกันเป็นวงจร Stephen Kemmis and Robin McTaggart (1982, อ้างโดยยาใจ พงษ์บริบูรณ์, ม.ป.ป:ออนไลน์)เสนอขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 4 ขั้นตอน ได้แก่

- การวางแผน (Plan) เป็นแนวทางปฏิบัติซึ่งตั้งความคาดหวังไว้ เป็นการมองไปในอนาคต ชำนาญ
- การปฏิบัติ (Action) เป็นการดำเนินงานตามแผนที่วางแผนไว้อย่างมีเหตุผลและมีการควบคุมอย่างสมบูรณ์
- การสังเกต (Observation) การสังเกตหน้าที่ เก็บบันทึกข้อมูล ที่ได้จากการปฏิบัติงาน

- การสะท้อนผล (Reflection) เป็นกระบวนการทบทวนการปฏิบัติจากบันทึกที่ได้จากการสังเกตว่าได้ผลเป็นอย่างไร มีปัญหาหรือข้อขัดแย้งอย่างไร เพื่อเป็นพื้นฐานการวางแผนในการพัฒนาศักยภาพต่อไป

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อระดมความคิดเห็น ผ่านการจัดเวทีสาธารณะที่สำคัญ 4 ครั้ง ซึ่งผู้วิจัยมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก(facilitator)และนำเสนอข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการจัดเวทีแต่ละครั้ง ทั้งการร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมสังเกตและร่วมสะท้อนผล ในการประชุม 4 ครั้ง ดังนี้ ครั้งที่ 1 เวทีสร้างความรู้ ความเข้าใจ ในการทำแผนพัฒนาของสภาองค์กรชุมชน ครั้งที่ 2 เวทีระดมความคิดเห็นเพื่อยกร่างแผนพัฒนา ครั้งที่ 3 เวทีประชุมทำ ประชาพิจารณาร่างแผน และระดมความคิดเห็นเพื่อจัดทำแผน ครั้งที่ 4 เวทีติดตามความคืบหน้าสะท้อนผลการดำเนินงาน ภายหลังมีการจัดทำแผน

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาการดำเนินงานและบทบาทของสภาองค์กรชุมชนเขตยานนาวาในช่วงแรกของวาระที่ 2 (พ.ศ. 2556 - 2557) ซึ่งหลังจากที่ดำเนินงานวาระแรกเสร็จสิ้น เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ.2555 ได้มีการจัดเวทีสาธารณะขึ้นเพื่อ 1) ถอดสรุปบทเรียนจากเวทีและทบทวนบทบาทสภาองค์กรชุมชนเขตยานนาวา 2) ประเมินความรู้ ความเข้าใจ ในการจัดตั้ง สภาฯ 3) ประเมินการดำเนินงานที่สำคัญที่ผ่านมาตั้งแต่จัดตั้ง 4) การรับรู้ถึงผลการดำเนินการช่วงที่ผ่านมา (พ.ศ.2551- 2555) ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง 5) ประเมิน ความสำเร็จ ปัญหา ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ รวมทั้งปัญหา อุปสรรค ต่อ การทำงาน นอกจากนี้ยังเกิดข้อตกลงจากความต้องการของผู้เข้าร่วมประชุมให้มีการจัดทำแผนพัฒนา เพื่อใช้เป็นแนวทางการ ขับเคลื่อนการทำงานของสภาองค์กรชุมชนในระยะที่ 2 ประเด็นสำคัญที่แกนนำตัวแทนจากหลายชุมชนสนใจได้แก่ เรื่องที่อยู่อาศัย เศรษฐกิจและอาชีพ ยาเสพติดและสวัสดิการชุมชนเพื่อการออมทรัพย์ที่อยู่อาศัย (รายงาน สรุปการทบทวนสภาองค์กร ชุมชน เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร, 2555) การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ และใช้หลักการมีส่วนร่วมของ ชุมชน โดยจัดเวทีสาธารณะเพื่อระดมความคิดเห็น 4 ครั้ง ในช่วงพ.ศ. 2556- 2557 ดังนี้

เวทีสาธารณะ ครั้งที่ 1 เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจในการจัดทำแผนพัฒนาของสภาองค์กรชุมชน เป็นเวทีแรก ในช่วงวาระที่สองของคณะทำงานชุดเดิม จัดวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ.2556 มีสมาชิกสภาองค์กรชุมชนที่เป็นแกนนำในชุมชน ตัวแทนหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ที่เป็นภาคีเครือข่ายเข้ามาชี้แจงบทบาท หน้าที่ วิสัยทัศน์การพัฒนาชุมชนในพื้นที่ ร่วมกับองค์กรภาคประชาชน เป็นเวทีเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน โดยนักวิชาการ อิสระที่เป็นปรีภักษาข้อมูลและความรู้ที่มีประโยชน์และอาจจะส่งผลกระทบมาแลกเปลี่ยนเพื่อให้ชาวบ้านเกิดความตื่นตัว เช่น ปัญหาภัยพิบัติ สถานการณ์การเมืองที่ร้อนระอุ ผลกระทบโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อเชื่อมเส้นทางคมนาคม การโล่เรือ ชุมชนเพื่อการลงทุนก่อสร้างอาคารสูง และการอพยพของคนต่างจังหวัดที่สูญเสียพื้นที่ทำกินจากผลกระทบโครงการต่าง ๆ ของรัฐ

มีการกระตุ้นให้จัดทำแผนพัฒนา และให้ความรู้เพื่อเป็นแนวทางการจัดทำแผนพัฒนาพื้นที่ตนเอง ในเวทีได้ให้ เหตุผลว่าถ้าประชาชนทำแผนพัฒนาโดยประชาชนและเพื่อประชาชนจะสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง เริ่มจากสำรวจปัญหา ชุมชนที่ต้องแก้ไขและวางแผนร่วมกัน โดยคำนึงถึงสถานการณ์ในช่วง 5 -10 ปีข้างหน้า สร้างความเข้าใจกระบวนการและแนวทาง ในการวางแผนได้แก่ ประเมินสถานการณ์ทั้งภายใน ภายนอก ประเด็นปัญหา ผลกระทบ โดยเริ่มจากสถานการณ์ใกล้ตัว ประเมิน จุดอ่อนและจุดแข็งของตนเอง โดยใช้ประโยชน์จากจุดแข็ง และเสริมจุดอ่อน ในเวทีมีการระดมมุมมองที่มีต่อปัญหาใน หลายมิติ จากผู้เข้าร่วมเวทีที่มาจากหลายภาคส่วน และจัดตั้งคณะทำงานรวบรวมข้อมูล เพื่อหาข้อสรุปร่วมกัน

การให้ผู้เข้าร่วมเวที มีส่วนร่วมระดมความคิดเห็นต่อปัญหาในพื้นที่เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการจัดทำแผนพัฒนา ผู้เข้าร่วมประชุมส่วนใหญ่เห็นชอบให้จัดทำแผนพัฒนาของสภาองค์กรชุมชนร่วมกันด้านต่าง ๆ ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สุขภาพ และอื่น ๆ พร้อมทั้งจัดตั้งคณะทำงาน โดยความร่วมมือและสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้เกิด ประโยชน์สูงสุดกับประชาชนในพื้นที่ เวทีใช้วิธีการระดมความคิดเห็น ให้ผู้เข้าร่วมประชุมเขียนปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนที่ควร แก้ไขคนละ 3 ปัญหา นำมาเรียงลำดับความสำคัญเร่งด่วน 4 ลำดับ ได้แก่ 1. ปัญหายาเสพติด 2. ปัญหาที่อยู่อาศัย 3. ปัญหา เศรษฐกิจและหนี้ในระบบ 4. ปัญหาสิ่งแวดล้อมและมดในทีประชุมได้สรรหาคณะทำงาน 12 คน รับผิดชอบงาน 4 ประเด็น

เวทีสาธารณะ ครั้งที่ 2 เวทีระดมความคิดเห็นระดับกลุ่มย่อยเพื่อยกร่างแผนพัฒนา

เวทีครั้งที่ 2 จัดเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ.2556 เวลา 18.00 น. – 20.00 น. ณ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กชุมชนเย็นอากาศ 2 เพื่อรวบรวมข้อมูลแต่ละพื้นที่ และความคิดเห็นต่าง ๆ จัดทำร่างแผนพัฒนาของสภาฯ เพื่อนำเสนอต่อเวทีสาธารณะในระดับเขต โดยพี่เลี้ยงและผู้เชี่ยวชาญการจัดเวทีได้พูดคุยและแลกเปลี่ยนความเห็นจากคณะทำงานทั้ง 4 ปัญหา ตามแนวทางโจทย์ที่กำหนดจากเวที คือ ปัญหา สาเหตุ แนวทางแก้ไขและภาคีหน่วยงานเกี่ยวข้อง ผู้เข้าร่วมประชุมได้ร่วมแสดงความคิดเห็นทุกปัญหาทั้งปัญหายาเสพติด ปัญหาเศรษฐกิจและหนี้ในระบบ ปัญหาที่อยู่อาศัย และปัญหาสิ่งแวดล้อม ดังนี้

ปัญหายาเสพติด

การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการป้องกันปัญหาเสพติดจากตัวแทนชาวบ้านและแกนนำที่เข้าร่วมประชุม

ตัวแทนชาวบ้านจากหลายชุมชนแลกเปลี่ยนประสบการณ์การแก้ปัญหาเสพติดที่หลากหลายในแต่ละชุมชน เช่น มีคณะกรรมการเดินตรวจตามซอย สรุปรูปปัญหาและการแก้ปัญหาพร้อมกันแต่ละเดือน คณะกรรมการชุมชนดูแลรับผิดชอบเป็นกลุ่มครอบครัว สอดส่องปัญหา ประสานงานสถานีตำรวจที่มีมัสยิดในพื้นที่ แจ้งบทบาทหน้าที่ของตำรวจให้ทราบทั่วกัน เพื่อดำเนินงานเรื่องยาเสพติดไปในทิศทางเดียวกัน ให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมแจ้งเบาะแสมากขึ้น บางชุมชนใช้ช่วงที่ประกอบศาสนกิจในวันสำคัญทางศาสนา (บ้าน โรงเรียน มัสยิด) ให้ความรู้ทางเสียงตามสาย เรื่องหลักการทางศาสนาและโทษภัยของยาเสพติด ฯลฯ ส่วนการแก้ปัญหาในระดับโครงสร้าง ตัวแทนจากหลายชุมชนเสนอให้เพิ่มบทลงโทษทางกฎหมายที่รุนแรงขึ้นกว่าเดิม

ปัญหาเศรษฐกิจ

การแลกเปลี่ยนข้อมูลและประสบการณ์ในการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการระดับชุมชน เวทีประชุมยกตัวอย่าง พื้นที่นำร่องของกรุงเทพมหานคร ที่ดำเนินการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน มาแล้ว 2 รุ่น สมาชิกเพิ่มเป็น 2,092 คน ระยะเวลา 2 ปี รับงบประมาณสมทบจากภาครัฐเกือบ 3 ล้านบาท ที่ประชุมจึงเสนอแนวทางแก้ไขระดับชุมชน ว่าควรปลูกฝังจิตสำนึกให้ดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพและพอเพียง จัดตั้งกองทุนสวัสดิการส่วนกลางเพื่อดูแลกันภายในชุมชน มีคณะกรรมการบริหารจัดการ ประชาชนรวมกลุ่มเริ่มออมวันละ 1 บาท อาจจะเป็นรายเดือนหรือรายปี ขึ้นอยู่กับศักยภาพชาวบ้าน แนวทางนี้จะนำไปสู่การแก้ปัญหาหนี้ในระบบและต่อยอดแนวทางกิจกรรมอื่น ๆ ของชุมชนและเชื่อมโยงเพื่อสร้างเครือข่ายในพื้นที่ต่อไป

ปัญหาที่อยู่อาศัย

การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การเคลื่อนไหวของชุมชนตัวอย่างในการเตรียมความพร้อมเรื่องที่อยู่อาศัย เวทีมีบรรยากาศการแลกเปลี่ยนข้อมูลสถานการณ์ที่เป็นประโยชน์และตัวอย่างแนวทางเตรียมความพร้อมในพื้นที่อื่น ๆ เช่น ความแตกต่างในการไล่ออกจากเจ้าของที่ดินที่เป็นหน่วยงานรัฐซึ่งจะประนีประนอมสูงกว่าเจ้าของที่ดินที่เป็นเอกชน โดยภาครัฐจะใช้วิธีการเจรจาต่อรองให้ชาวบ้านย้ายไปอาศัยในที่ดินผืนใหม่และมีสัญญาเช่า แต่พื้นที่ในเขตยานนาวาเป็นที่ดินของภาคเอกชนเป็นส่วนใหญ่ เจ้าของที่ดินอาจจะนำกฎหมายมาเป็นเครื่องมือในการไล่ออกที่รุนแรงและเร็วกว่า ตัวอย่างความเคลื่อนไหวของพื้นที่ชุมชนต้นแบบได้มีการเตรียมความพร้อมและพูดคุยปัญหากับชาวบ้านอย่างต่อเนื่อง มีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์และสามารถทำสัญญาเช่า 30 ปีจากเจ้าของที่ดินคือกรมธนารักษ์เรียบร้อย และเตรียมแก้ปัญหาภายใต้โครงการบ้านมั่นคงที่รับผิดชอบโดยสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ในเวที่ยังหาหรือสถานการณ์การไล่ออกเพื่อหาทางช่วยเหลือชุมชนสมาชิกอื่น ๆ มีการตั้งข้อสังเกตคือ ถ้าชาวบ้านในชุมชนไม่รวมกลุ่ม จะไม่มีอำนาจต่อรองและถูกไล่ออกได้ง่าย รวมทั้งอาจจะไม่ได้รับค่าชดเชยที่ประชุมจึงต้องการให้คณะกรรมการกลับไปหาหรือเพื่อเสนอทางเลือกให้กับชุมชนที่กำลังถูกไล่ออก

ข้อเสนอแนะในการเตรียมความพร้อมสำหรับชุมชนที่จะเคลื่อนไหวเพื่อเตรียมรับมือสถานการณ์ไล่ออก

ข้อแนะนำเบื้องต้นคือชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในที่ดินทั้งของภาครัฐและของภาคเอกชนต้องตื่นตัวจัดเวทีพูดคุย ควรรวมกลุ่มและวางแผนร่วมกัน เพื่อช่วยเหลือและพึ่งพาตนเอง ตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อเป็นกองทุนที่อยู่อาศัย กรณีที่ต้องเจรจาต่อรอง หรือหาพื้นที่ใหม่ และเตรียมเงินสมทบกองทุนการบริหารจัดการให้แกนนำ นอกจากนี้ยังย้ำให้แกนนำมองปัญหาเตรียมความพร้อมและกระตุ้นให้ชาวบ้านตระหนักถึงปัญหาโดยเริ่มจากกลุ่มเล็ก ๆ ร่วมระดมการออมแล้วขยายจำนวนเพิ่มขึ้น ชุมชนควรเชิญผู้มีประสบการณ์เรื่องที่อยู่อาศัยโดยตรงมาแนะนำแนวทางการเตรียมตัว และประสานงานทีมงานโครงการบ้านมั่นคงของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) เพื่อแนะนำแนวทางและการมองถึงอนาคตของตนให้ชัดเจนขึ้น

ปัญหาสิ่งแวดล้อม

การระดมความคิดเห็นเพื่อรวบรวมปัญหาและหาหรือแนวทางการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม สถานการณ์ปัญหาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่มีมากมาย เช่น ปัญหาขยะเคลื่อนกลาด ปัญหาอื่น ๆ ได้แก่ ปัญหาสุนัขและแมวจรจัดที่ถูกทอดทิ้ง ปัญหาพาหนะนำโรคจากน้ำเน่าเสีย น้ำขังได้กลิ่น ปัญหามลภาวะ ฝุ่น คิวน์ เสียง จาก ท่อไอเสียรถยนต์ และโรงโม่ผสมปูนคอนกรีตสำเร็จรูป (ซีแพค) ทำให้เกิดปัญหาระบบทางเดินหายใจ และปัญหาท่อระบายน้ำอุดตันจากอิฐ หินปูนทราย มีการสะท้อนว่าชุมชนเคยร้องเรียนไปยังหน่วยงานแต่หน่วยงานเกี่ยงกัน และพบว่าปัญหาที่ต้องร่วมมือกับหน่วยงาน เช่น ปัญหาโรงผสมปูนที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่ต้องพูดคุยและร่วมมือจัดทำแผนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านสิ่งแวดล้อม เช่น สำนักงานเขต ฝ่ายสิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานคร. และกรมควบคุมมลพิษ โดยชุมชนอาจทำเรื่องร้องเรียนไปยังหน่วยงานที่กล่าวมา

เวทีสาธารณะ ครั้งที่ 3 การทำประชาพิจารณ์ร่างแผนพัฒนา และระดมความคิดเห็นเพื่อจัดทำแผนพัฒนา จัดเวทีวันที่ 20 มิ.ย. 2556 ที่สำนักงานเขตยานนาวา เป็นการสานต่อ เพื่อให้เกิดแผนพัฒนาพื้นที่ที่เป็นรูปธรรม โดยมีการระดมความคิดเห็นจากประชาชนในชุมชนต่าง ๆ รวมทั้งผู้แทนจากหน่วยงานภาคีสมาชิกเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมอย่างมาก โดยนำข้อสรุปและข้อเสนอแนะ ประเด็นความคิดเห็นด้านต่าง ๆ จากผู้เข้าร่วมประชุม มาจัดทำแผนพัฒนา

การจุดประกายและกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมเวที แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และรู้สึกต้องการมีส่วนร่วมระดมความคิดเห็นในการจัดทำธรรมนูญภาคประชาชน เวทีเริ่มต้นกระตุ้นจิตสำนึกผู้เข้าร่วมประชุมให้เข้าใจและเข้าถึงสิทธิความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง โดยเข้ามามีส่วนร่วม ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมรับประโยชน์ ร่วมตรวจสอบกับหน่วยงานต่าง ๆ และที่สำคัญต้องประสานพลังที่หลากหลาย และเริ่มจากภาคประชาชนต้องตื่นตัว ซึ่งจะทำให้เกิดพลังของชุมชน เมื่อสังคมภายนอกเห็นว่าชุมชนทำสิ่งดีด้วยตนเอง หน่วยงานต่าง ๆ จึงจะเข้ามาสนับสนุน ผลที่จะตามมาคือพลังองค์ความรู้ทั้งวิชาการและพลังความรู้ภูมิปัญญา จากนั้นยกระดับให้เป็นมิตรร่วมกันของสมัชชาระดับจังหวัดและประชาสัมพันธ์ให้แพร่ขยายเชื่อมโยงในระดับชาติ นับเป็นจุดเริ่มต้นในการก้าวเข้าสู่ความเป็นพลเมือง

ชี้แจงการจัดทำร่างแผนฯ 4 ด้าน ให้ผู้เข้าร่วมประชุม ระดมความคิดเห็น เพื่อให้ปรับปรุงแก้ไข และลงมติ โดยแบ่งกลุ่มย่อยให้ผู้ร่วมประชุมระดมความคิดเห็น พิจารณาและแก้ไขปรับปรุงร่างแผนฯ ทั้ง 4 ประเด็น มีผู้อำนวยความสะดวกช่วยระดมความคิดเห็น เลือกผู้แทนกลุ่มนำเสนอซึ่งจะกลายเป็นข้อตกลงร่วมกันระหว่างประชาชนในพื้นที่ นอกจากนี้ สภาองค์กรชุมชน ยังผลักดันแผนเด่นประเด็นร้อนของพื้นที่อีก 1 แผน คือ “ที่อยู่อาศัย” เพราะการเร่งพัฒนาพื้นที่ในย่านพระราม 3 อาจส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชน จึงควรเริ่มตระหนักและกลับไปขยายผลในชุมชน

ตารางที่ 1 สรุปสาระสำคัญ ทั้ง 4 ด้าน จากที่ประชุมในเวทีคณะทำงานสภาฯ ดังนี้

ประเด็น	ปัญหา	สาเหตุ	แนวทางแก้ไข	ผู้ดำเนินการ
1. ยาเสพติด	- เกิดการมั่วสุม	- คนว่างงาน	- ชื่นชมยกย่องบุคคล	ชุมชน
	- ครอบครัวแตกแยกไม่สนใจเด็ก	- ต้องการได้เงินมากแต่ไม่ชอบทำงานหนัก	- ครอบครัว/ตัวอย่างคนดี	ชุมชน
	- ผู้ใหญ่ใช้เด็กส่งยา/ทำเป็นกิจการครอบครัว	- ค่านิยมบริโภคเทคโนโลยีทันสมัยของวัยรุ่น	- ตั้งคณะทำงานเฝ้าระวังเป็นช่วง ๆ ตามระยะทาง	ชุมชน
	- เชื่อมโยงเป็นเครือข่าย/เป็นทีม/เป็นระบบ	- เจ้าหน้าที่มีสำนึกเห็น/ปกป้องกันเอง/กฎหมายไม่มีประสิทธิภาพ	- ประสานงานกับตำรวจระดับผู้กำกับขึ้นไป	ชุมชนร่วมกับ สน.
	- วิธีการแบบเนียนและซับซ้อนมากขึ้น	- ไม่เกรงกลัวกฎหมาย	- เสนอกฎหมายเพิ่มบทลงโทษให้รุนแรงขึ้น	- เสนอหน่วยงานดำเนินการ
	- เจ้าหน้าที่ขายยาเอง			
2. ปัญหาเศรษฐกิจและหนี้ในระบบ	- ทุกเพศ ทุกวัยหันเข้าหาอบายมุขทุกชนิด	- ผู้อยู่อาศัยหลากหลาย- อาชีพรับจ้าง/ค้าขายราย	- จัดตั้งเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชน	ชุมชน

ประเด็น	ปัญหา	สาเหตุ	แนวทางแก้ไข	ผู้ดำเนินการ
	- ครอบครัวยากจน - เบาหวาน - เกิดจากปัญหาเยาวชน	ย่อย - รายได้ไม่พอรายจ่าย - สามารถเข้าถึงช่องทาง การเล่นพนันได้ตลอดเวลา - ลงทุนน้อยแต่ได้เงินมาก	เขตยานนาวา - ปลุกฝังจิตสำนึกการ ดำรงชีวิตพอเพียง	
3. ที่อยู่อาศัย	- ในพื้นที่มีบ้านเช่า 50% - มีคนต่างถิ่น/ต่างดาว อาศัยอยู่มาก - เป็นพื้นที่บุกรุกที่ดิน สาธารณะ - เป็นชุมชนแออัด - ขาดความเป็นระเบียบ - ความสัมพันธ์ของคนใน ชุมชนไม่ดี	- เจ้าของบ้านเช่าขาดความ รับผิดชอบ - ไม่มีการตั้งกฎเกณฑ์/ กติการอยู่ร่วมกันใน ชุมชน	- ดำเนินการเพื่อให้ได้ กรรมสิทธิ์ในการเช่าหรือ เช่าซื้อที่ดินอย่างถูกต้อง พื้นที่รูปธรรมที่กำลัง ดำเนินการได้แก่ 1. สามัคคีร่วมใจ 2. ร่วมพัฒนาเชื้อเพลิง 2 3. เย็นอากาศ 2 4. เชื้อเพลิงพัฒนา	ชุมชนร่วมกับภาคี
4. ปัญหา สิ่งแวดล้อม	- ขยะสะสมมากทั้งไม่ เป็นที่ - สุนัข/แมว จรจัด สัตว์ที่เป็นพาหะนำโรค (ยุง, หนู) - น้ำเน่าเสีย - ฝุ่น, คิว้น มลพิษอากาศ	- ชาวบ้านมีนิสัยมักง่าย - การจราจรที่หนาแน่นบน ท้องถนน - ท่อระบายน้ำอุดตัน หน่วยงานเดียวกัน และไม่เคยลอกท่อ 20 ปี	- ร่วมกันรณรงค์เรื่องความ สะอาดและการทิ้งขยะให้ เป็นที่ - จัดตั้งธนาคารขยะ - จัดทำแผนพัฒนาร่วมกับ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	ชุมชน ชุมชน ชุมชนร่วมกับศูนย์ สาธารณสุข, ฝ่าย สวล. ของสนช./ กรมควบคุมมลพิษ

การรวบรวมข้อสรุปเพิ่มเติมจากการระดมความคิดเห็นของแต่ละกลุ่มย่อยเพื่อจัดทำแผน หลังจากแต่ละกลุ่มย่อยระดมความเห็นภายในกลุ่มเสร็จสิ้น ก่อนที่จะมานำเสนอในเวทีใหญ่ แต่ละกลุ่มย่อยได้ข้อความเห็นจากที่ประชุมและสมาชิกของแต่ละกลุ่มได้ลงมติร่างแผนพัฒนา ที่มีการปรับปรุงแก้ไข แล้วจึงมานำเสนอแผนพัฒนาทั้ง 3 ด้าน ในเวทีใหญ่ ซึ่งยกให้แผนแก้ปัญหาด้านที่อยู่อาศัยเป็น “แผนเด่นประเด็นร้อน 1 แผน 1 เขต” ซึ่งข้อสรุปที่ได้จากเวทีกลุ่มย่อยดังนี้

กลุ่มแผนพัฒนาด้านสังคมเพื่อแก้ปัญหาอาเสพติด ที่ประชุมกลุ่มย่อยมีการปรับปรุงข้อเสนอแนะไม่มาก ซึ่งผู้ที่เข้าร่วมประชุมในเวทีจึงลงมติเห็นด้วยกับร่างแผน

กลุ่มแผนพัฒนาด้านเศรษฐกิจ เป็นเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ตัวอย่างชุมชน ที่ประสบความสำเร็จในการแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยภายใต้โครงการบ้านมั่นคง สิ่งที่สภาองค์กรชุมชนคาดหวังคือทุกชุมชนควรตั้งกลุ่มทางการเงิน อาจเริ่มจากกลุ่มเล็ก ๆ มีสมาชิก 5- 10 คน เช่น กองทุนสวัสดิการเพื่อที่อยู่อาศัย กองทุนสวัสดิการเพื่อการกู้ยืม หรือกองทุนสวัสดิการเพื่อกลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น แต่ละชุมชนอย่างน้อยมี 1 กองทุนเพื่อนำไปร่วมกับกองทุนใหญ่ระดับเครือข่าย กรณีที่ไม่สามารถเข้าพื้นที่เดิมได้ จะได้นำเงินออมของกลุ่มไปเสนอต่อสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) เพื่อดำเนินงานหรือประสานงานหาพื้นที่ใหม่ที่ชุมชนสามารถเช่าหรือซื้อได้ ดังนั้นที่ประชุมกลุ่มย่อยจึงลงความเห็นร่วมกันว่า สิ่งที่สำคัญลำดับแรกคือทุกชุมชนหาวิธีตั้งกองทุนชุมชน ๆ ละ 1 กองทุน เริ่มจากกลุ่มเล็ก ๆ ซึ่งกองทุนนี้จะมาช่วยสนับสนุน ปัญหาต่าง ๆ ของชาวบ้าน ตั้งแต่เกิด

แก่ เจ็บตาย ดูแลเกื้อกูลกันฉันพี่น้อง นโยบายในการจัดตั้งกองทุนนี้คือให้อย่างมีคุณค่าและรับอย่างมีศักดิ์ศรี วิธีการดำเนินงานคือ เริ่มจากคณะกรรมการชุมชนรวมกลุ่มก่อน แล้วหาผู้ที่สนใจมาเป็นสมาชิกสมทบ

กลุ่มแผนพัฒนา ด้านสิ่งแวดล้อม ในกลุ่มย่อยมีการปรับเปลี่ยน กิจกรรม แผนงานกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม ดังนี้

1. รณรงค์ภูมิทัศน์เกษตรสถานในชุมชน ทำหน้าบ้านให้น่ามอง โดยผู้ดำเนินการได้แก่ กรรมการชุมชนและชาวบ้าน ปรับ เป็น 2 เดือนต่อครั้ง งบประมาณ จากชุมชนจัดการตนเอง และจากสำนักงานเขตยานนาวา

2 จัดตั้งธนาคารขยะ และให้ความรู้เรื่องการรีไซเคิล นัดหมายชาวบ้านแต่ละชุมชนนำขยะมารวมกัน นัดผู้รับซื้อขยะมาซื้อ ผู้ดำเนินการและที่ว่างประมาณได้แก่กรรมการชุมชนและชุมชนจัดการตนเอง เพื่อลดขยะและทำให้ขยะมีมูลค่าเพิ่มขึ้น

3. ปัญหาสภาพแวดล้อมของชุมชนที่ได้รับผลกระทบเรื่องฝุ่นจากโรงปูน กลุ่มย่อยลงความเห็นให้สภาองค์กรชุมชน และฝ่ายสิ่งแวดล้อมของสำนักงานเขตยานนาวาเข้ามาตรวจสอบ 4 เดือนต่อครั้ง รวมทั้งขอรับสนับสนุนด้านงบประมาณ

แผนต้นประเด็นร้อน 1 แผน 1 เขต เพื่อแก้ปัญหาด้านที่อยู่อาศัย โดยมีหลักการและเหตุผล “เนื่องจากสภาพที่อยู่อาศัยในพื้นที่เขตยานนาวา ชาวบ้านส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในที่ดินสาธารณะ และเช่าที่ดินของเอกชนมาเป็นเวลายาวนาน จึงมีความเสี่ยงสูงที่จะได้รับผลกระทบจากนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจย่านพระราม 3 รวมทั้งนโยบายพัฒนาเขตเศรษฐกิจประชานิคมอาเซียน และช่วงที่ผ่านมาชุมชนในเขตยานนาวาถูกไล่รื้อไปแล้วถึง 5 ชุมชน จากการประชุมหารือร่วมกันของชุมชนต่าง ๆ ที่เหลือ มีความเห็นพ้องกันว่าชาวชุมชนเขตยานนาวาต้องดำเนินการจัดการด้านที่อยู่อาศัยให้เกิดความชัดเจน เพื่อจะได้วางแผนพัฒนาสร้างความมั่นคงในชีวิตอย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต” **วัตถุประสงค์** 1. เพื่อสร้างความมั่นคงในที่อยู่อาศัย 2. เพื่อรักษาสิทธิในฐานะประชาชนคนไทย 3. เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมรองรับการพัฒนาพื้นที่เขตยานนาวา **เป้าหมาย** เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่เขตยานนาวาได้สิทธิในการอยู่อาศัยอย่างถูกต้อง และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย **วิธีการดำเนินงาน** โดย 1.เปิดเวทีให้ความรู้ความเข้าใจประชาชนในพื้นที่เขตยานนาวาถึงสถานการณ์ที่จะมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตชุมชน เพื่อกำหนดทิศทางและแนวทางการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน 2.เปิดเวทีสาธารณะโดยเชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาทำความเข้าใจ และกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน เพื่อลดปัญหาความเดือดร้อนของชาวชุมชน 3.สรุปประเมินผลการดำเนินงานระยะเวลาดำเนินการ ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2556 ถึง เดือนธันวาคม พ.ศ. 2560

เวทีสาธารณะครั้งที่ 4 เพื่อติดตามความคืบหน้าและสะท้อนผลการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชน เวทีนี้จัดขึ้นภายใต้สถานการณ์การชุมนุมและกระแสทางการเมืองที่เริ่มรุนแรง เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 ที่มาของการเปิดประชุมสภาครั้งนี้ เป็นไปตามเงื่อนไขการใช้งบประมาณที่ขอจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) มีการแลกเปลี่ยนพูดคุย และรายงานความคืบหน้าการดำเนินงาน โดยเฉพาะการสุ่มเก็บข้อมูลเพื่อสำรวจแนวโน้มความต้องการของ 4 ชุมชนนำร่อง

ตารางที่ 2 แสดงแนวโน้มความต้องการด้านที่อยู่อาศัย ของกลุ่มตัวอย่าง 4 ชุมชนนำร่อง

(โดยใช้แบบสอบถามสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน)

	ชุมชนเย็นอากาศ	ชุมชนวัดช่องลม	ชุมชนศาลเท็กซ์	ชุมชนสามัคคีรวมใจ
รูปแบบสร้างความมั่นคงของการอยู่อาศัย	อยู่ที่เดิม/ปรับสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น	อยู่ที่เดิม/ปรับสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น	อยู่ที่เดิม /ปรับสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น	อยู่ที่เดิม /ปรับสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น
ความต้องการความมั่นคงในที่ดิน	อยู่ในที่เดิมโดยขอเช่าระยะยาว	-อยู่ในที่เดิมโดยขอเช่าระยะยาว -อยู่ในที่เดิมโดยไม่เช่า	อยู่ในที่เดิมโดยไม่เช่า	อยู่ในที่เดิมโดยขอเช่าระยะยาว

ชี้แจงสถานการณ์และข้อมูลที่เป็นประโยชน์เรื่องการไล่อื้อ เพื่อให้ชุมชนเตรียมความพร้อมต้อนรับนโยบายการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่เขตยานนาวา เวทีประชุมชี้แจงสถานการณ์ปัญหาเรื่องงบประมาณ จึงนำเสนอโครงการขอสนับสนุนด้านงบประมาณจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) เพื่อให้สามารถดำเนินการขับเคลื่อนงานได้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังชี้แจงสถานการณ์การไล่อื้อว่า ที่ผ่านมาการไล่อื้อชุมชนในพื้นที่ยานนาวาเกิดขึ้นเป็นระยะ ๆ บทเรียนที่เรียนรู้คือวิธีการไล่อื้อของภาคเอกชนค่อนข้างรุนแรง ดังนั้นวิธีการที่ชาวบ้านจะต้องรองเพื่ออาศัยในที่ดินเดิมคือควรยื่นเสนอขอเช่าที่ดินราคาระดับคนจนและรีบทำหนังสือสัญญาเช่าไว้ก่อน แล้วจึงขอเพิ่มค่าเช่าตามกำลังและต่อรองขอเช่าระยะยาว ภายหลัง ที่ผ่านมา การที่บางชุมชนต้องรื้อย้ายออกจากพื้นที่เพราะชาวบ้านในชุมชนไม่เป็นหนึ่งเดียว รับคำรื้อถอนแล้วรีบย้ายออก แก่นนำและชาวบ้านไม่มีแผนเตรียมการเรื่องที่อยู่อาศัยทั้งด้านรับและรุก ไม่ประสบผลสำเร็จในการออมเงินด้านที่อยู่อาศัย ทีมที่เลี้ยงที่ดูแลปัญหาที่อยู่อาศัยจึงชักชวนแก่นนำและตัวแทนชุมชนให้เริ่มเคลื่อนไหวแก้ปัญหาอย่างจริงจัง และชี้แจงเงื่อนไขการเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงที่ชุมชนต้องมีกลุ่มออมทรัพย์ ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่พอช.ต้องการส่งเสริมให้ชาวบ้านมีกระบวนการจัดการที่อยู่อาศัยด้วยตนเอง ตัวแทนที่เข้าร่วมประชุมจากหลายชุมชนเห็นด้วยให้จัดเวทีที่อยู่อาศัยโดยเฉพาะ

แลกเปลี่ยนเรียนรู้และสะท้อนปัญหาการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อสวัสดิการชุมชน หลังจากประชุมจัดทำแผนพัฒนาของสภาองค์กรชุมชน มีการกระตุ้นให้หลายชุมชนก่อตั้งกลุ่มออมทรัพย์อย่างจริงจัง ซึ่งมีเพียง 4 ชุมชน ที่ดำเนินการ สภาองค์กรชุมชนจึงรวบรวมข้อมูลเพื่อเสนอขอรับการสนับสนุนด้านสวัสดิการจากภาครัฐร่วมกัน หลายชุมชนยังสะท้อนปัญหากลุ่มออมทรัพย์ที่ไม่สามารถดำเนินการได้ต่อเนื่อง เช่น ปัญหาติดการพนันทำให้สมาชิกขาดส่ง กลุ่มไม่มีคณะทำงาน กลุ่มปล่อยเงินกู้หมดแต่ไม่สามารถตามทั้งเงินต้นและดอกเบี้ยกลับคืน สมาชิกเกิดความไม่ไว้วางใจ การบริหารจัดการแบบระบบครอบครัวโดยไม่ได้ตรวจสอบ ที่ประชุมมีมติให้ชุมชนที่มีปัญหาการจัดการกลุ่มออมทรัพย์ เริ่มต้นและวางระบบใหม่ สภาฯ จะเข้าไปช่วยแนะนำและวางระบบบริหารจัดการที่ตรวจสอบได้ เพื่อเรียกความเชื่อมั่นกลับคืน

การเชื่อมโยงงานสภาองค์กรชุมชนกับหน่วยงานภาคีเครือข่าย และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กิจกรรมด้านสุขภาพและการเข้าถึงสิทธิบัตรทอง ชุมชนต้นแบบด้านสุขภาพแลกเปลี่ยนประสบการณ์การจัดการกิจกรรมสุขภาพในชุมชน เช่น ตรวจสุขภาพผู้สูงอายุ ดูแลผู้ป่วยตามบ้าน เป็นต้น เพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมแก่ชุมชนอื่น ๆ สภาองค์กรชุมชนยังรายงานว่าทำงานร่วมกับมูลนิธิคุ้มครองผู้บริโภค และสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) เพื่อขับเคลื่อนกองทุนด้านสุขภาพ การที่เชื่อมโยงการทำงานกับหลายหน่วยงานทำให้สมาชิกมีโอกาสพบปะกันในเวทีต่าง ๆ เกิดการพูดคุยและทำงานประเด็นที่แตกต่างออกไป สามารถขับเคลื่อนงานต่อไปได้ ถ้าใช้ประเด็นเฉพาะงานของสภาองค์กรชุมชน เพียงอย่างเดียว อาจไม่มีการพบปะหารือ ในเวทียังยกระดับความรู้ด้านสิทธิการเข้าถึงบัตรทอง เพื่อกระตุ้นให้สร้างเครือข่ายภาคประชาชนรับเรื่องร้องเรียนนำไปสู่การปรับปรุงและช่วยพัฒนาระบบ ให้ชุมชนช่วยขยายผลต่อไปโดยเป็นตัวแทนเครือข่ายของศูนย์ประสานงานเพื่อให้สภาองค์กรชุมชนเป็นเวทีปรึกษาหารือและเติมเต็มชาวบ้านที่ไม่มีความรู้เรื่องสิทธิในการเข้าถึงบัตรทอง และเรื่องอื่น ๆ

สรุปและอภิปรายผล

1 พัฒนาการของสภาองค์กรชุมชนเขตยานนาวาในเชิงโครงสร้าง พันธกิจ บทบาทและแนวทางการดำเนินงาน

สภาองค์กรชุมชนเขตยานนาวา เกิดจากการรวมตัวของกลุ่มองค์กรชาวบ้านที่เป็นเครือข่ายสิ่งแวดล้อมยานนาวา เมื่อมีการออกพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 จึงจัดตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนเขตยานนาวาและพยายามจะใช้สภาเป็นเวทีพูดคุย ปรึกษาหารือ ให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วม มีการประสานประโยชน์ การบูรณาการความร่วมมือด้านต่าง ๆ ส่วนโครงสร้างขององค์กรและบุคลากรยังเป็นคณะทำงานชุดเดิม เพราะได้รับการยอมรับจากชาวบ้านและหน่วยงานในพื้นที่ มีประสบการณ์และมีผลงานการแก้ปัญหาที่เป็นรูปธรรมหลายเรื่อง โดยเฉพาะที่อยู่อาศัยและปัญหาการไล่อื้อ ส่วนวิสัยทัศน์ พันธกิจ บทบาทและภารกิจ ของสภาฯ ยังคงต่อเนื่องตั้งแต่วาระแรกเริ่มตามเจตนารมณ์เดิมคือ “จะทำให้สภาเป็นเวทีปรึกษาหารือ ให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมคิดร่วมทำ และช่วยกันตรวจสอบ ใช้การทำงานเชิงรุก เน้นประสานประโยชน์ บูรณาการความร่วมมือ การระดมสรรพกำลัง การใช้อำนาจความรู้และภูมิปัญญา การสร้างความเอื้ออาทรสมานฉันท์ภายใต้

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างแท้จริง” โดยมีเป้าหมายคือ ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับทุกภาคส่วนและเพื่อให้ประชาชนในเขตยานนาวาเติบโตอย่างมีคุณภาพและมีภูมิคุ้มกันที่ดีเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีทุกๆ ด้าน” ส่วนการดำเนินงานวาระที่สอง(ระยะ2ปีแรก) เริ่มดำเนินงานเชิงรุก จัดเวทีสร้างความรู้ ความเข้าใจ ที่สำคัญให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาโดยชุมชน ทำหน้าที่กระตุ้นให้เข้าใจกระบวนการจัดทำร่างแผนพัฒนาอย่างต่อเนื่องและมีแผนที่เกิดจากการมีส่วนร่วมในการทำประชาพิจารณ์ปรับปรุงร่างแผนของคนในพื้นที่ บทบาทที่โดดเด่นของสภาองค์กรชุมชนคือ เป็นเวทีสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองเพื่อเข้าสู่ความเป็นประชาธิปไตย โดยยกระดับความรู้ชาวบ้านเรื่องสิทธิและบทบาทของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ จากการวิจัยพบว่าการจัดเวทีสาธารณะทั้งในระดับกลุ่มจนถึงระดับระดับเขต ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวและการเปลี่ยนแปลงเชิงจิตสำนึก ความตื่นตัวและการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น สภาองค์กรชุมชนมีส่วนร่วมเข้าไปช่วยสนับสนุนและส่งเสริมการขับเคลื่อนทิศทางการกำหนดอนาคต รวมทั้งแก้ปัญหาต่าง ๆ ในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง

2. การมีศักยภาพที่หลากหลาย นำไปสู่ความสำเร็จและเป็นปัจจัยที่เอื้อให้เกิดการจัดการพื้นที่ตนเองตามแนวทางระบอบประชาธิปไตย การพัฒนาศักยภาพเกิดจากการสังสมประสบการณ์การแก้ปัญหาในการจัดการพื้นที่ของตนเอง เกิด “การเปลี่ยนแปลงกระบวนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น” ที่ประกอบไปด้วย “การเรียนรู้ การจัดการ การประเมินผล การแก้ปัญหา และการพัฒนา” จากการศึกษาพบว่าสภาองค์กรชุมชนเขตยานนาวา มีศักยภาพหลายด้าน ได้แก่ มีการถอดสรุปบทเรียนร่วมกันและนำข้อเสนอมาปรับใช้ในการดำเนินงานวาระที่ 2 ทีมทำงานและผู้เกี่ยวข้องมีทักษะและเชี่ยวชาญการจัดเวที สร้างการมีส่วนร่วมและให้ข้อมูลที่โปร่งใส สามารถกระตุ้นให้เกิดการหาแนวทางตั้งรับและแก้ปัญหา รวมทั้งทิศทางในอนาคต แกนนำมีประสบการณ์แก้ปัญหาที่หลากหลายในพื้นที่ ทีมทำงานเข้าใจบทบาทของสภาองค์กรชุมชนมากขึ้น จึงมุ่งมั่นที่จะดำเนินการให้บรรลุตามเป้าหมายและแผนงานที่วางไว้ เปิดใจรับฟังความคิดเห็น เกะติดปัญหาเร่งด่วนอย่างต่อเนื่อง ประสานงานระหว่างชุมชนที่มีปัญหากับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อหาทางออกร่วมกัน การจัดเวทีสาธารณะแต่ละครั้งปรับใช้กระบวนการมีส่วนร่วมที่หลากหลายและยืดหยุ่น มีการสะท้อนข้อมูลสองทางพร้อมทั้งเปิดใจรับฟังปัญหา เพราะการที่จะใช้สภาองค์กรชุมชนเป็นเวทีหารือทั้งระดับกลุ่มย่อยและเวทีใหญ่ ให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ ต้องอาศัยความเชื่อมโยงระหว่างแกนนำชุมชน กลุ่ม องค์กรต่าง ๆ ที่หลากหลาย สภาองค์กรชุมชนให้ความสำคัญกับทุกชุมชนที่เกิดปัญหาโดยไม่คำนึงถึงอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่าง นอกจากนี้ยังมีภาคีเครือข่ายหลากหลายทั้งองค์กรระดับพื้นที่และภายนอกทั้งเอกชนและภาครัฐ เนื่องจากเคยร่วมงานกันมาตั้งแต่เป็นเครือข่ายสิ่งแวดล้อมยานนาวา หลายหน่วยงานยังพร้อมสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมประเด็นที่เ็นฐานแรงและยังคงเลือกพื้นที่ยานนาวาเป็นพื้นที่นำร่อง ร่วมทำงานและจัดกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง

3. ปัญหาและอุปสรรค และปัจจัยที่ส่งผลต่อปัญหา อุปสรรคต่อการทำงานของสภาฯ ยานนาวา อุปสรรคต่าง ๆ ที่มีส่วนทำให้พลังในการขับเคลื่อนสภาฯไปได้ช้าและไม่ต่อเนื่องได้แก่ ชาวบ้านและชุมชนที่มีแนวโน้มจะได้รับผลกระทบจากเรื่องที่อยู่อาศัยยังเข้ามามีส่วนร่วมน้อยมาก ส่วนชาวบ้านในชุมชนที่ยังไม่ได้รับผลกระทบก็ยังไม่เกิดจิตสำนึกสาธารณะเท่าที่ควร เนื่องจากคิดว่าปัญหายังไม่ส่งผลกระทบต่อตนเองโดยตรง ฐานะทางเศรษฐกิจและรายได้ที่ไม่มั่นคงทำให้ไม่สามารถร่วมทำกิจกรรมจิตอาสาพลังมวลชนสร้างความเคลื่อนไหวที่เกี่ยวข้องเชิงนโยบายและการตัดสินใจของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องถึงแม้สภาฯจะมีบุคคลที่ช่วยทำงานด้วยจิตอาสา แต่หลายท่านขาดความรู้และเท่าทันปัญหาที่เกิดจากผลกระทบเชิงนโยบายและการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง ขาดทักษะการเชื่อมโยงประเด็นเพื่อนำไปสู่การช่วยเหลือและหาทางออกในลักษณะพึ่งตนเอง การพัฒนาความคิด ในความเป็นพลเมืองยังไม่ถึงระดับที่จะสร้างให้เกิดพลังการขับเคลื่อนเพื่อจัดการตนเอง ความล่าช้าของบางหน่วยงานที่จะเข้ามาดูแลและแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง บุคลากรจากหน่วยงานภายนอกที่เป็นภาคีเครือข่ายหลายหน่วยงานยังไม่เข้าใจวิถีชีวิตและกระบวนการการพัฒนาตนเองของชุมชนและปัญหาประมาณสนับสนุนการขับเคลื่อนระดับกิจกรรมต่าง ๆ และการขับเคลื่อนในภาพรวม

4. แนวทางการพัฒนาศักยภาพการทำงานของสภาองค์กรชุมชนเขตยานนาวา ปัญหาจากการที่ยังมีอีกหลายชุมชนในพื้นที่ไม่ตระหนักถึงปัญหาที่อยู่อาศัย ดังนั้น สภาองค์กรชุมชนยังคงต้องให้ข้อมูลและประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของสภาองค์กรชุมชนได้รับทราบเพิ่มขึ้น เพื่อให้เป็นที่ยอมรับและสร้างการมีส่วนร่วมในการทำงานและเพื่อใช้

สภาองค์กรชุมชนเป็นเวทีสาธารณะที่เป็นประโยชน์มากขึ้น รวมทั้งควรจัดเวทีระดมความคิดเห็นด้านที่อยู่อาศัยในระดับเขตขึ้น โดยเฉพาะ พัฒนาทักษะแกนนำชุมชนในด้านต่าง ๆ ด้วยการส่งเสริมให้เข้าร่วมเวทีของหน่วยงานภาคีเครือข่ายอื่น ๆ สำหรับ แนวทางการแก้ปัญหาในระดับชุมชน ผู้นำชุมชนควรสื่อสารกับชาวบ้านในหลายรูปแบบ เช่น การใช้ปฏิสัมพันธ์ด้านสังคมและ วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือการสื่อสารให้เกิดการรับรู้และเข้าใจร่วมกัน บางปัญหาที่สามารถดำเนินการได้ในระดับชุมชน ชุมชน ควรปรึกษาหารือกันภายในก่อน เพื่อลดภาระการทำงานของสภาองค์กรชุมชน ถ้าเกินวิสัยที่จะสามารถแก้ไขได้ จึงจะขอความช่วยเหลือจากสภาองค์กรชุมชนหรือหน่วยงาน หรือบางปัญหาที่หน่วยงานควรเป็นผู้ดำเนินการแก้ไข จึงควรนำเสนอเรื่องเข้ามา ประชุมสภาองค์กรชุมชนระดับเขต สำหรับบทบาทระหว่างสภาองค์กรชุมชนระดับเขตกับสภาองค์กรชุมชนระดับจังหวัดและ ระดับชาติ ที่ควรเป็น ได้แก่ สภาฯ ระดับเขตควรนำประเด็นปัญหาที่สำคัญเข้าพิจารณาในที่ประชุมระดับจังหวัดเพื่อหาแนวทางแก้ไขร่วมกัน รวมทั้งเสนอนโยบายสภาองค์กรชุมชนระดับชาติให้สนับสนุนการดำเนินงานและแก้ไขปัญหาของสภาระดับ เขตอย่างเป็นรูปธรรม และควรจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนให้ระดับเขตสามารถขับเคลื่อนงานในพื้นที่ รวมทั้งควรมี คณะทำงานของสภาองค์กรชุมชนระดับจังหวัด เข้ามาช่วยเป็นพี่เลี้ยงและเพิ่มศักยภาพการทำงานในระดับเขต

ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานระดับท้องถิ่น เช่น สำนักงานเขตยานนาวาอาจจะเข้ามาเป็นพี่เลี้ยง เป็นที่ปรึกษาและสนับสนุนด้าน งบประมาณให้กับสภาองค์กรชุมชนเขตยานนาวาในการจัดเวทีสาธารณะ เพื่อระดมความคิดเห็นในกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาใน ระดับกลุ่ม และกิจกรรมในระดับชุมชน รวมทั้งด้านการบริหารจัดการเพื่อให้สภาองค์กรชุมชนดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง
2. หน่วยงานที่รับผิดชอบด้านที่อยู่อาศัยอย่างสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน อาจจะเข้ามาร่วมจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถึงสถานการณ์การไล่รื้อ การเตรียมความพร้อม เงื่อนไขและหลักเกณฑ์ที่ชุมชนจะเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงที่ชัดเจน เพื่อให้ ชาวบ้านได้เตรียมตัวรับมือกับปัญหาการไล่รื้อที่กำลังจะมาถึง
3. หน่วยงานภาครัฐที่บริหารจัดการระดับนโยบายของประเทศ โดยเฉพาะ คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ควร ยืดหยุ่นและเปิดโอกาสให้ชุมชนได้จัดเวทีประชุมชาวบ้าน เพื่อให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมระดมความคิดเห็นในการแก้ปัญหา เกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่และความเดือดร้อนของตนเอง เพราะจากสถานการณ์ทางการเมืองที่ห้ามมีการชุมนุม ทำให้ บรรดาภาคการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนขาดความต่อเนื่อง หลังจากมีการทำแผนพัฒนาเสร็จสิ้น

เอกสารอ้างอิง

หนังสือ

ชุมพล กันทะมูลและคณะ (2557). “สภาองค์กรชุมชน” กับการขับเคลื่อนประชาธิปไตยฐานราก. กรุงเทพฯ : สำนักสื่อสาร การพัฒนา.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ยาใจ พงษ์บริบูรณ์.(ม.ป.ป.).การวิจัยเชิงปฏิบัติการ(Action Research). สืบค้นจากhttp://www.priv.nrct.go.th/ewt_dl.php?nid=689
 _____.(2013). แนวคิดและความเป็นมาของวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. สืบค้นจาก <https://pongmed.wordpress.com/2013/08/26/par1/>

เอกสารอื่น ๆ

รายงาน สรุปการทบทวนสภาองค์กรชุมชน เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2555
 ณ วัดช่องลม เขตยานนาวา กรุงเทพฯ.